

Stenografični zapisnik

enoindvajsete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 26. januarja 1910.

Stenographischer Bericht

der einundzwanzigsten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 26. Jänner 1910.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz, c. kr. dvorni svetnik Rudolf grof Chorinsky in c. kr. okrajni glavar Karol grof Küniĝl. — Vsi člani razen: Knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Zapisničarja: Franc Demšar in dr. Franc Novak.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz, k. k. Hofrat Rudolf Graf Chorinsky und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Küniĝl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič. — Schriftführer: Franz Demšar und Dr. Franz Novak.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Priloga 224. — Poročilo deželnega odbora o tadjiju, v katerem se sedaj nahaja zadeva deželnih električnih central.
3. Priloga 217. — Poročilo ustavnega odseka o načrtu zakona glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano. (k prilogi 170.)
4. Štev. 1371—910. Poročilo deželnega odbora v zadevi ustanovitve pristave za izrejo mladih bikov.
5. Ustno poročilo ustavnega odseka o prošnji posestnikov katastralne občine Sv. Križ za izločitev iz krajevne občine Dolsko in priklopitev krajevni občini Velika Vas. (339/Pet.)
6. Ustno poročilo finančnega odseka:
  - a) o proračunu normalno-šolskega zaklada za l. 1910. (k prilogi 137.);
  - b) o proračunu zaklada 4% deželnega posojila za l. 1910. (k prilogi 107.);
  - c) o zakonskem načrtu glede prednostne zastavne pravice za vodovodno naklado deželnega stolnega mesta Ljubljane. (k prilogi 161.)
7. Priloga 222. — Poročilo finančnega odseka o resolucijah tovariša gospoda poslanca Mandlja o zadevi melioracijskega zaklada.
8. Ustno poročilo upravnega odseka:
  - a) o samostalnem predlogu poslanca Matjašiča in tovarišev glede odprave klancev na Karlovški državni cesti od Suhorja preko Metlike do deželne meje ob Kolpi. (k prilogi 191.);

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Beilage 224. — Bericht des Landesauschusses über das Stadium, in welchem sich die Frage der Landes-Elektrizitäts-Zentrale dermalen befindet.
3. Beilage 217. — Bericht des Verfassungsausschusses über den Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Abänderung der Gemeindeordnung und der Gemeindevahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 170).
4. 3. 1371/1910. — Bericht des Landesauschusses, betreffend die Errichtung eines Jungstierhofes.
5. Mündlicher Bericht des Verfassungsausschusses über die Petition der Besitzer aus der Katastralgemeinde Sv. Križ um Ausschreibung aus der Ortsgemeinde Dolsko und Einverleibung zur Ortsgemeinde Velika vas (339/Pet.).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
  - a) über den Vorschlag des Normalerschulfonds pro 1910 (zur Beilage 137);
  - b) über den Vorschlag des 4% Landesanlehensfonds pro 1910 (zur Beilage 107);
  - c) über den Gesekentwurf, betreffend das Vorzugspfandrecht der Wasserleitungsaufgabe für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 161);
7. Beilage 222. — Bericht des Finanzausschusses über die Resolutionen des Genossen Herrn Abgeordneten Mandelj, betreffend den Meliorationsfonds.
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
  - a) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Matjašič und Genossen, betreffend die Abtragung der Steilen auf der Karlstädter Reichsstraße von Suhor über Mötling bis zur Landesgrenze an der Kulpa (zur Beilage 191);

- b) o prošnji občine Ježica za uvrstitev nekaterih občinskih cest med okrajne ceste. (572/Pet.);
- c) o samostalnem predlogu poslanca Mandlja, dr. Lampeta in tovarišev, zadevajoč uravnavo potoka Višnjice in nje dotokov do izliva v Krko pri Vidmu. (k prilogi 154.);
- d) o samostalnem predlogu poslanca Zabreta in tovarišev glede osuševanja zemljišč v Kranjskem okraju. (k prilogi 202.);
- e) o prošnji katoliškega političnega društva za Radovljiški okraj za ustanovitev gospodinjke šole v Radovljici. (592/Pet.);
- f) o prošnji „Kmetске zveze za dekanijo Moravče“ za delno preložitve in popravo občinskih potov „čez Grmačo“ in čez Češnjice in Hribce. (637/Pet.);
- g) o prošnji „Kmetске zveze za dekanijo Moravče“ za uvrstitev okrajne ceste od Moravč do državne ceste pri Želodniku med deželne ceste in za podporo za odpravo klanecv na okrajni cesti Moravče-Kandrše. (638/Pet.);
- h) o prošnji občine Trojane za uvrstitev nekaterih občinskih cest med okrajne ceste in okrajne ceste Trojane-Zagorski kolodvor med deželne ceste. (680/Pet.);
- i) o poročilu deželnega odbora glede ustanovitve zakona o postavljanju mejnikov. (k prilogi 33. l. 1902.);
- j) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve 5% naklade na hišnonajemninskemu in hišnorazrednemu davku podvržena poslopja po njih najemni vrednosti v mestni občini Kočevje. (k prilogi 162.);
- k) o samostojnem predlogu poslanca Galleta glede upejljave enoletnih tečajev za izobrazbo pomožnih živinozdravnikov. (št. XXXV.);
- l) o prošnji občine Velika Loka in sosednjih občin, da bi se železnica do premogovnika v Št. Janžu izpeljala iz Velike Loke. (264/Pet.).
9. Priloga 216. — Poročilo ustavnega odseka o predlogu poslancev dr. Šušteršiča in tovarišev glede uvedbe volilne dolžnosti za volitve v državni zbor. (Št. XXXIII).
10. Ustno poročilo finančnega odseka:
- a) o poročilu deželnega odbora v zadevi dolga za zgradbo deželnega gledališča iz leta 1892. (k prilogi 209.);
- b) o prošnjah odgonskih sprevodnikov za zvišanje plač. (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.);
- c) o več prošnjah bivših deželnih dacarjev za odpravnine odnosno podpore. (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.);
- d) o raznih prošnjah in o poročilih deželnega odbora glede uravnave voda, obdelovanja barja, preskrbe s pitno vodo in raznih komunikacijah;
- e) o prošnji vodstva dekliške sirotišnice baronice Lichtenurnove v Ljubljani za zvišanje ustanovnin deželnim ustanovljenkam. (14/Pet., 437/Pet.);
- f) o prošnji vodstva „Marijanišča“ v Ljubljani za deželni prispevek k novi zgradbi deškega sirotišča. (552/Pet.);
- g) o prošnjah upokojenih učiteljev in učiteljic, kakor učiteljskih vdov in sirot za povišanje njih pokojnin;
- h) o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Žužemperku glede ordinacijskih dni okrožnega zdravnika v Ambrusu, Ajdovcu in na Smuki. (158/Pet.);
- i) o prošnji Rozalije Perko, vdove po okrožnem zdravniku v Senožečah, za milostno pokojnino. (k prilogi 39., 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.);
- j) o prošnji Emilije Dominik, vdove okrožnega zdravnika v Železnikih, za zvišanje milostne pokojnine. (161/Pet., 611/Pet.);
- b) über die Petition der Gemeinde Ježica um Einreihung einiger Gemeindestraßen unter die Bezirksstraßen (572/Pet.);
- c) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Mandelj, Dr. Lampe und Genossen, betreffend die Regulierung des Baches Višnjica und deren Zuflüsse bis zur Einmündung in die Gurk bei Videm (zur Beilage 154);
- d) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Zabret und Genossen, betreffend die Entwässerung der Wiesen im Bezirke Krainburg (zur Beilage 202);
- e) über die Petition des katholisch-politischen Vereines für den Bezirk Radmannsdorf um Gründung einer Haushaltungsschule in Radmannsdorf (592/Pet.);
- f) über die Petition der „Kmetiska zveza za dekanijo Moravče“ um die Teilumlegung und Reparatur der Gemeindegewege „čez Grmačo“ und über Češnjice und Hribce (637/Pet.);
- g) über die Petition der „Kmetiska zveza za dekanijo Moravče“ um die Einreihung der Bezirksstraße von Moravče bis zur Reichsstraße bei Želodnik unter die Landesstraßen und um Subvention für die Abtragung der Steilen auf der Bezirksstraße Moravče-Kandrše (638/Pet.);
- h) über die Petition der Gemeinde Trojana um Einreihung einiger Gemeindestraßen unter die Bezirksstraßen und der Bezirksstraße Trojana-Zagorje (Wahnhof) unter die Landesstraßen (680/Pet.);
- i) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erlassung eines Vermarkungsgesetzes (zur Beilage 33 de 1902);
- j) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage auf die der Hausflassen und der Hauszinssteuer unterliegenden Gebäuden nach ihrem Mietwerte in der Stadtgemeinde Gottschee (zur Beilage 162);
- k) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Galle wegen Errichtung von einjährigen Kursen zur Heranbildung von Hilfstierärzten (3. XXXV);
- l) über die Petition der Gemeinde Großlax und der Nachbargemeinden, um Ausführung der Bahn bis zur Kohlengewerkschaft in Johanniethal von Großlax aus (264/Pet.).
9. Beilage 216. — Bericht des Verfassungsausschusses über den Antrag der Abgeordneten Dr. Šušteršič und Genossen, betreffend die Einführung der Wahlpflicht für die Reichstagswahlen (3. XXXIII).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
- a) über den Bericht des Landesauschusses in betreff der Schuld für den Bau des Landestheaters aus dem Jahre 1892 (zur Beilage 209);
- b) über die Petitionen der Schubbegleiter um Erhöhung ihrer Gehalte (202/Pet., 203/Pet., 447/Pet.);
- c) über mehrere Petitionen der gewesenen Landesbestellen um Abfertigungen, eventuell Unterstützungen (208/Pet., 280/Pet., 397/Pet., 619/Pet.);
- d) über verschiedene Petitionen und über Berichte des Landesauschusses, betreffend die Regulierung der Gewässer, Morastkultur, Wasserbereitungen und über verschiedene Kommunikationen;
- e) über die Petition der Vorsteherin der Frein von Lichtenurnschen Mädchenwaisenanstalt um Erhöhung der Stiftungsbeträge für die Landesstiftlinge (14/Pet., 437/Pet.);
- f) über die Petition der Vorsteherin des „Marianums“ in Laibach, betreffend die Landesubvention für den Umbau des Knabenwaisenhauses (552/Pet.);
- g) über die Petitionen der pensionierten Lehrer und Lehrerinnen sowie der Lehrerswitwen und Waisen um Aufbesserung ihrer Ruhebezüge;
- h) über die Petition der Sanitäts-Distriktsvertretung in Seisenberg, betreffend die Ordinationsstage des Distriktsarztes in Ambrus, Haidowitz und Langenton (158/Pet.);
- i) über die Petition der Distriktsarzeswitwe Kofajia Perco in Senojetich um eine Gnadenpension (zur Beilage 39, 11/Pet., 274/Pet., 672/Pet.);
- j) über die Petition der Emilie Dominik, Distriktsarzeswitwe in Eisen, um Erhöhung der Gnadenpension (161/Pet., 611/Pet.);

- k) o prošnji Otilije Globočnik, vdove po okrožnem zdravniku v Cerkljah, za mesečno podporo. (119/Pet.);
- l) o prošnjah upokojenih okrožnih zdravnikov 1. Karola Peternela na Raki, 2. Ignacija Mohorčiča v Mokronogu za zvišanje pokojnin. (351/Pet., 63/Pet., 561/Pet., 688/Pet.);
- m) o prošnji zdravstvenega krožja v Novem mestu, da prevzame deželni zaklad troške za remuneracije zdravnikom. (93/Pet., 528/Pet.);
- n) o prošnji Ane Japelj, vdove bivšega kurjača v deželni bolnici za letno miloščino. (322/Pet., 421/Pet.).

11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji „vodne zadruge“ v Šmartnem pod Šmarno goro in več vasi za uravnavo potokov Gamlijščice, Poljščaka in Dobravice. (47/Pet.).

- k) über die Petition der Distriktsarzteswitwe Ottilie Globočnik in Zirklach um monatliche Unterstützung (119/Pet.);
- l) über die Petitionen der pensionierten Distriktsärzte 1. Karl Peternel in Urch, 2. Ignaz Mohorčič in Raffensfuß um Erhöhung der Pensionen (351/Pet., 63/Pet., 561/Pet., 688/Pet.);
- m) über die Petition der Distriktsvertretung in Rudolfswert, daß das Land die Auslagen für Remunerationen der Ärzte übernehmen möge (93/Pet., 528/Pet.);
- n) über die Petition der Anna Japelj, Witwe des gewesenen Heizers im Landespitale, um eine jährliche Gnadengabe (322/Pet., 421/Pet.).

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Wassergenossenschaft in St. Martin unter Großfahlenberg und mehrerer Ortschaften um Regulierung der Bäche Gamlijšica, Poljščak und Dobravica (47/Pet.).

Začetek seje ob 11. uri 45 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 15 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Zapisnikarja bosta danes gospoda poslanca Demšar in dr. Novak. Prosim ju, da zavzameta svoji mesti. (Zgodi se. — Geschieht.)

K točki:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums

mi je najprej naznaniti, da so mi došli in vloženi bili sledeči predlogi, in sicer najprej nujni predlog gospoda poslanca Povšeta in tovarišev glede zvišanih tarifov južne železnice (Glej: Dodatek I. — Siehe: Anhang I.).

Dalje nujni predlog poslancev dr. Lampeta, Matjašiča, Dularja in tovarišev glede zgradbe železnične proge Metlika—Karlovca (Glej: Dodatek II. — Siehe: Anhang II.).

Koncem seje bom gospoda predlagatelja prosil, da utemeljita nujnost teh predlogov.

Dalje sta mi došla dva samostalna predloga, in sicer samostalni predlog gospodov poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev s to vsebino, da se deželnemu odboru naroča, nemudoma naročiti velikoškemu in ribniškemu cestnemu odboru, naj predložita deželnemu odboru zaznamek o potrebnih napravah novih cest in cestnih oddelkov (Glej: Dodatek III. — Siehe: Anhang III.).

Ta predlog bom odkazal upravnemu odseku.

Potem pride samostalni predlog gospoda poslanca Pibra in tovarišev, da naj § 10. načrta zakona o izboljševanju pašnikov sklenjenega v XIV. seji dne 13. oktobra 1909 dobi nek pristavek, namreč: „dokler obstoje v § 7. omenjene agrarske operacije, je na mestu c. kr. vlade poklicana c. kr. deželna komisija za agrarske operacije dajati to dovoljenje“ (Glej: Dodatek IV. — Siehe: Anhang IV.).

Odstopam tudi ta predlog upravnemu odseku.

Končno sta mi došli dve interpelaciji, ena od gospodov poslancev Zabreta, Demšarja in tovarišev do gospoda deželnega predsednika, katera se tiče prodaje žganih pojnih pijač v zaprtih steklenicah in zlorabe te prodaje na ta način, da se večkrat prodajajo te pijače v odprtih steklenicah (Glej: Dodatek V. — Siehe: Anhang V.).

Druga je interpelacija gospodov poslancev dr. Šusteršiča, Demšarja, Jarca, Zabreta in tovarišev, istotako naslovljena na gospoda deželnega predsednika, o škodi, katero je napravila zadnja velika povodenj ob Sori. Gospodje interpelantje vprašajo: 1. ali je gospodu deželnemu predsedniku znano neopravičeno zavlačevanje — gre se namreč za to, da se že enkrat prične regulacija Sore in predvsem reši prošnja udeležencev za ustanovitev vodne zadruge — nujnih javnih zadev od strani politične oblasti? in 2. kaj hoče ukreniti, da se temu takoj odpomore (Glej: Dodatek VI. — Siehe: Anhang VI.).

Prosim gospoda deželnega predsednika, da izvoli prevzeti ti dve interpelaciji.

Na vrsto pride sedaj točka:

2. Priloga 224. — **Poročilo deželnega odbora o stadiju, v katerem se sedaj nahaja zadeva deželnih električnih central.**

2. Beilage 224. — **Bericht des Landesauschusses über das Stadium, in welchem sich die Frage der Landes-Elektrizitäts-Zentrale dermalen befindet.**

Odstopam to predlogo odseku za deželna podjetja.

In sedaj bomo najprej vzeli v pretres to, kar je ostalo od včerajšnjega dnevnega reda.

Poprej pa še prosim gospoda poročevalca upravnega odseka, da uvede poročilo o nujnem predlogu gospoda poslanca Lavrenčiča in tovarišev zadevajočem uravnavo Kamniške Bistrice.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Po pravilniku ima odsek, kateremu se odkaže kak nujni predlog, takoj v prvi sledeči seji o njem poročati. Upravni odsek me je pooblastil, da o nujnem predlogu gospoda poslanca Lavrenčiča v zadevi uravnave Kamniške Bistrice sledeče poročam. Gotovo je gospodom že iz prejšnjih razprav te visoke zbornice znano, koliko opustoševanja povzroča ta voda ob njej ležečim zemljiščem. Osobito zadnja povodenj meseca decembra lanskega leta napravila pa je naravnost katastrofalno škodo. Dejstvo je, in deželni in državni tehniki pritrjujejo temu mnenju, da se je zlasti zaradi tega bati katastrofe, ker je struga Bistrice prenapolnjena po gramozu, ki ga prinaša voda iz Kamniških planin. Prenapolnjena je struga v nekaterih krajih tako, da je nivo vode isti, kakor sosednjega ozemlja, travnikov in njiv. Kdor je sam prehodil dotična polja, mora priznati, da je voda tamkaj napravila na tisoče in tisoče škode. Samo glede vasi Ihan se je izračunilo, da je zadnja povodenj le na njivah povzročila čez 80.000 K škode, ravno tako pa so trpeli tudi travniki in pašniki. Voda se razliva čez polja in odnaša rodovitno zemljo in veliko njiv je, na katerih se vidi samo šuta, med tem ko je humus odnešen. Istotako je mnogo travnikov, na katerih so nanese na stotine in stotine kubičnih metrov peska in gramoza in katerih iztrebljenje bo povzročilo ogromne troške. Navajam izjavo državnega tehnika, da ako nastopi še ena taka povodenj, utegne to pomeniti katastrofo, ki lahko povzroči na milijone škode. Dejstvo je, da je v obližju Bistrice mnogo hiš, ki so bile pred leti oddaljene po 3 do 400 metrov od struge, katera je danes od njih komaj še oddaljena kakih 20 metrov. Nikar ne čakajmo takih katastrof, kakor se je pred leti prigodila na Tirolskem in kakoršna se vsak čas pripeti tudi lahko pri Bistrici. Zaradi tega se mora priznati opravičenost predlogu gospoda tovariša Lavrenčiča, ki deželo in državo opozarja na pretečo nevarnost. Deželni odbor je vršil svojo dolžnost in je predložil zakonski načrt potom vlade v presojo poljedelskemu ministrstvu, ali ima kaj pripomniti glede načrta. Deželni odbor je pravo pot hodil, je

želel, da naj ministrstvo takoj stori svoje opombe, da bi bil deželni zbor v stanu rešiti to nujno zadevo že takoj januarja tega leta. Ministrstvo je takoj odpisalo, in sicer, da se mora najprej še pregledati dotični operat, ker je bil izdelan že leta 1902., obenem pa pravi minister sam, da se gre tukaj za jako perečo zadevo, katera mora biti rešena še tekom tega leta, in jaz predlagam, da sprejme visoka zbornica tudi to misel, da je treba ta zakon izvršiti takoj še tekom tega leta in da se, ker ne bo mogoče prerediranega zakonskega načrta predložiti deželnemu zboru še tekom tega zasedanja, zahteva sklicanje izvanredne sesije morda samo za en dan, da se more zakonski načrt od deželnega zbora sprejeti in da ga bo potem še tekom tega leta mogoče predložiti v Najvišje potrjenje. Gospoda moja, eno zamujeno leto je dostikrat usodepolno in zato je potrebno, da se takoj gre na delo in da se ne čaka šele, da nastopi zopet taka povodenj, kakor decembra meseca lani, v katerem slučaju bi morali odločujoči faktorji pred svojo vestjo odgovor dajati za to, da niso pravočasno izvršili vsega, kar je nujno potrebno, da se preprečijo preteče nadaljne katastrofe.

Pri tej priliki mi je upravni odsek naročil, da poudarjam v zbornici in da deželni odbor to uvažuje in da je vladi in ministrstvu pomisliti, zakaj je ta res izredno nesrečna voda postala tako hudega značaja in zakaj povzroča tako ogromna opustošenja. Dotična struga je, kakor sem že rekel, prenapolnjena z gramozom s Kamniških planin. Ako se tedaj pogorje Kamniških planin in izvir Bistrice ne bo tudi zagradil, da bo gramoz zastajal, ne bo mogoče sedanjim nedostatkom priti trajno v okom. Treba bo dotično pogorje zagraditi in pogozditi, kajti proste pečine dajejo ves material, katerega voda odnaša in s katerim je sedaj prenapolnjena struga Bistrice, ako je pa svet zarašen, potem voda ne more več odnašati pesek in gramoz. Na vsak način bo tedaj dežela in država morala poskrbeti, da se bo tudi ondotno pogorje pri izviru te vode začelo zagrajati tako, da bo material zastajal in da ga ne bo več voda odnašala v spodnje kraje. Istotako bo treba tudi poskrbeti za uravnavo potokov Pšate, Rovšce in Raše, ki tudi silno veliko gramozu in materiala zanašajo v strugo Bistrice.

Vsi ti razlogi upravičujejo, da stavi upravni odsek prav v intencijah gospoda predlagatelja sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželna vlada se pozivlja, da sporazumno z deželnim odborom nemudoma oskrbi korekturo projekta za regulacijo Bistrice v zmislu navodil poljedelskega ministrstva, da se bo načrt zakona še letos obravnaval v deželnem zboru in se bo že letos pričelo s tako potrebnim delom.

2. Deželni odbor ukreni kar najhitreje v Ihanu in Dolu najpotrebnejše, da se zabrani sicer neizogibna katastrofa.“

Prosim visoko zbornico, da pritrdi tema predlogoma upravnega odseka.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena, k besedi se je oglasil gospod tovariš Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

Visoka zbornica! Gospodu poročevalcu, gotovo najboljšemu poznavatelju razmer v krajih ob Bistrici, sem jaz, kakor vsi interesirani udeleženci ob Bistrici iz srca hvaležen za njegova izvajanja, katerim imam le nekaj malega pripomniti. Kako nujno je vprašanje regulacije te reke, odseva tudi odtod, da so občine od izvira pa do izliva Bistrice prosile deželni odbor, deželni zbor in vlado že nad 60krat za regulacijo. Med temi občinami omenjam zlasti občino Ihan, ki je 22krat, in občino Dol, ki je 26krat vložila tako prošnjo. To gotovo dokumentuje, kako nujna je regulacija Kamniške Bistrice. Nujnost te zadeve pa gotovo tudi potrde vsi tehniko deželni in državni, ki poznajo tamkajšnje razmere, in kogar izmed teh boste vprašali, Vam bo doslovno potrdil to, kar sem včeraj povedal jaz in danes gospod poročevalec. Priporočam obenem, da ne bi se pozabilo na gorenjo progno Bistrice takoj od izvira doli pa do toplíc. Za tam načrt še ni narejen, škoda, ki jo napravlja Bistrica v Stranjah, v Kamniku in Perovem je tudi velika. Potem mislim, da bi bilo dobro, če bi deželni odbor oziroma stavbni urad njegov in slavna vlada mislili tudi na to, da bi se izvir Bistrice preiskal in pričela obrambena dela takoj pri izviru, da bi se že tam tok Bistrice nekoliko ublažil. Kar se tiče korekture projekta, bo ž njo malo pomagano. Gospoda moja, položaj Bistrice se silno izpreminja in takorekoč pri vsaki povodnji se njen tok predrugači. Ako se na primer danes napravi načrt in proračun za regulacijo, po prihodnji povodnji že ne bo več veljaven. Omenjam na primer širjavo Bistrice pri Ihanu do Male Loke. Tekom 200 let je pridobila tamkaj reka na širjavi nič manj kakor 300 m in takih krajev je še več. Iz tega se vidi, da korektura načrtov ni posebno merodajna. V drugem se strinjam z izvajanjem gospoda poročevalca in kar najtopleje priporočam visoki zbornici, da sprejme predlog upravnega odseka.

Deželni glavar:

Ali želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod poročevalec?

Poročevalec Povše:

Hvala!

Deželni glavar:

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki pritrjujete predlogoma upravnega odseka, blagovolite ustati.

(Žgodi se — Geschieht).

Sprejeto.

In sedaj prestopimo v nadrobno razpravo o prilogi 217, torej k točki:

3. Priloga 217. — **Poročilo ustavnega odseka o načrtu zakona glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano.** (k prilogi 170.)

3. Beilage 217. **Bericht des Verfassungsausschusses über den Entwurf eines Gesetzes, betreffend die Abänderung der Gemeindeordnung und der Gemeindevahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach.** (zur Beilage 170.)

Specialno razpravo mislim urediti takole:

Prične se najprej z občinskim volilnim redom, ker ta v nekaterih določbah prejudicira občinskemu redu. Vsled tega mora najprej na vrsto priti občinski volilni red, in sicer bomo imeli prvo specialno razpravo o §§ 1—11, t. j. oni oddelek, v katerem se določa, kdo ima pravico voliti in kdo sme biti izvoljen.

II. oddelek, ki govori o pripravah za volitve v občinski svet bi jaz razdelil na dve debati, in sicer od § 12 počenski do inkluzive § 24. naj bo druga debata.

Od § 25., kateri govori o volilnih predlogih, do § 54. naj bo tretja debata.

Četrta debata naj obsega poglavje, kako je voliti župana in podžupana, in pridejo torej na razgovor §§ 55. do 59.

Peta debata potem bo zadevala volilno obveznost, torej §§ 60. do 67. inkl.

Če smo to enkrat absolvirali, potem pride na vrsto izprememba občinskega reda, katere bo zavzemala zopet eno debato, namreč šesto specialno razpravo, v kateri pridejo potem na razgovor tudi član I, II, III, IV in pa naslov in uvod zakonskega načrta.

Ali je kaj ugovora proti tej razdelitvi razprave? (Nihče ne ugovarja — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker vidim, da ne, prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo, in sicer o §§ 1—11 občinskega volilnega reda.

Poročevalec Jarc:

Prvi del, paragrafi, ki so sedaj v razgovoru, obsegajo določila, kdo ima pravico voliti in kdo sme biti izvoljen, kdo je izvzet in ne sme voliti in ne izvoljen biti. O načelih, ki so tukaj ugotovljena, sem že obširneje govoril v včerajšnji debati, zato nimam staviti nobenega drugega predloga, kakor da se ti paragrafi sprejmejo po načrtu.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend)

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger.

Hoher Landtag! Im Verfassungsausschusse wurde über das Wahlrecht der Frauen viel gesprochen, und ich habe im Ausschusse den Standpunkt vertreten, daß es den Frauen freigestellt sein soll, ihr Wahlrecht persönlich oder durch Bevollmächtigte auszuüben. Dies wäre auch in einer gewissen Harmonie mit der allgemeinen Gemeindevahlordnung gewesen, während der ursprüngliche Vorschlag des Landesausschusses, dahingehend, daß die Frauen nur persönlich ihr Wahlrecht ausüben dürfen, sich im direkten Gegensatz zu der allgemeinen Gemeindevahlordnung befunden hätte. In dem neuen Entwurfe des Verfassungsausschusses ist für die Frauen in anderer Weise vorgesorgt worden, indem man wohl festgestellt hat, daß sie persönlich ihr Wahlrecht ausüben müssen, ihnen aber diese Ausübung dadurch erleichtert hat, daß für sie ein eigenes Wahllokal in Aussicht genommen worden ist. Deshalb sehe ich auch von der Stellung eines Abänderungsantrages ab.

Hingegen halte ich einen anderen Abänderungsantrag aufrecht, den ich auch im Verfassungsausschusse gestellt habe und der den § 8, Absatz 1 betrifft. Es heißt hier im Schlusse:

„Der Bevollmächtigte darf nur einen Wahlberechtigten vertreten und muß eine in gesetzlicher Form ausgestellte Vollmacht vorweisen.“ Ich habe bereits im Verfassungsausschusse darauf hingewiesen, daß mir diese Diktion insoweit unverständlich bleibt, als mir nicht darüber Auskunft gegeben wird, was man sich eigentlich unter einer „in gesetzlicher Form ausgestellten Vollmacht“ vorstellt. Denn eine Urkunde ist entweder eine Vollmacht, oder sie ist keine Vollmacht. Eine Aufklärung darüber ist mir bisher nicht gegeben worden, auch in den heutigen Ausführungen des Herrn Berichtstatters vermiße ich eine solche. Ich sehe daher von einer weiteren Erörterung dieser rein juristischen Frage ab, stelle jedoch folgenden Abänderungsantrag zu § 8:

Der letzte Satz des Absatzes 1 hat zu lauten:

„Der Bevollmächtigte darf nur einen Wahlberechtigten vertreten und muß eine auf den betreffenden Wahlakt lautende schriftliche Vollmacht vorweisen, die den Wahlakten anzuschließen ist.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Weiters ist zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Šusteršič. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Šusteršič:

§ 4. prvi odstavek veleva, da je volilno pravico izvrševati praviloma osebno. Drugi odstavek § 4. pa vsebuje izjemo, ker veli (bere — liest):

„Vendar smejo posestniki v občini ležečih posestev ali izvrševanih obrtnih podjetij, ako so naseljeni v drugi občini, svojo volilno pravico izvrševati po pooblaščenih.“

Meni se ta izjema nikakor ne vidi utemeljena, tem manj, ker glasom § 60. glede te vrste volilcev ne velja volilna dolžnost.

Meni se zdi, da je princip osebnega izvrševanja volilne pravice tako važen, da ne smemo dopuščati nobene izjeme, in zaraditega predlagam, da se drugi odstavek § 4. črta.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nein, — so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Jarc:

Glede predloga gospoda poslanca dr. Egra lahko izjavljam, da se mu popolnoma akomodiram, in ravno tako se akomodiram predlogu gospoda poslanca dr. Šusteršiča, ker ne nasprotuje tistim načelom, ki jih je zastopal odsek.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir schreiten nun zur Abstimmung, und zwar in folgender Weise. Zuerst wird über die §§ 1, 2 und 3 abgestimmt werden, weil zu denselben keine Abänderungsanträge gestellt worden sind. Ich bitte diejenigen Herren, welche den §§ 1, 2 und 3 zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die §§ 1, 2 und 3 sind angenommen.

Jetzt wird über § 4 besonders abgestimmt werden, zu welchem der Abänderungsantrag Dr. Šusteršič vorliegt, wornach der zweite Absatz des § 4 zu entfallen hätte. Ich bitte also diejenigen Herren, welche dem Antrage Dr. Šusteršič, wornach der § 4 nur aus dem ersten Absatze zu bestehen hat und der zweite Absatz zu streichen ist, zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der Antrag ist angenommen und mithin entfällt der zweite Absatz des § 4.

Jetzt werde ich abstimmen lassen über die §§ 5, 6 und 7, wo keine Änderungen in Antrag gebracht wurden. Die Herren, welche den §§ 5, 6 und 7 zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Jetzt bitte ich über den § 8 abzustimmen, zu welchem der Abänderungsantrag Dr. Eger vorliegt, wornach der letzte Satz des Absatzes 1 zu lauten hat: „Der Bevollmächtigte darf nur einen Wahlberechtigten vertreten und muß eine auf den betreffenden Wahlakt lautende schriftliche Vollmacht vorweisen, die den Wahlakten anzuschließen ist.“

Ich bitte diejenigen Herren, welche den § 8 in der vom Herrn Abgeordneten Dr. Eger beantragten neuen Fassung annehmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Der § 8 ist in der Fassung Dr. Eger angenommen.

Jetzt bitte ich über die §§ 9, 10 und 11 abzustimmen, zu welchen keine Änderungen beantragt

wurden. Die Herren, die den §§ 9, 10 und 11 zustimmen, wollen sich erheben.

Angenommen.

Nun kommt der zweite Absatz, bezw. die zweite Spezialdebatte über die §§ 12—24 inkl.

Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Poročevalec Jarc:

Drugi oddelek govori o pripravah za volitve v občinski svet, o imenikih volilcev, sestavi volilskih razredov, o splošnih določilih glede uvrstitve volilnih upravičencev v volilske razrede, potem o seznamu vseh volilnih upravičencev, ki plačujejo občinskim dokladam podvrženi davek, dalje o imenikih prvega, drugega in tretjega volilskega razreda, o razgrnitvi imenikov volilcev in ugovorov zoper nje, potem o razmnožitvi in izročitvi volilskih imenikov, opravljanju volitvenega opravila, kadar je razpuščen občinski svet, o razglasitvi volitve, potem o izročitvi volilnih listin volilnim upravičencem in pa o volilnih izkaznicah in volilnih kuvertah.

O načelih, po katerih je sestavljen ta del občinskega volilnega reda, sem tudi že včeraj obširno govoril. Ta načela popolnoma odgovarjajo načelom, katera je visoka zbornica sprejela takrat, ko se je razpravljalo občinski volilni red za deželo. Zato predlagam, da se vsi ti §§ 12 do 24 sprejmejo neizpremenjeno po nasvetih ustavnega odseka.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Debatte ist eröffnet.

Herr Abgeordneter Dr. Eger hat das Wort.

Abgeordneter dr. Eger:

Wir haben schon bei Beratung der allgemeinen Gemeindeordnung darauf hingewiesen, daß die dortige Einteilung der Wähler dem im Reichsgemeindegesetze aufgestellten Grundsätze, nach welchem die höheren Steuerträger eine besondere Berücksichtigung verdienen, nicht entspricht. Der § 16 des vorliegenden Entwurfes enthält ungefähr die gleiche Bestimmung und wir sind deshalb in Konsequenz unserer Haltung bei der Beratung der allgemeinen Gemeindeordnung auch hier bemüht, einen Abänderungsantrag zu stellen, durch welchen die höheren Steuerträger tatsächlich eine entsprechende Vertretung ihrer Interessen in der Gemeindeverwaltung und die Möglichkeit erhalten sollen, durch ihre Vertreter an den Beratungen des Gemeinderates teilzunehmen. Nach der vorliegenden Fassung des 1. Absatzes des § 16 sollen die in dem Verzeichnisse der umlagepflichtigen Wahlberechtigten zuerst angeführten zwei Fünftel in den ersten Wahlkörper eingereiht werden, und da schon in der gestrigen Debatte darauf hingewiesen worden ist, daß auch die Besitzer der Nachbargemeinden, die nur eine sehr geringe umlagepflichtige Steuer zahlen, in die Liste des ersten und zweiten Wahlkörpers aufgenommen werden sollen, wodurch die Liste des ersten Wahlkörpers einen sehr großen Umfang annehmen würde, so

ist es klar, daß die in diese umfangreiche Liste des ersten Wahlkörpers gleichfalls aufzunehmenden wirklichen höheren Steuerträger ihre Ansichten gar nicht zum Ausdruck bringen können. Ich stelle daher folgenden Abänderungsantrag zu § 16, Absatz 1:

„In die Liste des ersten Wahlkörpers sind die bereits ernannten Ehrenbürger und diejenigen Wahlberechtigten aufzunehmen, die das erste Drittel der umlagepflichtigen Steuern entrichten.“

Der § 16 wäre für uns vielleicht akzeptabel, wenn man die Bestimmung annehmen würde, daß in den ersten Wahlkörper diejenigen Wahlberechtigten eingereiht werden sollen, die die ersten zwei Fünftel der umlagepflichtigen Steuern entrichten. Allein in der heutigen Fassung ist dieser Paragraph für uns ganz unannehmbar.

Was weiters die Ehrenbürger anlangt, glaube ich nicht erst hervorheben zu müssen, daß es nicht angeht, denjenigen Ehrenbürgern, die bis heute ihr Wahlrecht ausgeübt haben, dasselbe jetzt zu nehmen, wozu umsoweniger bei dieser Novelle ein Anlaß vorliegt, als die Ehrenbürger in Laibach bei den Wahlen noch niemals den Ausschlag gegeben haben.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Jarc:

Glede na načela, ki jih zastopa naša stranka, moram se izjaviti proti predlogu gospoda poslanca dr. Egerja. Naše mnenje o častnih članih je znano. Črtali smo jih v splošnem občinskem volilnem redu in črtali so se po našem zgledu tudi v novem načrtu občinskega volilnega reda na Koroškem. Zato sem proti temu, da bi se glede Ljubljane delala kaka izjema, in istotako sem s svojega demokratičnega stališča proti temu, da bi se glede prvega volilnega razreda uveljavilo načelo višine davka, ki ga kdo plačuje. Predlagam torej, da se tudi § 16, kakor sploh vsi paragrafi od § 12. do 24. sprejmejo neizpremenjeno po predlogih ustavnega odseka.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zuerst werden wir über die §§ 12, 13, 14 und 15 abstimmen, zu denen keine Änderungen beantragt wurden.

Ich ersuche die Herren, welche diesen Paragraphen zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Bei § 16 werden wir zunächst über den weitergehenden Antrag Dr. Eger abstimmen, wornach das erste Alinea lauten soll (bere — liest):

„In die Liste des ersten Wahlkörpers sind die bereits ernannten Ehrenbürger und diejenigen Wahlberechtigten aufzunehmen, die das erste Drittel der umlagepflichtigen Steuern entrichten.“

Die Herren, welche diesem Abänderungsantrage zustimmen, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist gefallen.

Jetzt bitte ich über den ganzen § 16 abzustimmen, wie er gedruckt vorliegt. Die Herren, welche mit dem gedruckten § 16 einverstanden sind, wollen sich erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Wenn kein Widerspruch erhoben wird, so werden wir nun über die §§ 17 bis inkl. 24 gleichzeitig abstimmen.

(Ni ugovora — es erfolgt kein Widerspruch.)

Ich bitte also die Herren, die den §§ 17 bis inkl. 24 zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Nun kommt die Spezialdebatte über die §§ 25 bis inkl. 54.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, die Debatte einzuleiten.

Poročevalec Jarc:

Pri teh paragrafih imam predlagati dve mali stilistični izpremembi. V § 43. ne soglašata popolnoma slovenski in nemški tekst. Nemški tekst se glasi:

„Sobald die anwesenden Wähler ihre Kuverte abgegeben haben...“ Slovenski pa: „Kadar so vsi navzoči volilci oddali svoje glasovnice v predpisanih kuvertih...“

Tukaj bi predlagal, da naj bi se zaradi soglasja z nemškim tekstom tudi slovenski tekst glasil: „Kadar so vsi navzoči volilci oddali svoje kuverte in je pretekel...“

Dalje je v § 54. v zadnji vrstici nemškega teksta izpadla mala besedica „von“, katero prosim ustaviti pred besedo „Gesetzwidrigkeiten“.

Kar se tiče načel, ki so v teh paragrafih uveljavljena, smo tudi že govorili včeraj. Gospod dr. Tavčar je izrazil neki pomislek, da v tem volilnem redu ni določila, po katerem bi ne bilo mogoče, da bi se v različnih volilnih predlogih ne smele predlagati različne osebe. Opozarjal bi, da je to določilo jako točno označeno v § 30. Po tem paragrafu mora magistrat pregledati predloge glede njih vsebine, „da so imenovane na njih le moške osebe, ki imajo pravico voliti, in da niso med kandidati raznih volilnih predlogov imena istih oseb.“

Ako se poslednje zgodi, je vlagatelj pozvati, da doprinese v treh dneh pritrdilo prizadetih oseb za sprejetje v dotični volilni predlog.

Taka izjava se sme podati le enkrat.

Ako se pritrdilna izjava za kako kandidatno listo v zakonitem roku ne doprinese ali ako ista velja za več kandidatnih list, je dotične kandidate iz volilnih predlogov črtati.“

Torej ta pomanjkljivost, ki je bila včeraj grajana od gospoda dr. Tavčarja, je tukaj popolnoma točno označena, sicer pa predlagam, da se vsi ti paragrafi sprejmejo neizpremenjeno.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Debatte ist eröffnet. Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Šusteršič. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Usojam si predlagati nekatere izpremembe pri § 25, 42 in 43. § 25 govori o volilnih predlogih, vendar pa ne označuje z vso preciznostjo, da je predlog, ki ga je napraviti za vsaki volilski razred, smatrati kot samostojen volilni predlog zase, in iz tega izvira potem tista nejasnost, o kateri je včeraj govoril gospod tovariš dr. Tavčar, na čigar izvajanja je potem danes reagiral gospod poročevalec, sklicujoč se na § 30. Ali vendar se tudi meni stvar ne zdi tako jasna, da bi bil izključen vsak dvom. Po mojem mnenju je gotovo dobro, ako se zakoni stilizirajo tako, da je vsaka napačna interpretacija popolnoma izključena. Zato predlagam, da se četrti odstavek § 25. izpremeni tako, da se bo glasil sledeče:

„Za vsak volilski razred je predložiti vsaki stranki poseben volilni predlog, ki mora obsegati s tekočimi številkami 1, 2 itd. označenih toliko imen, kolikor je izvoliti v dotičnem volilnem razredu občinskih svetovalcev in namestnikov (§ 30. 1. odstavek).

Für jeden Wahlkörper muß jede Partei einen besonderen Vorschlag vorlegen, welcher so viele Namen mit fortlaufenden Zahlen 1, 2 u. s. w. zu enthalten hat, als von diesem Wahlkörper Gemeinderäte und Ersatzmänner zu wählen sind. (§ 30., 1. Abs.)

Nadalje stavljam dodatni predlog k § 42. in sicer k tretjemu odstavku. Ta tretji odstavek se glasi sledeče:

„Kuverte, ki nimajo uradnega pečata, ki imajo razen označbe volilskega razreda vidno še kak drug zunanji znak, ali ki niso zalepljene, mora volilna komisija zavrtniti.“

To je pravilno, ampak mogoče je, da bi volilna komisija potem dotičnega volilca ne dopustila več do volitve. To pa bi ne bilo pravično. Po mojih mislih ima v takem slučaju volilna komisija sicer zavrtniti nepravilno kuverto, vendar pa dati dotičnemu volilcu možnost, da izvrši volilno pravico, ako se pozneje oglasi s pravilno kuverto. Zaradi tega predlagam k tretjemu odstavku § 42. še sledeči dostavek:

„Za besedo ‚zavrtniti‘ je dostaviti:

„toda brezkvarno izvršitvi volilne pravice s strani dotičnega volilca, če se pozneje tekom volitve v predpisanem času zglati pri volilni komisiji s pravilno kuverto.“

V nemškem tekstu za besedo „zurückweisen“:

„jedoch unbeschadet der Ausübung des Wahlrechtes seitens des betreffenden Wählers, falls er später während der vorgeschriebenen Wahlzeit vor der Wahlkommission mit einem ordnungsmäßigen Kuverte erscheint.“

To je drugi moj izpreminjalni predlog. Za § 43. predlagam popolnoma novo besedilo. Ta § 43. namreč veli (bere — liest):

„Kadar so vsi navzočni volilci oddali svoje glasovnice v predpisanih kuvertih in je pretekel čas, ki je bil za oddajanje glasov v razglasitvi določen (§ 34), mora predsednik volilne komisije izreči, da je konec glasovanja. A taki volilci, kateri stopijo na volišče še preden je potekla določena končna ura, ter so ondi pričujoči, ko se končuje glasovanje, ne smejo se izključiti.“

Jasno je vsakemu, da po besedilu tega paragrafa, kakor ga predlaga ustavni odsek, bi imeli ob zaključku volilnega časa, to je ob 4. uri popoldne, samo še tisti volilci pravico voliti, ki so navzoči v volilnem lokalu. To je pa veliko vprašanje, ali bo volilni lokal tako velik, da bo v njem dovolj prostora za vse volilce, ki so prišli na volišče ali pa neposredno pred volišče, da bi izvrševali svojo volilno pravico, katerim pa ni bilo mogoče, ob določenem času izvršiti svoj namen. Državnozborski volilni red rešuje to vprašanje jako srečno in sicer v § 28. Ta paragraf pravi (bere — liest):

„Die Abgabe der Stimmen ist zur bestimmter Stunde zu schließen. Es dürfen jedoch Wähler, welche noch vor Ablauf der bestimmten Schlußstunde in dem Wahllokale und in dem von der Wahlkommission für die Wähler bestimmten Warteraum oder unmittelbar vor dem Wahllokale zur Wahl erschienen sind, von der Stimmgebung nicht ausgeschlossen werden.“

To določilo obsega faktično vse možnosti, tako da more vsak volilec priti še do izvrševanja svoje volilne pravice ako je on s svoje strani vse storil, da bi še o pravem času prišel na volišče. Zaradi tega predlagam, da se ta dikcija § 28. državnozborskega volilnega reda neizpremenjeno sprejme tudi v naš načrt. Tedaj bi se moj predlog glasil, da se ima § 43. glasiti takole (bere — liest):

„Oddajanje glasov je skleniti ob določeni uri (§ 34). Vendar se od glasovanja ne smejo izključiti volilci, ki so prišli še pred določeno sklepno uro k volitvi v volilni prostor in v od volilne komisije za volilce določeno čakalnico ali pa neposredno pred volilni prostor.“

Die Abgabe der Stimmen ist zur bestimmten Stunde (§ 34) zu schliessen. Es dürfen jedoch Wähler, welche noch vor Ablauf der bestimmten Schlußstunde in dem Wahllokale und in dem von der Wahlkommission für die Wähler bestimmten Warteraum oder unmittelbar vor dem Wahllokale zur Wahl erschienen sind, von der Stimmgebung nicht ausgeschlossen werden.“

To so izpreminjalni predlogi, katere si usojam staviti k temu oddelku občinskega volilnega reda.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger.

Ich habe einen Abänderungsantrag zu § 48 zu stellen. Derselbe enthält folgende Bestimmung:

„Wenn die Summe dieser auf die einzelnen Listen entfallenden Mandate die Gesamtzahl der zu besetzenden Mandate nicht erreicht, so wird das erste Restmandat derjenigen Liste zugeteilt, welche die größte Zahl von Listenstimmen in dem betreffenden Wahlkörper auf sich vereinigt hat.“ Diese Bestimmung hätte nun eine nach meiner Anschauung sehr ungerechte Konsequenz, die ich an einem praktischen Beispiele illustrieren möchte. Nach der heutigen Fassung könnte folgender Fall eintreten. Es werden beispielsweise in einem Wahlkörper 1600 Stimmen abgegeben, 16 Mandate sind zu verteilen. Davon erhält eine Partei 801 Stimmen, die zweite 799 Stimmen. Nachdem wir nun rechnungsmäßig annehmen, daß auf je 100 Stimmen ein Mandat entfällt, bekommt die erste Partei 8, die zweite Partei 7 Gemeinderäte, und es handelt sich nun darum, das restliche 16. Mandat einer Partei zuzuteilen. Nach dem Entwurfe würde dieses 16. Mandat der Partei zufallen, die 801 Stimmen bekommen hat, die also nur 1 Stimme mehr als 800 hat, während die 99 Stimmen, die die andere Partei über 700 erhalten hat, gar nicht berücksichtigt werden. Das ist zweifellos ein Unrecht, und ich stelle daher folgenden Abänderungsantrag zu § 48:

„Wenn die Summe dieser auf die einzelnen Listen entfallenden Mandate die Gesamtzahl der zu besetzenden Mandate nicht erreicht, so wird das erste Restmandat derjenigen Liste zugeteilt, bei welcher die größte Zahl von Listenstimmen in dem betreffenden Wahlkörper unberücksichtigt geblieben ist; ein eventuelles zweites Restmandat aber jener Liste, bei welcher die zweitgrößte Zahl von Listenstimmen in dem betreffenden Wahlkörper unberücksichtigt geblieben ist, insofern diese Listen noch Kandidaten verfügbar haben.

Bei Stimmengleichheit entscheidet das Los.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Jarc:

Kar se tiče po gospodu tovarišu dr. Šusteršiču predlaganega dopolnila k § 25, je sicer po mojem mnenju po besedilu § 30. stvar popolnoma jasna, vendar — ker superflua non nocent — se akomodiram izpreminjalnemu predlogu gospoda dr. Šusteršiča.

Ravnokotako se kot poročevalec ustavnega odseka izrekam za njegov preminjalni predlog glede § 42., ker se s tem odpravi neka krivica, ki bi se kakemu volilnemu upravičencu utegnila prigoditi vsled sitnosti dotične komisije.

Ravnokotako se strinjam s spreminjalnim predlogom dr. Šusteršičevim glede § 43., ker odgovarja ta sprememba popolnoma intencijam ustavnega od-

seka, ki je povsod šel za tem, da se volitve kolikor mogoče olajšajo.

Nasprotovati pa moram predlogu gospoda poslanca dr. Egerja. Argument njegov, oziroma vzgled, ki ga je navedel ne velja, ker se 16 občinskih svetovalcev sploh rje bo volilo v enem razredu, ampak kvečjemu 15. Če on vzame, da znaša skupna svota veljavno oddanih glasovnic 1600, ima se to število po § 47. deliti s $15 + 1 = 16$. Torej je kvocijent 100, in če je pripadlo na eno stranko 801 glasov, pride nanjo $801 : 100 = 8$ mandatov, in na drugo stranko, ki je dosegla 799 glasov, pripada pa $799 : 100 = 7$ mandatov, torej $8 + 7 = 15$ in stvar soglaša torej popolnoma s tem sistemom. Poleg tega je še pomisliti, da bo pri tistih strankah, ki so slabo organizirane, načrt vplival tako, da se bo zgodilo cepljenje. Na drugi strani je pa vendar dobro, da se varujejo v dvomljivih slučajih najmočnejšim strankam vodilne vloge. Opozicija ima po navadi itak močnejše orožje v rokah kakor večina, kar nazadnje že danes tudi mi izkušamo, dasiravno se opozicije čisto nič ne bojimo.

Iz teh razlogov se torej v imenu odsekovem protivim predlogu gospoda poslanca dr. Egerja.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir schreiten nun zur Abstimmung. Über den § 25 wird zunächst abgestimmt werden, wie derselbe gedruckt vorliegt, und wenn derselbe gefallen ist, so wird darüber in der Fassung Dr. Šusteršič abgestimmt werden. Ich bitte also diejenigen Herren, welche den gedruckten § 25 annehmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist gefallen, und ich bitte daher jetzt über den § 25 in der vom Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič beantragten Fassung abzustimmen. Die Herren, welche mit diesem Antrage einverstanden sind, bitte ich aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist angenommen und somit der § 25 erledigt.

Zu den §§ 26 bis 41 sind keine Abänderungen beantragt worden. Ich bitte somit die Herren, welche den §§ 26 bis 41, wie sie gedruckt vorliegen, zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sie sind angenommen.

Zu § 42 liegt ein Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič vor. Wir werden zunächst über den gedruckten § 42 abstimmen und ich bitte die Herren, die demselben zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist gefallen.

Nun bitte ich über den § 42 in der Fassung Dr. Šusteršič abzustimmen. Die Herren, die demselben zustimmen, bitte ich sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Der § 42 ist in der Fassung Dr. Šusteršič angenommen.

Zu § 43 liegt abermals ein Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Šusteršič vor. Als weitergehenden

bringe ich denselben zunächst zur Abstimmung und ersuche die Herren, welche demselben zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Er ist angenommen und mithin entfällt die Abstimmung über den gedruckten § 43.

Zu den §§ 44 bis 47 sind keine Abänderungen beantragt worden. Ich bitte die Herren, die diesen Paragraphen unverändert, wie sie vorliegen, zustimmen wollen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Sie sind angenommen.

Zu § 48 liegt ein Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Eger vor, welchen ich als den weitergehenden zunächst zur Abstimmung bringe. Ich bitte die Herren, die dem Antrage Dr. Eger zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Er ist abgelehnt, und ich bitte nun die Herren, welche dem § 48, wie er gedruckt vorliegt, zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Er ist angenommen.

Zu den §§ 49 bis 54 sind keine Abänderungsanträge gestellt worden. Ich bitte die Herren, welche diesen Paragraphen zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Angenommen.

Jetzt kommen wir zur Spezialdebatte über die §§ 55—59.

Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Poročevalec Jarc:

II. poglavje je sprejeto neizpremenjeno iz starega volilnega reda s tistimi izpremembami, ki so utemeljene v celem sistemu. Zato predlagam sprejetje §§ 55. do 59. po načrtu.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, so bitte ich abzustimmen. Die Herren, welche den §§ 55—59, wie sie gedruckt vorliegen, zustimmen, bitte ich sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Angenommen.

Jetzt kommen wir zur fünften Spezialdebatte umfassend die Paragrafen 60 bis 67. Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Poročevalec Jarc:

O volilni dolžnosti se je tudi že včeraj govorilo, govorilo pa se še bo v tej zbornici, ko pride iz odseka predloga glede uvedbe volilne dolžnosti za državnozborske volitve. Ako hočemo, da se vsi Ljubljančani intenzivno udeležujejo ustavnega življenja tudi pri občini in da se zanimajo za občinske volitve in za občinsko upravo, je potreba, da se upelje volilna dolžnost. Zato predlagam, da se

§§ 60.—67. neizpremenjeno sprejmejo po načrtu z malo stilistično izpremembo pri § 63., ki je pa popolnoma irrelevantna. V nemškem tekstu naj se namreč druga beseda „Ausführung“ popravi v „Ausübung“.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich abzustimmen. Ich glaube nicht, daß es notwendig ist, über den § 63 speziell abzustimmen, da die vom Herrn Berichterstatter beantragte Abänderung nur eine unwesentliche textliche ist. Wir werden also über die §§ 60—67 zusammen abstimmen und ich bitte die Herren, welche mit diesen Paragraphen und der vom Herrn Berichterstatter bezüglich des § 63 beantragten Änderung einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschlecht.)

Angenommen.

Jetzt kommen wir zu den §§ 1—87 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach bzw. zu der Spezialdebatte darüber. Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se sprejmejo §§ 1.—87. občinskega reda za Ljubljano neizpremenjeno po načrtu. Motivacija ste gospodje itak že včeraj čuli.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Debatte ist eröffnet, zum Worte — pro — hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Dr. Pegan. Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec dr. Pegan:

Že včeraj sem pri generalni debati poudarja, da se mi § 62. sedaj veljavnega občinskega reda za Ljubljano ne zdi popolnoma umesten, ker obsega to bistveno določbo, da sme mestni občinski svet skleniti, da morajo sklepi tajnih sej določen čas ostati tajni. Danes imajo stvar tako urejeno, da imajo ostati taki sklepi tajni skozi tri leta. Po treh letih pa postane navadno vsak sklep že neaktualen in tako dotičnemu, ki bi se proti takemu sklepu morda hotel pritožiti z rekuzno pravico ni veliko pomagano. Zato predlagam, da se poleg paragrafov, ki naj se po predlogu ustavnega odseka sedaj sprejmejo v občinski red, sprejme vanj tudi še § 62. v sledeči izpremenjeni obliki:

„O sklepih nejavnih sej naj se tekom treh dni po seji napravi poseben zapisnik, ki ga je predložiti na zahtevo vsakemu občanu na vpogled. Ta zapisnik podpišeta župan in zapisnikar.“

In nemško besedilo bi se glasilo;

„Über die in nicht öffentlicher Sitzung gefaßten Beschlüsse ist binnen 3 Tagen nach der Sitzung ein gefondertes Protokoll anzufertigen und jedem Gemeindeglied auf Verlangen zur Einsicht vorzuweisen. Dieses

Protokoll ist vom Bürgermeister und Schriftführer zu unterfertigen."

Na ta način dobijo stranke, ker teče rekurzna pravica skozi 14 dni, še za tri dni več časa, v katerem imajo priliko proti takim sklepom rekurirati.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger.

Schon bei der Beratung der allgemeinen Gemeindeordnung habe ich hervorgehoben, daß wir eine Änderung der Gemeindegrenzen, eine Vereinigung von Gebietsteilen anderer Gemeinden ohne Zustimmung der betroffenen Gemeinden als mit den Bestimmungen des Reichsgemeindefgesetzes in Widerspruch stehend betrachten. Den gleichen Standpunkt nehmen wir natürlich auch gegenüber dem vorliegenden Entwurfe ein, und ich stelle daher folgende Abänderungsanträge: Zu § 1 a:

„Änderungen in den Grenzen der Stadtgemeinde, wodurch einzelne Gebietsteile von Nachbargemeinden mit der Stadtgemeinde vereinigt werden, ohne daß die Nachbargemeinden als Ortsgemeinden zu bestehen aufhören, oder wodurch einzelne Gebietsteile der Stadtgemeinde Nachbargemeinden zugewiesen werden, können durch den Landesauschuß im Einvernehmen mit der politischen Behörde, jedoch nur über einverständlichen Antrag der betroffenen Gemeinden, verfügt werden.“

Zu § 1 b:

„Die Vereinigung bisher selbständiger Gemeinden mit der Stadtgemeinde Laibach kann über einverständlichen Antrag der betroffenen Gemeinden nach vorausgegangener Erklärung der politischen Landesstelle, daß dieselbe dagegen aus öffentlichen Rücksichten nichts einzuwenden findet, durch einen Allerhöchst genehmigten Beschluß des Landtages erfolgen.“

Weiters habe ich einiges zu § 40 zu bemerken. Dieser Paragraph hat eine ganz eigenartige Vorgeschichte. Nach § 40 der alten Gemeindeordnung war die Gemeinde nicht in der Lage, bei den Umlagevorschreibungen irgendeine Differenzierung vorzunehmen. In dem ersten Entwurfe, der vom Verfassungsausschusse ausgearbeitet worden ist, war eine Änderung insofern gedacht, daß der Gemeinde das Recht der Differenzierung zwar zugestanden werden sollte, jedoch mit der ausdrücklichen Einschränkung, daß diese Differenzierung nur in demselben Verhältnisse erfolgen darf, wie bei den Landesumlagen der gleichen Steuergattung.

In dem vorliegenden Entwurfe ist nun abermals eine Änderung eingetreten, denn nunmehr ist die Gemeinde bei ihrer Differenzierung nicht an die Differenzierung des Landes gebunden, sondern es ist insofern ein anderes Funktion hergestellt, als die Gemeinde eine verschiedene Aufteilung der Zuschläge nur rücksichtlich jener Steuern vornehmen kann, bei welchen auch der Landtag eine verschiedene Aufteilung der Landeszuschläge beschlossen hat, bezüglich der Höhe der Differenzierung aber ist die Gemeinde an die Beschlüsse des Landtages nicht gebunden.

Ich glaube, daß das eine ebenso ungerecht ist, wie das andere. Es ist ja nicht ohne Absicht in der alten Gemeindeordnung der Gemeinde das Recht der Umlagedifferenzierung nicht zugestanden worden; man wußte nämlich, daß dadurch gewissen Ungerechtigkeiten Tür und Tor geöffnet würde. Die Regierung hat auch bisher jedem darauf abzielenden Versuche Widerstand entgegengesetzt, und ich glaube, es ist nur gerecht, bei der Bestimmung des § 40 der alten Gemeindeordnung zu bleiben, weil dann alle Steuerträger wissen werden, daß sie bezüglich der Steuern von Staat und Land gleichmäßig behandelt werden. Wir werden daher gegen die vorgeschlagene Fassung des § 40 stimmen.

Schließlich habe ich einen selbständigen Zusatzantrag zu § 70 der Gemeindeordnung zu stellen. Die Herren wissen, daß Laibach besonders in den letzten Jahren wiederholt der Schauplatz wüster Straßenerzesse war, auf die ich heute nicht weiter zu sprechen kommen will. Allein das eine will ich feststellen, daß hiebei sehr oft ganz unschuldige Personen materiellen Schaden erlitten haben, ohne daß sie in der Lage waren, sich an irgend jemand mit ihren Erfagensprüchen zu halten. Ganz unschuldige Personen hatten daher die Folgen solcher Erzesse in erster Linie zu tragen. Solche Vorfälle haben sich auch in anderen Kronländern ereignet und haben dort das Resultat gezeigt, daß man diesem erwähnten Mangel im Gesetzgebungswege abzuweichen versucht hat. Tatsächlich wurde auch in die böhmische und in die galizische Gemeindeordnung eine bezügliche Norm aufgenommen, die ich nun auch für die Laibacher Gemeindeordnung in Vorschlag bringen möchte. Diese Bestimmung hat den wesentlichen Inhalt, daß die Gemeinde, die ja die Ortspolizei ausübt und allein über dieselbe verfügt, für Sachschaden aufzukommen hat, wenn ihr auf diesem Gebiete eine Pflichtvernachlässigung vorgeworfen werden kann, wenn die Ortspolizei ihre Pflicht nicht tut.

Mein Antrag lautet:

§ 70 a.

Der Gemeinderat ist verpflichtet, für die Anstalten und Einrichtungen, die zur Handhabung der Ortspolizei erforderlich sind, die nötigen Geldmittel zu bewilligen, und er ist für jede ihm in dieser Beziehung zur Last fallende Unterlassung verantwortlich.

§ 70 b.

Solange die Ortspolizei durch die Gemeinde ausgeübt wird, ist dieselbe in Fällen, wo durch Vernachlässigung in den ihr diesfalls obliegenden Verpflichtungen jemand zu Schaden kommt, diesem ersatzpflichtig.

Die Gemeinde ist jedoch unter allen Umständen für den innerhalb ihrer Grenzen durch eine mit Zusammenrottung verübte Gewalttätigkeit entstandenen Schaden dem Beschädigten Ersatz zu leisten verbunden, wenn die Täter nicht zustande gebracht werden und der Gemeinde eine Vernachlässigung in betreff der Verhinderung dieser Gewalttätigkeit zur Last fällt. Das Erkenntnis über die Verpflichtung zum Ersatz ist von der Landesregierung vorbehaltenlich

des gesetzlichen Instanzenzuges zu fällen. Wird über das Maß der Entschädigung kein Einverständnis erzielt, so ist die Höhe des Entschädigungsbetrages im gerichtlichen Wege festzustellen.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg :**

Der Herr Abgeordnete dr. Pegan hat sich nochmals zum Worte gemeldet.

Poslanec dr. Pegan :

Ko sem prej stavil svoj predlog o § 62., nisem imel pred očmi natančnega besedila tega paragrafa. Predlagal sem samo izpremembo drugega odstavka, prezrl pa dostaviti, da ostaneta odstavek prvi in pa odstavek tretji neizpremenjena, kakor sta obsežena v sedaj veljavnem občinskem redu za Ljubljano. Zato izpreminjam prejšnji svoj predlog v toliko, da predlagam, naj se § 62. v celoti glasi (bere — liest):

„O sejnih obravnavah je pisati zapisnik, v katerem se zapišejo imena navzočih svetovalcev, vsi nasveti in sklepi, zadnji z dodanim rezultatom glasovanja, in posebne na zapisnik podane izjave. Ta zapisnik morajo, ko ga potrdi občinski svet, podpisati župan, dva občinska svetovalca in zapisnikar, potem ga je shraniti v občinskem arhivu in ga vsakemu občanu pokazati na vpogled, ako to zahteva.

O sklepkih nejavnih sej naj se tekom treh dni po seji napravi poseben zapisnik, ki ga je predložiti na zahtevo vsakemu občanu na vpogled. Ta zapisnik podpišeta župan in zapisnikar.

Sicer je sklepe, kolikor se tičejo koristi vse občine ali posameznih okrajev ali koristi celih vrst občanov, v občini, kakor je navada, javno dati na znanje.“

„Ueber die Sitzungsverhandlungen ist ein Protokoll zu führen, in welches die Namen der anwesenden Gemeinderatsmitglieder, alle Anträge und Beschlüsse, letztere mit Angabe des Abstimmungsergebnisses, und besondere zu Protokoll gegebene Erklärungen aufzunehmen sind. Dasselbe ist nach erfolgter Agnoszierung durch den Gemeinderat von dem Vorsitzenden, zwei Mitgliedern des Gemeinderates und dem Schriftführer zu unterzeichnen, im Gemeindearchive aufzubewahren und jedem Gemeindeglied auf Verlangen zur Einsicht vorzuweisen.

Ueber die in nicht öffentlicher Sitzung gefaßten Beschlüsse ist binnen drei Tagen nach der Sitzung ein gesondertes Protokoll auszufertigen und jedem Gemeindeglied auf Verlangen zur Einsicht vorzuweisen. Dieses Protokoll ist vom Bürgermeister und Schriftführer zu fertigen.

Sonst sind die Beschlüsse, insofern sie das Interesse der gesamten Gemeinde oder einzelner Bezirke, oder das Interesse ganzer Klassen von Gemeindegliedern betreffen, in der Gemeinde in ortsüblicher Weise öffentlich kundzumachen.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg :**

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Jarc :

Kar se tiče izpreminjalnega predloga gospoda poslanca dr. Pegana, se mu pridružujem, ker je dotično določilo v starem občinskem redu gotovo silno zastarelo in nasprotno tudi praksi, ki jo imamo v deželnem zboru. Tukaj se razglašajo sklepi tajnih sej takoj po tajni seji ali pa vsaj par dni pozneje v prihodnji javni seji.

Kar se tiče predlogov gospoda poslanca dr. Egerja se izrekam odločno proti od njega predlaganim dostavkom k § 1. a in 1. b. Mi smo o principih, ki jih tukaj zastopamo, govorili obširno že v splošni razpravi in od teh principov ne moremo odstopiti.

Glede pomisleka, ki ga je izrazil gospod poslanec dr. Eger glede § 40., se mi ta pomislek ne zdi opravičen, ker različna porazdelitev občinskih dokladov že obstoji v različnih mestih, in torej se ni bati v tem oziru, da se bodo pri Ljubljani stavile kake ovire. Opozarjam, da je danes zvišanje hišno-najemninskega davka silno odiozno, ker stanovanja takoj poskočijo v ceni, kar pri drugih vrstah davkov ni vedno posledica.

Pač pa ne nasprotujem določilu, katero predlaga gospod poslanec dr. Eger k § 70. Vsak občan v mestni občini ima pravico do tega, da se mu brez ozira na to, kateri stranki in narodnosti pripada, varuje imetje. Tako določilo imajo tudi v praškem statutu, in če se je tam obneslo, ni ovire, da se sprejme tudi za Ljubljano.

**Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr
von Liechtenberg :**

Wir kommen nun zur Abstimmung. Zu § 1 ist keine Abänderung beantragt worden. Ich bitte also die Herren, welche mit dem gedruckten § 1 einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Zu § 1. a liegt vor der Abänderungsantrag des Herrn Abg. Dr. Eger. Ich bitte die Herren, die diesem Abänderungsantrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist gefallen.

Nun bitte ich über den gedruckten § 1 a abzustimmen und bitte die Herren, die demselben zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Zu § 1 b liegt wieder ein Abänderungsantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Eger vor, und ich

bitte die Herren, die demselben zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist gefallen.

Nun kommt der gedruckte § 1 b und ich ersuche die Herrn, die demselben zustimmen, aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Zu den §§ 3, 11, 14, 16, 17, 18, 22 und 24 sind keine Abänderungsanträge gestellt worden und ich bitte daher über dieselben gemeinsam abzustimmen. Die Herren, die mit diesen Anträgen einverstanden sind, bitte ich aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Zu § 40 hat Herr dr. Eger eine Abänderung in Vorschlag gebracht, die ich zunächst zur Abstimmung bringen werde.

Abgeordneter Dr. Eger:

Darf ich bitten? Zur Abstimmung! Ich habe keinen Antrag gestellt, sondern nur bekannt gegeben, daß wir gegen den Paragraphen stimmen werden, weil wir für die Bestimmung des alten § 40 sind. Wenn nun dieser § 40 nicht abgeändert wird, bleibt selbstverständlich die Bestimmung des § 40 der alten Gemeindeordnung in Kraft.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Dann bitte ich also über den § 40 abzustimmen, wie er gedruckt ist. Die Herren, die demselben zustimmen, wollen sich erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Zu den §§ 55 und 57 ist keine Änderung beantragt worden. Die Herren, die den beiden Paragraphen zustimmen, bitte ich aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Jetzt kommt eingeschoben der § 62, wie ihn Herr Dr. Pegan vorgeschlagen hat. Ich ersuche, die Herren, die dem § 62 nach dem Antrage Dr. Pegan zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Jetzt kommt der § 70 a und b, wie er vom Herrn Dr. Eger vorgeschlagen wurde. Ich bitte die beiden Anträge zu verlesen.

Zapisknik poslanec dr. Novak:

(bere — liest)

„§ 70 a.

Der Gemeinderat ist verpflichtet, für die Anstalten und Einrichtungen, die zur Handhabung der Ortspolizei erforderlich sind, die nötigen Geldmittel zu bewilligen und er ist für jede ihm in dieser Beziehung zur Last fallende Unterlassung verantwortlich.

§ 70 b.

Solange die Ortspolizei durch die Gemeinde ausgeübt wird, ist dieselbe in Fällen, wo durch Vernachlässigung in den ihr diesfalls obliegenden Verpflichtungen jemand zu Schaden kommt, diesem ersatzpflichtig.

Die Gemeinde ist jedoch unter allen Umständen für den innerhalb ihrer Grenzen durch eine mit Zusammenrottung verübte Gewalttätigkeit entstandenen Schaden dem Beschädigten Ersatz zu leisten verbunden, wenn die Täter nicht zustande gebracht werden und der Gemeinde eine Vernachlässigung in betreff der Verhinderung dieser Gewalttätigkeit zur Last fällt. Das Erkenntnis über die Verpflichtung zum Ersatz ist von der Landesregierung vorbehaltlich des gesetzlichen Instanzenzuges zu fällen. Wird über das Maß der Entschädigung kein Einverständnis erzielt, so ist die Höhe des Entschädigungsbetrages im gerichtlichen Wege festzustellen.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Jene Herren, die mit der Fassung des § 70 a und b nach dem Antrage Dr. Eger einverstanden sind, bitte ich, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Jetzt kommen noch die §§ 72, 81 und 87, zu denen keine Änderungen vorliegen. Die Herren, die denselben zustimmen, bitte ich aufzustehen.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Poslanec Jarc:

Predlagam, da se sprejmejo še člani I., II., III. in IV. neizpremenjeno.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo! Dovoljujem si predlagati sledečo resolucijo (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da preden predloži sklepe deželnega zbora o izpremambi občinskega reda in občinskega volilnega reda ljubljanskega v Najvišje potrjenje, povabi mestno občino ljubljansko, naj poda o teh sklepih tekom prekluzivnega roka dveh mesecev svoje mnenje.

Ako se mestna občina odzove temu vabilu, naj priloži njeno izjavo deželni odbor svojemu poročilu, s kojim predloži sklepe deželnega zbora v Najvišje potrjenje.“

Kakor sem že včeraj povdarjal, nima po zakonu mestna občina ljubljanska nikake pravice, na katerikoli način vplivati na legislativo glede njenega občinskega statuta. Izključno kompetenco v tem oziru ima deželni zbor. Ta kompetenca je neomejena in deželnemu zboru je popolnoma svobodno, ali hoče poslušati v tej stvari mestno občino ali ne. Ker se je pa včeraj v generalni debati izrazila želja, da bi tudi mestna občina prišla do tega, da bi imela priliko povedati oficielno, kako mnenje ima o tej zadevi, ne vidim nobene ovire, da bi se tej želji

v toliko ne ustreglo, da se eventualna izjava mestne občine, ako jo poda, priloži predlogu deželnega odbora, katerega bo podal v to svrhu, da izposluje Najvišje potrjenje sklepu deželnega zbora. Kakor rečeno, pravice zašlišana biti, nima mestna občina nobene, ali škoda pa tudi ni nobena, če se ji da prilika, da poda tudi sedanjí občinski svet ljubljanski svoje mnenje o tej stvari in ako tudi to mnenje pride na znanje najkompetentnejšemu mestu. To je pomen te resolucije, katero stavim in jo priporočam visoki zbornici, da jo sprejme.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Wenn nicht, — der Herr Berichterstatter.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se glasuje sedaj o členu I, II, III. in IV.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Herren, die mit Artikel I, II, III und IV einverstanden sind, bitte ich, aufzustehen.
(Zgodi se. — Geschieht.)
Angenommen.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se sprejmeta še uvod in naslov.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Herren, die mit dem Eingang und Titel des Gesetzes einverstanden sind, bitte ich, aufzustehen.
(Zgodi se. — Geschieht.)
Angenommen.

Poročevalec Jarc:

Predlagam tretje branje.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Berichterstatter beantragt die dritte Lesung. Die Herren, die dem Antrage zustimmen, bitte, ich sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung für die Landeshauptstadt Laibach ist in dritter Lesung angenommen.

Wir haben nun noch über die Resolution des Herrn Dr. Šusteršič abzustimmen und ich bitte die Herren, die mit der Resolution einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Die Resolution ist angenommen und mithin der dritte Punkt der Tagesordnung erledigt.

Deželni glavar

(prevzame predsestvo — den Vorsitz übernehmend).
Sedaj pride na vrsto točka:

4. Štev. 1371/910. **Poročilo deželnega odbora v zadevi ustanovitve pristave za izrejo mladih bikov.** (Glej dodatek VII.)

4. Z. 1371/1910. — **Bericht des Landesauschusses, betreffend die Errichtung eines Jungstierhofes.** (Siehe Anhang VII.)

K formalnemu predlogu se je oglasil gospod poslanec Demšar.

Poslanec Demšar:

V smislu § 24. poslovnika predlagam, da se ta točka vzame takoj v razpravo.

Deželni glavar:

Gospod tovariš Demšar predlaga takojšnjo razpravo o tem poročilu deželnega odbora v smislu § 24. poslovnika. Gospodje, ki se strinjate s tem formalnim predlogom, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in jaz povabim gospoda referenta deželnega odbora, da uvede razpravo o tej stvari.

Ich erjuche den Herrn Referenten des Landesauschusses, die Verhandlung einzuleiten.

Referent Graf Barbo.

Hohes Haus! Ich kann mich heute bei der Berichterstattung ziemlich kurz fassen, weil ich über diesen Gegenstand letzstens in ziemlich erschöpfender Weise gesprochen habe. Es ist mir allerdings damals nicht gelungen, das hohe Haus zur sofortigen Annahme des Antrages zu veranlassen, es ist vielmehr — in der XIX. Sitzung am 14. Jänner 1910 — ein Vertagungsantrag gestellt und angenommen worden, dahingehend, „Der Antrag des Finanzausschusses, betreffend die Errichtung eines Jungstierhofes wird dem Landesauschusse behufs eingehenden Studiums dieser Frage und Antragstellung abgetreten.“

Der Bericht nun, welcher den Herren vorliegt, gipfelt in einem Antrage, welcher einige Modifikationen gegenüber dem ursprünglichen aufweist. Es wurden in der letzten Debatte einige Bedenken gegen den Antrag geäußert, und zwar in dreierlei Richtung:

Zunächst wurde hervorgehoben, daß die Errichtung eines Jungstierhofes, so wie er geplant ist, zu große Kosten verursachen würde. Diefem Bedenken hat der Landesauschuß in bedeutendem Maße Rechnung getragen, er hat den hiefür vorgeschlagenen Kredit um die Hälfte, das ist von 100.000 K auf 50.000 K, herabgesetzt.

Das zweite Bedenken ging dahin, daß durch die Errichtung eines solchen Landes-Jungstierhofes den Viehzüchtern eine Konkurrenz geschaffen werden würde. Diefes Bedenken nun wird von Seite des Landesauschusses

nicht geteilt und auch in einer Versammlung der Vertreter der Viehzuchtgenossenschaften sind diese Bedenken, soweit sie dort aufgetaucht sind, vollkommen zerstreut worden.

Das dritte Bedenken wurde vom Herrn Abgeordneten Lenarčič vorgebracht, der meinte, es würde sich vielleicht empfehlen, statt an einen Ankauf an eine Pachtung zu denken. Der Antrag nun, wie ihn der Landesauschuß jetzt vorlegt, hat auch dieser Anregung Folge gegeben, indem der Antrag gestellt wird, daß der Landesauschuß die Errichtung dieses Jungstierhofes, sei es durch Pachtung, sei es durch Ankauf, ins Auge fassen möge. Es ist zweckmäßig, wenn eine gewisse Latitude dem Landesauschusse eingeräumt wird, damit er das den Umständen Angemessene in Angriff nehmen könne.

Ich für meine Person bin heute in einer bedeutend angenehmeren Lage, indem ich mich bei allen meinen Ausführungen auf die Meinung und Ansicht des Landesauschusses berufen kann. Wenn vielleicht das letztmal meinen Worten keine solche Bedeutung beigemessen wurde, indem sie als nur für meine Person geltend angesehen wurde, bin ich heute in der Lage, die Ansichten des Landesauschusses zu vertreten.

Es ist unbedingt notwendig, daß wir möglichst rasch eine genügende Anzahl von zuchtfähigen Sprungstieren für das Land beschaffen. Wir haben heute ein Manko von 200 Stieren im Lande. Es ist ja schon die Anzahl von 100 Kühen für den Stier eine ziemlich große, und selbst bei dieser Anzahl fehlen noch 200 Stiere. Es ist von Seite der Viehzüchter hervorgehoben worden, daß bei den Lizenzierungen seitens der Kommissionen viel zu wenig rigoros vorgegangen werde. Würde also noch rigorosere vorgegangen, würde sich die Anzahl der noch zu beschaffenden Stiere um ein Bedeutendes erhöhen.

Sie sehen daher, daß die Frage ungemein aktuell ist, und je früher wir einen solchen Jungstierhof errichten, desto früher sind wir in der Lage, die genügende Anzahl von Stieren zu beschaffen. In einigen Jahren, wenn sich die Viehzucht gehoben, wenn sich auch die Viehzuchtgenossenschaften entwickelt haben, dann wird das Manko nicht mehr vorhanden sein und dann wird sich die Frage des Jungstierhofes vielleicht überlebt haben, dann wird man vielleicht daran denken können, den Jungstierhof aufzulösen. Allein jedes Jahr, welches wir noch zögern, ist ein verlorenes Jahr, es ist viel besser, wir errichten heute einen Stierhof mit 40 Stück, als in fünf Jahren einen mit 200 oder 300 Stück. Das würde nur eine Konkurrenz schaffen, uns aber gar nichts nützen, während es jetzt notwendig ist, möglichst viel Stiere zu beschaffen.

Weil also die Frage jetzt sehr aktuell ist, hat sich der Landesauschuß sehr rasch mit dieser Frage befaßt und ist schon kaum acht Tage nach der letzten Verhandlung über diesen Gegenstand wieder mit einem diesbezüglichen Antrage hervorgetreten.

Es ist nun vielfach darauf hingewiesen worden, daß es die Aufgabe der Viehzuchtgenossenschaften wäre, einen Jungstierhof zu errichten. Das ist ganz richtig, aber die Viehzuchtgenossenschaften sind heute noch nicht so weit entwickelt, daß sie das tun könnten, sie können sich nicht ausschließlich auf die Aufzucht von Jungstieren werfen, sie müssen vielmehr die Aufzucht von Zuchtvieh überhaupt, auch von Kalbinnen und Kühen ins Auge fassen, es ist

auch nicht möglich, eine einzelne Genossenschaft nur zu diesem Zwecke zu gründen.

Weiters ist die Ansicht ausgesprochen worden, daß man ja einen Verband sämtlicher Genossenschaften bilden und diesem die Einrichtung eines Jungstierhofes überantworten könnte. Auch das ist ganz richtig, aber heute haben wir diesen Verband nicht und es wird auch noch viel organisatorische Tätigkeit notwendig sein, bis ein solcher Verband zustande kommt.

Haben sich einmal die Genossenschaften entwickelt, besteht ein solcher Genossenschaftsverband, dann wird die Möglichkeit gegeben sein, diesen Jungstierhof, den das Land errichtet hat, einer oder der anderen Genossenschaft oder einem solchen Verbande zu überlassen. Natürlich kann man sich heute darüber noch nicht aussprechen, weil sich ja der Landtag nicht präjudizieren kann. Es wird dann auch die Frage entstehen, ob und welche Entschädigung das Land für die Überlassung dieses Jungstierhofes verlangen soll. Jedenfalls kann ich sagen, daß seitens des Landesauschusses das Möglichste getan werden wird, um den diesbezüglich geäußerten Wünschen Rechnung zu tragen.

Die Prinzipien, von welchen sich der Landesauschuß bei der Errichtung dieses Jungstierhofes leiten lassen will, sind folgende:

Den Genossenschaften, welche sich bereits entwickelt haben, soll absolut keine Konkurrenz gemacht werden, ebenso auch nicht den Viehzüchtern, andererseits sollen gerade die noch nicht genügend entwickelten Viehzuchtgenossenschaften durch die Errichtung dieses Jungstierhofes unterstützt werden.

Die Aktion zur Errichtung neuer und zur Hebung und Erweiterung bestehender Genossenschaften soll in keiner Weise durch den Jungstierhof behindert werden. Es ist nämlich die Befürchtung ausgesprochen worden, wenn wir für den Jungstierhof Geld verwenden, werden wir nicht mehr so viel für die Unterstützung der Genossenschaften und der einzelnen Viehzüchter tun. Der Landesauschuß hat aber das Prinzip aufgestellt, daß die eine Aktion die andere nicht im mindesten beschränken soll.

Wie ich schon früher erwähnt habe, ist der Antrag des Landesauschusses möglichst allgemein gehalten, weil man heute noch nicht alle Umstände und Verhältnisse voraussehen und nicht wissen kann, was praktischer sein wird, einen Hof zu kaufen oder zu pachten, weil man sich auch über die Gegend noch nicht entscheiden kann, wo der Hof bestehen soll — es ist nur ausgesprochen, daß er im Gebirge liegen soll — im übrigen ist aber dem Landesauschusse möglichst freie Hand gelassen, damit er das durch die momentanen Umstände gebotene Beste beschließen kann.

Aus all diesen Gründen bitte ich Sie, den Antrag des Landesauschusses anzunehmen, der lautet:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesauschuß wird ermächtigt, einen Jungstierhof zu errichten; derselbe muß mit ausgiebigen Weiden versehen und im Gebirge gelegen sein. Die Frage, ob derselbe durch eine langjährige Pacht oder durch Ankauf eines geeigneten, billig zu beschaffenden Grundkomplexes errichtet werden soll, wird dem Landesauschusse überlassen.

Zu diesem Zwecke wird dem Landesauschusse ein Kredit bis 50.000 K bewilligt. Die Bedeckung hat durch eine Finanzoperation zu geschehen.“

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Deželni odbor se pooblašča, da ustanovi pristavo za izrejo mladih bikov, ki mora imeti na razpolaganje zadosti pašnikov in ležati v goratem kraju. Vprašanje, ali naj se zato vzame v večletni zakup, ali pa poceni kupi primerno zemljišče, se prepušča deželnemu odboru.

V ta namen se dovoli deželnemu odboru kredit do 50.000 K, ki naj se pokrije potom finančne operacije.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Demšar.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Jaz sem prvič, ko se je ta stvar tukaj obravnavala, ugovarjal predlogu finančnega odseka in povedal svoje pomisleke, ki sem jih imel proti njemu. Po sklepu te visoke zbornice se je potem zopet posvetoval deželni odbor o tej stvari in je k tem posvetovanjem pritegnil tudi zastopnike živinorejskih zadrug. Tudi ti so ugovarjali predlogu finančnega odseka v prvotnem obsegu, slednjič pa prišli do sklepa, da naj se ali kupi, ali najme eno tako posestvo, ki, če že ne bo popolnoma odgovarjalo za pristavo, vsaj omogoči skupno pašo. S stališča, kakršno sem zadnjič zastopal, da mora deželna podpora v prvi vrsti služiti oživiljenju in povzdigi kmetijstva, se še nisem popolnoma otrešel vseh svojih pomislekov, upam pa vendar, da se bo po vseh teh razpravah in nasvetih, ki so se čuli tudi od strani živinorejcev, deželni odbor natančno po njih ravnal in zasledoval dotične cilje. Na drugi strani moram poudarjati, da sem kot zastopnik Gorenjske v prvi vrsti zastopal potrebe tega dela dežele. Razmere pa so seveda v deželi zelo različne. Mi imamo sedaj določene tri pasme in še ni čisto jasno ali za Dolenjsko ostane tista pasma, ki je zanjo sedaj določena, ali pa se bo imela vpeljati siva švicarska pasma. Na Gorenjskem so že precej razširjene živinorejske zadruge, lepo so se razvile in jaz upam, da bomo mi iz teh živinorejskih zadrug že v kratkem času dobili precejšnje število bikov in tako jih bo deželni odbor lahko od domačih živinorejcev nakupoval in naprej oddajal domačim živinorejcem. Poudarjalo se je, da se danes še ne znajo biki izrejati, ampak ta pristava bi bi en kraj, v katerem bo mogoče, da se bodo enotno izrejali, deželni odbor si bo pa pri tem sam pridobil izkušnje, kako je treba biki izrejati in bo lažje odpravil napake, kakor dosedaj, ko je bil navezan samo na teorijo. Za kraje na Dolenjskem bo že moral živali nakupovati v drugih krajih, za Gorenjsko pa jih bo dobil na Gorenjskem. Če se bo pa šlo za osveženje krvi, bo pa najbolje, da se nakup zunaj dežele prepusti živinorejskim zadrugam, ozi-

roma zanesljivim živinorejcem. V tem zmislu name-ravam staviti še eno resolucijo, katera se glasi (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da se pri nakupu bikov za pristavo ozira v prvi vrsti na domače živinorejce. Nakup bikov za osveženje plemena zunaj dežele naj prepusti živinorejskim zadrugam, oziroma zanesljivim živinorejcem in naj jih primerno subvencionira.“

Priporočam to resolucijo visoki zbornici v sprejem. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, glasujmo, in sicer najprej o predlogu gospoda referenta. Gospodje, ki pritrdijo temu predlogu izvolijo naj ustati.

(Zgodi se. — Geschieht)

Sprejeto.

In sedaj prosim glasovati še o resoluciji gospoda poslanca Demšarja. Gospodje, ki se ž njo strinjate, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj, gospodje, bi jaz prekinil sejo, in nadaljevali jo bomo ob 4. uri. Seja je prekinjena.

(Seja prestane ob 1. uri 25 minut popoldne in se nadaljuje ob 4. uri 15 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 25 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 15 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Prekinjena seja se nadaljuje, — sklepčni smo.

Čast mi je predstaviti visoki zbornici gospoda dvornega svetnika grofa Chorinskega, ki danes zastopa vlado.

Sedaj pride na vrsto točka:

5. **Ustno poročilo ustavnega odseka o prošnji posestnikov katastralne občine Sv. Križ za izločitev iz krajevne občine Dolsko in priklopitev krajevni občini Velika Vas.** (339/Pet.)

5. **Mündlicher Bericht des Verfassungsausschusses über die Petition der Besitzer aus der Katastralgemeinde Sv. Križ um Ausscheidung aus der Ortsgemeinde Dolsko und Einverleibung zur Ortsgemeinde Velika Vas.** (339/Pet.)

Prosim gospoda poročevalca.

Poročevalec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Posestniki katastralne občine Sv. Križ, katera spada pod politično občino Dolsko, obrnili so se na deželni zbor s prošnjo, da bi se

izločili iz selske občine Dolsko in priklopili selski občini Velika vas. Ta katastralna občina sestoji iz vasi Vrh, Zagorica in Križevska vas, in šteje približno 200 duš in nekaj nad 30 hiš. Posestniki utemeljujejo svojo prošnjo približno s temi razlogi.

Najprej pravijo, da imajo do središča občine, to je do občinskega urada v Dolskem, poldrugo uro, v Veliko vas pa samo 25 minut hoda. Dalje so pota do tja silno slaba, občila v Veliko vas pa dobra in gladka. Potem imajo že sedaj občani iz Sv. Križa z Velikovaščani skupno eskurendno šolo pri Sv. Križu. Poleg tega imajo tam tudi lokalna nasprotstva dolinci in hribovci. Dolsko leži v dolini, prebivalci katastralne občine Sv. Križ pa so v hribih in se vedno in vedno čutijo zapostavljene nasproti prebivalcem v Dolskem. Zato si žele, da se ta interesni konflikt ublaži, priti pod občino Veliko vas. Končno poudarjajo, da je velikovaška občina majhna, Dolsko pa velika in da pride, če se katastralna občina Sv. Križ od občine Dolsko odcepi, k velikovaški občini toliko terena, da bosta obe občini enako veliki. Upravni troški te občine se bodo izplačali in ne bo prišlo na velikovaško občino tako veliko stroškov, kakor jih ima sedaj. Eden najvažnejših razlogov je pač ta, da bi se potem, če se davčna občina Sv. Križ izloči iz krajevne občine Dolsko in priklopi krajevni občini Velika vas, krili občinska in župnijska meja. Teren županstva in teren župnije bi bil skoraj popolnoma enak.

Vse to je nagibalo ustavni odsek, da priporoča to delitev in da bi bil predložil zakonski načrt, ker pa za vse te trditve proslincev ni imel popolnih dokazov in tudi še ni izposlovano mnenje visoke vlade, če bi bila pripravljena podpirati to delitev s tem, da bi predložila deželnozborski sklep v Najvišje potrjenje, zaradi tega je bil ustavni odsek prisiljen staviti predlog (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da poizveduje o tem, je-li delitev umestna ali ne, dalje da povzroči vse za delitev formalno potrebno, če se izkaže delitev umestna, in končno o tem poroča deželnemu zboru v sklepanje.“

Prosim, da se ta sklep ustavnega odseka sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Krek ima besedo.

Poslanec dr. Krek:

Oglasil sem se k besedi samo zato, da bi prosil deželni odbor, da stvar kolikor mogoče pospeši, ker je v resnici jako nujna. Zato prosim, da se, če le mogoče, že do prihodnjega zasedanja od deželnega odbora vse to, kar je v naročilu omenjenega, izvrši.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Tisti gospodje, ki se strinjate s predlogom ustavnega odseka, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride sedaj točka:

6. Ustno poročilo finančnega odseka

a) o proračunu normalno-šolskega zaklada za l. 1910. (K prilogi 137.)

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) über den Voranschlag des Normalschulfonds pro 1910. (Zur Beilage 137.)

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter Grafen Margheri, die Verhandlung einzuleiten.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hoher Landtag! Im Namen des Finanzausschusses erlaube ich mir, über den Voranschlag des Normalschulfonds Bericht zu erstatten. Ich will nur vorausschicken, daß dieser Fonds von Jahr zu Jahr eine bedeutende Erhöhung erfährt, und möchte erwähnen, daß das Erfordernis pro 1909 1,374.775 K, der Abgang 1,307.099 K betrug, während das Erfordernis pro 1910 auf 1,444.693 K, der Abgang auf 1,382.624 K sich beziffert, welcher Betrag auf das Land zu übernehmen ist.

Um den Voranschlag des Normalschulfonds pro 1910 festzustellen, war es vor allem notwendig, über folgende Dringlichkeitsanträge, Eingaben und Gesuche, welche auf eine Regulierung der Bezüge des Lehrpersonales im Aktiv- und Ruhestande abzielen und eine Aktion zur Aufbesserung der finanziellen Lage notwendig machen, schlüssig zu werden.

Und zwar sind das:

1. Ein Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten E. Gangl und Konforten: Die Dienstzeit sämtlicher Orts- und Bürgererschullehrer ist im Sinne des § 56 des Reichsschulgesezes ex 1869 mit 35 Jahren festzustellen. Die provisorischen und Militärdienstjahre sind in die Dienstzeit einzubeziehen.

2. Der zweite Dringlichkeitsantrag lautet: Die Regierung hat dahin zu wirken, daß die Sanierung der Landesfinanzen durch den Staat in der Weise erfolge, daß der Staat die Hälfte sämtlicher Kosten für die Erhaltung des Schulwesens und die Bezüge des Lehrpersonales übernimmt.

3. Der dritte Dringlichkeitsantrag lautet: Dem Landesauschusse wird aufgetragen, bis zur nächsten Session ein Gesetz auszuarbeiten über die Regulierung der Lehrerbezüge, u. zw. in der Weise, daß die Lehrer in die XI. bis VIII. Rangsklasse der Staatsbeamten eingereiht werden; dann: die Funktionszulagen sind auf 200 K für jeden Schulleiter an einer einklassigen und mit 50 K mehr per Schulklasse an mehrklassigen Schulen zu erhöhen.

4. Der vierte Dringlichkeitsantrag lautet: Die Regierung soll dahin wirken, daß dem § 55 des Volksschulgesezes ex 1869 die Bestimmung beigelegt wird, wonach die Bezüge der Lehrer der Volks- und Bürgerschulen gleich den Aktivitäts- und Ruhebezügen der Staatsbeamten der XI., X., IX., VIII. Rangsklasse zu bemessen sind.

Ferner kommen folgende Gesuche zur Erörterung:

1. Ein Gesuch des „Slovensko učiteljsko društvo“ um Regulierung der Lehrerbezüge im Sinne obiger vier Dringlichkeitsanträge.

2. Der „Slomškova zveza v Ljubljani“ um Regulierung der Lehrerbezüge, speziell um sofortige Zuerkennung der 25% Teuerungszulage an jene Lehrpersonen, die diese Aufbesserung bisher nicht bezogen haben.

3. Der „Slomškova zveza, Dobropolje“ um Besserung der Vorwärtsverhältnisse, speziell Kreierung von Stellen „extra statum“.

4. Des „Društvo slovenskih učiteljic“ um Gleichstellung der Lehrerinnen mit den Lehrern in der I. und II. Gehaltsklasse.

5. Des „Društvo slovenskih katehetov“ um Regulierung der Bezüge im allgemeinen und speziell um Zuerkennung der Teuerungszulage.

6. Sechs ständige Lehrer in Laibach bitten um eine Personalzulage von je 200 K per Jahr.

7. Der k. k. Landeslehrerrat spricht mit Note vom 27. Juli 1909, Z. 3670, eine Entlohnung für Freigegegenstände (Deutsch, Violine und Handarbeiten) aus dem Normalschulfonds an.

8. Das „Collegium Marianum“ bittet um Erhöhung der Dotation.

9. Die Notre-Dame-Schwestern in Dornegg bitten um Erhöhung der Unterstützung.

Über obige Gesuche wurden im Ausschusse gleichfalls Beratungen gepflogen.

Außerdem wurde bei Beratung des Voranschlags des Normalschulfonds folgendes eingehend erörtert:

Die bei den k. k. Bezirksschulräten in provisorischer Eigenschaft als Bezirks-Schulinspektoren verwendeten Lehrer beziehen ihre Entlohnung aus dem Normalschulfonds und nur die Reisen werden aus der Staatskasse gezahlt. Die an Stelle dieser Funktionäre bestellten provisorischen Lehrer müssen dann wieder vom Normalschulfonds übernommen werden. Die genannten Inspektoren versehen aber die dem Staate zukommende Schulaufsicht und wird der Normalschulfonds durch dieses Verhältnis ungebührlich belastet.

Es erscheint daher angezeigt, daß man dahin wirke, daß da eine entsprechende Remedur geschaffen werde und der Finanzausschuß hat auch eine bezüglich Resolution beschlossen.

Zu die Beratung wurde auch der Stand der Schulgärten einbezogen und betont, daß die Art, wie jetzt gewirtschaftet wird, keine glückliche ist. Es werde dahin zu wirken sein, daß die Schulgärten in Zukunft in angemessener Weise dem landwirtschaftlichen Elementarunterricht dienen werden. Von einer Resolution in dieser Richtung wurde jedoch abgesehen.

Der Finanzausschuß ist nach allseitiger Erörterung der vorliegenden Gesuche, Petitionen und Anträge einerseits, in Erwägung der finanziellen Lage des Landes andererseits zu folgenden Schlußfolgerungen gekommen:

Die materielle Lage der Lehrerschaft ist infolge der immer größeren Teuerung eine derartige, daß eine Regulierung der Bezüge unaufschiebbar ist, denn die Dienstbezüge der Lehrerschaft erreichen nicht mehr jenes durchschnittliche Minimum, das für einen standesgemäßen

Unterhalt der Lehrer, eventuell auch ihrer Familien hinreicht.

Eine Regulierung erscheint um so notwendiger, als die Dotation der Lehrerschaft in den Nachbarfrontländern eine bessere ist als in Krain. Eine bezüglich Aktion ist aber bei den dormaligen finanziellen Verhältnissen des Landes momentan nicht möglich.

Das Budget weist ein ganz enormes Defizit auf, auch ist die Sanierung der Landesfinanzen durch das Reich eben im Zuge und es ist zu erwarten, daß die Landesfinanzen durch den Staat eine ausgiebige Sanierung erfahren werden.

Die Aktion zur Aufbesserung der Lage der Lehrer muß natürlich in Einklang gebracht werden mit den disponiblen Landesmitteln. Ein geordnetes Finanzwesen setzt eben voraus, daß für Ausgaben immer auch die Bedeckung gefunden werde.

Um nun eine stabile Regelung der Lehrerbezüge zu inaugurierten, werden alle eingangs angeführten Anträge und Petitionen, mit einem Worte das ganze Aktenmaterial, dem Landesauschusse zum Studium und zur Vorbereitung eines auf die Regelung der Lehrerbezüge abzielenden Gesegentwurfes überwiesen.

Um aber der Lehrerschaft in Würdigung der Dringlichkeit sofort eine Hilfe zukommen zu lassen, werden folgende Anträge gestellt:

a) Bei Bemessung der Pensionen sind zwei provisorische Dienstjahre, bei besonders rüchrichtwürdigen Fällen auch mehr Jahre in die Pension einzubeziehen.

b) Die Teuerungszulage, dann die Lokalzulage und die Dienstalters-Ergänzungszulage der Lehrer in Laibach sind bei Bemessung der Ruhegehülfe einzubeziehen.

Mit diesen beiden Bestimmungen wird den Gesuchen, welche auf eine Besserung des Avancements abzielen, Rechnung getragen.

c) Die Dienstalterszulage ist in Zukunft vom Zeitpunkt der Ablegung der Lehrerbefähigungsprüfung zu berechnen.

Dieser Punkt ist so aufzufassen:

Die Zahlung der Quinquennien für den Anfall der Dienstalterszulage hat in Zukunft vom Datum des Lehrerbefähigungszugriffes zu erfolgen.

Diese Bestimmungen haben nur auf künftig anfallende Dienstalterszulagen Anwendung zu finden.

Die betreffenden Lehrpersonen treten mit dem ersten des auf den Anfall folgenden Monates in den Genuß der Dienstalterszulage.

Dieser Punkt entspricht nur einer gerechten Forderung.

d) Der Jahresgehalt provisorischer angestellter Lehrer und Lehrerinnen, welche an Lehrstellen jeder Gehaltsklasse verwendet werden können, wird mit 800 K festgesetzt.

Mit dieser Bestimmung soll eben jenem Teil der Lehrerschaft aufgeholfen werden, der derzeit am aller-schlechtesten bestellt ist.

Ein provisorischer Lehrer, an den ja auch große Anforderungen gestellt werden, bezieht heute 50 K monatlich, also einen Gehalt, mit dem er unmöglich das Auslangen finden kann.

Nun übergehe ich auf die einzelnen Posten des Voranschlags.

Beim Erfordernisse Kapitel A, Titel 2, „Dotationen und Beiträge“ ist eine neue Post einzustellen mit 5000 K als Pauschalkredit für die Erhöhung der Beiträge nach §§ 1—7, eventuell für neuwachsende Dotationen.

Die Gesuche des „Collegium Marianum“ und der „Notre-Dame-Schwestern“ in Dornegg werden dem Landesauschusse zur entsprechenden Erledigung zugewiesen.

Bei Kapitel 3, § 9, „Remunerationen für den landwirtschaftlichen Unterricht“, dann bei § 10 daselbst „Remunerationen für weiblichen Handunterricht“ wird hervorgehoben, daß über diese Dotation der k. k. Landeschulrat verfügt, während es doch dem Landesauschusse zukommt, über diese Gelder zu verfügen; es wird daher für die Zukunft dahin zu wirken sein, daß die Verfügung über diese Fonds dem Landesauschusse gewährt werde.

Bei § 12 daselbst „Geldaushilfen bei Krankheiten oder sonstigen Unfällen“ ist ganz das gleiche Verhältnis, wie bei § 9 und 10, doch wird bei dieser Post die Remedur schon in diesem Voranschlag geschaffen, indem der Betrag zwar von 8000 K auf 15.000 K erhöht wird, doch ist die Post in diesem Voranschlag zu streichen und unter VI. A. „Unterrichtswesen“ und zwar sub a) „Volks- und Bürgerschulen“ in den Voranschlag des Landesfonds einzustellen.

Bei § 11 „Substitutionen erkrankter oder sonst ver hinderter Lehrer und Mehrleistungen“ erscheint eine Erhöhung der Dotation von 30.000 K auf 40.000 K notwendig, um die Aufbesserung der Supplenten bedecken zu können.

Nach diesen Erläuterungen erlaube ich mir, die Anträge des Finanzausschusses sowie den Voranschlag des Normalchulfonds mit einem Gesamterfordernisse von 1.444.693 K und einem Abgange, der aus dem Landesfonds zu decken ist, mit 1.382.524 K dem hohen Landtage zur Annahme zu empfehlen.

Die Anträge des Finanzausschusses lauten:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Bei Bemessung der Pensionen des Lehrpersonales sind zwei provisorische Dienstjahre, bei besonders rücksichtswürdigen Fällen auch mehrere Jahre in die Pension einzubeziehen.

2. Die Teuerungszulage ist bei Bemessung der Ruhegenüsse einzubeziehen. Desgleichen die Lokal- und die Dienstaltersergänzungszulage der Lehrpersonen in Laibach.

3. Die Dienstalterszulage ist in Zukunft vom Zeitpunkt der Ablegung der Lehrbefähigungsprüfung zu berechnen.

4. Als Jahresgehalt (Remuneration) für Supplenten und Supplentinnen, welche für krankheits halber und sonst ver hinderte Lehrpersonen verwendet werden, werden 800 K festgesetzt.

5. a) Beim Erfordernisse Kapitel A, Titel 2, „Dotationen und Beiträge“ ist eine neue Post sub Nr. 8 einzustellen, und zwar mit 5000 K als Pauschalkredit für die Erhöhung der Beiträge sub 1—7, eventuell für neuwachsende Dotationen.

b) Die Gesuche des „Collegium Marianum“ und der „Notre-Dame-Schwestern“ in Dornegg werden dem Landesauschusse zur entsprechenden Erledigung mit der Ermächtigung, die Dotationen zu erhöhen, zugewiesen.

6. Bei Kapitel 3 „Entschädigungen, Remunerationen und Anshilfen“, Post 9 „Remunerationen für landwirtschaftlichen Unterricht“, dann zu Post 10 daselbst „Remunerationen für weibliche Handarbeiten“ wird der Landesauschuß beauftragt, die Kredite für Remunerationen für landwirtschaftlichen Unterricht und für weibliche Handarbeiten von nun an in den Voranschlag des Landesfonds und nicht in den des Normalchulfonds einzusetzen.

7. Bei Post 11, Absatz 2, desselben Kapitels „Substitutionen erkrankter oder sonst ver hinderter Lehrer und Mehrleistungen“ ist statt 30.000 K 40 000 K einzustellen.

8. Bei Post 12 daselbst „Geldaushilfen bei Krankheiten oder sonstigen Unfällen“ ist der Betrag von 8000 K zu streichen, doch 15.000 K für den gleichen Zweck unter VI. A. Unterrichtswesen sub a) „Volks- und Bürgerschulen“ in den Voranschlag des Landesfonds einzusetzen.

9. Der Voranschlag des Normalchulfonds wird mit einem Gesamterfordernisse von 1.444.693 K und einem Abgange, der aus dem Landesfonds zu decken ist, mit 1.382.524 K genehmigt.

10. Schließlich wird noch folgende Resolution beantragt:

Der Landesauschuß wird beauftragt, bei der Regierung dahin zu wirken, daß in Zukunft sämtliche Bezüge der derzeit noch provisorischen k. k. Bezirks-Schulinspektoren vom Staate gezahlt werden.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena, kot prvi govornik je k besedi oglasen gospod poslanec dr. Novak.

Poslanec dr. Novak:

Visoka zbornica! Poročilo finančnega odseka, kakršno imamo pred seboj, me je naravnost osupnilo zaradi tega, ker ne najdem v njem nikake utehe za kranjsko učiteljstvo, ki že toliko in toliko let bojuje obupni boj za svoje pravice. To poročilo kaže, da stara pravda kranjskega učiteljstva, slovenskega kakor nemškega, še ne bo rešena v tem zasedanju in to po volji večine, častite levce v tej zbornici. Trdno sem uverjen, da to poročilo ni bilo soglasno sklenjeno v finančnem odseku, kakor sem tudi uverjen, da prav gotovo ne najde soglasja v celi tej zbornici. Narodnonapredni poslanci protestirajo čim najodločneje proti temu zopetnemu udarcu v obraz slovenskega učiteljstva, čigar prošnje za pravico se vsekdar odklanjajo, kadarkoli trka na vrata te zbornice. Večina finančnega odseka je prezrla svojo kravavo dolžnost, da se mora tudi ona ravnati po načelih in naukih Kristusovih (Smeh na levi — Gelächter links), da delavcem ne smemo odtrgavati zasluženega plačila. Gospoda moja, jaz ne govorim tukaj s strankarskega stališča, ampak dvigam svoj glas tudi v imenu onih kranjskih učiteljev, kateri iščejo svoj spas v raznih klerikalnih društvih, kajti prepričan sem, da tudi ti učitelji občutijo svojo bedo istotako, kakor učitelji, ki pripadajo narodnonapredni stranki. Napredno učiteljstvo sicer misli, visoka zbornica, da se mu končno mora zgoditi pra-

vica, četudi ostane zvesto svojim načelom in ne izpremeni svojega značaja, dočim so nekateri drugi učitelji mnenja, da bodo svojo pravico dosegli prej, ako pridejo ponižno z repkom mahljaje pred svojega gospodarja. (Smeh na levi — Gelächter links) Take neznačajnosti ne smete nikdar zahtevati od učiteljev. (Ponovljen smeh na levi — Erneutes Gelächter links.) K tem opazkam, gospoda moja, sem prisiljen vsled obstoja dveh struj v kranjskem učiteljstvu, pa tudi vsled članka v nekem slovenskem dnevniku (Klici na levi — Rufe links: „V katerem“), v „Slovenču“, ki gotovo ni tiskan padel z nebes, ampak je inspiriran po kakem politiku, in ima to grozno vsebino, da bo S. L. S. skrbela za to, da se bo učiteljstvo izstradavalo tako dolgo, da se ne ukloni političnemu biču dr. Lampeta, ki je v finančnem odseku imel to žalostno drznost, izjaviti, da za učitelje dežela nima nikakega denarja. (Ironičen smeh na levi — Ironisches Gelächter links.) Gospoda moja, to postopanje je tako kruto in nečloveško, da me spominja na srednjeveško špansko inkvizicijo. (Ponovljen smeh na levi — Erneutes Gelächter links.) Dokler Vi zahtevate od učiteljstva, da se mora prej izjaviti, da se ukloni Vašim političnim principom, preden mu daste pravico, katera mu gre, kruh, katerega strada, to ni za učiteljstvo drugega, kakor inkvizicija. (Smeh na levi — Gelächter links — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Slovenski Narod“ to veliko lepše opisuje!“) Dajte vsakemu svoje, vsakemu delu gre svoje plačilo, in plačujte tudi ljudske učitelje za delo, ki ga opravljajo. Da so ljudski učitelji dostikrat slabše plačani kot hlapci na deželi (Klici na levi — Rufe links: „To ni res!“ — poslanec Abgeordneter dr. Zajc: „Pa naj gredo za hlapce!“), je gotovo. Primerjati pa jih s cestarji, kakor se je to zgodilo v finančnem odseku (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „In z zdravniki, prosim!“), kaže precejšnje pomanjkanje razumevanja za pomen ljudskošolske izobrazbe. Ljudska šola ima namen podati otrokom tako vzgojo, ki jih bo napravila za koristne državljane in deželane in jih usposobila za eksistenčni boj, tak cilj pa je dosegljiv le tedaj, če damo učiteljstvu priliko, da lahko v polni meri izvršuje to svojo nalogo. Nemogoče pa je to od učiteljstva zahtevati, dokler mu ne daste materielnih sredstev na razpolago, kajti ob današnjih materielnih sredstvih učitelj ne more živeti in se postaviti v službo svojega poklica v onem idealnem zmislu, ki se od njega zahteva. V tej zbornici se je že opetovano govorilo o bedi učiteljstva, pa nič ne škoduje, če morda ponavljam nekatere stvari. Navedel bi le nekatere številke, katere pa govore jasneje, nego vsak drug argument. Visoka zbornica, kranjska dežela pride glede učiteljskih plač prva za Tirolsko. Ta faktum lahko zadostuje. Celo na Tirolskem je našla učiteljska beda odmeva v posameznih občinah, ki so sklenile, dati učitelju dovoljenje, da sme z vrečo v roki od vasi do vasi pobirati darila. To je bilo na Tirolskem, kranjski učitelj pa pride takoj za tirolskim učiteljem. Ali morda gospod prof. Jarc želi, da bi tudi na Kranjskem učitelji hodili z vrečo v roki beračit od hiše do hiše?

(Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Tega ne želimo!“) Jaz pravim, da so po pravici naši učitelji preveč ponosni za to, upam pa, da imate tudi Vi vsaj toliko ponosa, da kaj takega ne boste od njih zahtevali. In slabše je danes kranjski učitelj tudi plačan, kakor oni v Istri ali v Bukovini. V Istri iznaša plača v IV. razredu 1200 K, v III. razredu 1400 K, v II. razredu 1680 K in v I. 1920 K. Potem je pa določena za istrske učitelje še posebna stanarina od 220—540 K in poleg tega ima še petletnice po 180 K. Kranjski učitelji pa imajo v IV. razredu 1000 K, v III. 1200 K, v II. 1400 K in v I. 1600 K. V II. ali I. razred pride pa kranjski učitelj šele po 20, 25 ali celo 30letnem službovanju. Iz tega je posneti, kolika je razlika med učiteljskimi plačami v Istri ali v Bukovini ali pa na Kranjskem, pri vsem tem imate pa še to določbo, da velja v obeh kronovinah kot cela službena doba v dosego polne penzije doba 35 let, dočim se na Kranjskem zahteva še vedno službena doba 40 let, (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je protizakonito!“) in to vzlic določilu § 56. državnega šolskega zakona!

In Vi na vse te pritožbe nimate nobenega drugega odgovora, kakor da rečete: Nimamo denarja. Jaz pa pravim, za vse ga imate, le za učitelje ne. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je resnica!“) Če najdete za Marijanišče kar celih 100.000 K (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „20.000 K!“ Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Če dežela Marijanišču ne da podpore, mora sama napraviti tak zavod!“), če ga najdete za vse mogoče druge stvari, našli bi ga pri dobri volji istotako lahko za učitelje. In pri tem je pomisliti, da bo vendar država prej ali slej prispevala k asanaciji deželnih financ. Gospod deželni predsednik sam se je izjavil v finančnem odseku, da je po njegovem mnenju ta asanacija gotova stvar in sam je opozarjal, naj se a konto tega dejstva že danes začasno izboljšajo učiteljske plače za toliko časa, dokler se definitivno ne regulirajo. Vzlic temu finančni odsek ni ničesar sklenil tudi ne začasnega, in jaz pogrešam v poročilu njegovem vsakih tozadavnih predlogov. Ni pa po mojem mnenju dvoma, da bi se tako začasno zboljšanje plač dalo s primerno dobro voljo doseči s primernimi draginjskimi dokladami, kakor je bilo tudi že sedaj mogoče skleniti, naj iznaša službena doba za dosego celotne penzije 35 let.

V tem pogledu si pridržujem na koncu svojega govora staviti visoki zbornici konkreten predlog, o katerem upam, da bo v večini našel pravična srca in prijazen odmev. (Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Če bo dal dr. Šusteršič prosto glasovanje!“ — Posl. — Abg. Jarc: „To je klubova reč, kakor klub sklene! Pri nas imamo disciplino!“)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Besedo ima gospod poslanec dr. Novak in nihče drugi. Prosim za mir!

Poslanec dr. Novak

(nadaljuje — fortfahrend.)

Priznavam, visoka zbornica, in uvidevam, da je finančni položaj dežele neugoden, ali posledica pa ne sme biti, da se ravno učiteljstvo pritisne ob tla. Učiteljstvo za ta neugoden finančni položaj ni odgovorno. Domače učiteljstvo kranjsko je deležno usode morskega vala, ki ga sovražni veter prižene ob skalo, kjer se ubije, in Vi, gospodje, hočete učiteljstvo materialno in moralno ubiti. (Smeh na levi. — Gelächter links. — Posl. — Abg. dr. Triller: „Ni pretirano prav nič!“), to pa samo zato, kakor ste opetovano povdarjali v svojih glasilih, ker nosi učiteljstvo pač to zavest, da se mu zaslužno plačilo mora izplačati tudi tedaj, če se ne priznava klerikalnim načelom. Napravite že enkrat konec svojemu sovraštvu do učiteljstva (Posl. — Abg. dr. Zajec: „Vsaj bomo!“), bodite plemeniti, s tem si postavite spomenik za prihodnost, ki bo pričal o Vas in nas grešnikih: da smo zagrešili marsikak političen greh, a da smo na tehtnično skledico dobrih del položili tudi utešeno solzo našega učitelja trpina. (Ironičen smeh na levi. — Ironisches Gelächter links. — Posl. — Abg. Jarc: „Ali vse to resno mislite?“) Treba je le poguma in dobre volje, pa bo učiteljstvu in šoli pomagano in s tem pa zajedno pripomagano, da se dvigne celotni kulturni nivo slovenskega prebivalstva. Morda je v resnici stvar težka, ali zmorete jo pa prav gotovo pri količkaj pošteni dobri volji in primernem pogumu.

Jaz Vam torej priporočam, da sprejmete sledeča dostavka, katera stavljam k predlogom finančnega odseka, in sicer (bere — liest):

„K točki 1. naj se dostavi:

Določa in izreka se, da traja službena doba učiteljskega objekta za dosego popolne penzije v smislu § 56. d. ljud. šol. zak. 35 let.

Do časa, ko se definitivno regulirajo učiteljske plače, priznava se vsem oženjenim učiteljem 35% draginjska doklada, neozženim pa 25% draginjska doklada pričenši s 1. januarjem 1910.

Ta draginjska doklada všteti je v pokojnino.“

Končno, gospoda, imam še k točki 8. odsekovnega poročila nekaj pripomniti. To poročilo se glasi, da naj se za podpore učiteljem dovoli kredit 15.000 K. Nimam ničesar proti temu, nasprotno se mi zdi znesek 15.000 K še veliko premajhen za podpore učiteljem, ki so brez dvoma potrebni podpore v višjem znesku. Ali nekaj drugega je, na kar pri tem mislim: kdo naj deli te podpore? (Posl. — Abg. dr. Triller: „Deželni odbor!“) Če jih ima deželni šolski svet deliti, potem nimam nič proti temu, ali bojim se, da se bo vsled nejasnosti te točke tolmačila stvar tako, da jih ima deliti deželni odbor. Do tega deželnega odbora pa, visoka zbornica, jaz nimam tistega zaupanja, katero bi morda imel, ako bi opravičeno mogel pričakovati v njem, oziroma v večini deželnega odbora, več objektivnosti, kakor je faktično v njej najdemo. Jaz skratka deželnemu odboru ne zaupam (Smeh na levi. — Gelächter links.) in ne

boste zamerili, če dam temu nezaupanju tudi primeren izraz. Jaz namreč predlagam (bere — liest):

„K točki 8. naj se dostavi:

Podpore naj razdeli deželni odbor po predlogih odseka, ki ga izvoli deželna učiteljska konferenca.“ (Posl. — Abg. dr. Triller: „Dobro!“)

Jaz mislim, da bo vsakoletna deželna učiteljska konferenca najbolje poznala položaj učiteljev in da bo vsled tega od nje izvoljeni odsek najbolj objektivneje mogel poročati o onih učiteljih in učiteljicah, ki so potrebni te podpore. Mnenje takega odseka je za deželni odbor absolutno potrebno, ker zamore samo iz njegovih predlogov dobiti primerne informacije.

Prosim, da gospodje sprejmete te moje predloge in da zlasti zanje tudi glasujete gospodje zastopniki učiteljskega stanu, vsaj so vsi trije nasveti stavljeni samo v prid učiteljstvu, kateremu nihče ne more odrekati, da ne izpolnjuje svoje dolžnosti. (Živahno odobravanje v središču in ploskanje na galeriji. — Lebhafter Beifall in Zentrum und Händeklatschen auf der Gallerie.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Prosim za mir na galeriji! Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Oglasil sem se samo zato k besedi, ker se je neposredni gospod predgovornik blagovolil spomniti Lampetovega biča. Na to moram odgovoriti, da ne vem, kje bi bil ta bič. Jaz hodim vedno brez biča okoli in še nikoli v javnosti nisem delal s takim orožjem, tudi v politiki ne. Gospod dr. Novak se je tudi postavil v pridigarstvo pozo in nas je hotel učiti krščanskega nauka. Name je napravil njegov nastop vtis nekake predpustne pridige. (Živahna veselost na levi — Lebhaftes Heiterkeit links.) Posebno resno mene ni zadela in, kakor smo videli, tudi drugih ne. Očital mi je, da sem stavljal učiteljstvo v eno vrsto s cestarji. Predvsem moram naglašati, da je naša stranka popolnoma demokratična stranka in da ne vidimo nič razžaljivega v tem, če se imenuje poleg odvetnika delavec, ali kak drug stan, katerega Vi štejete med nižje sloje. V enem oziru pa moram stvar korigirati, ker je prišla nekoliko napačna v javnost. V finančnem odseku sem namreč, ko je bil govor o učiteljskih plačah, popolnoma splošno govoril in rekel, da bo, ko pride pravi čas, treba regulirati prejemke zdravnikov, učiteljev, cestarjev in drugih deželnih uslužbencev. (Posl. — Abg. dr. Šusteršič: „To je nekaj drugega!“ — Klic v središču — Ruf im Zentrum: „Kdaj bo tisti čas.“) O tem se bo že še govorilo. Če kdo pravi, da so s tem učitelji razžaljeni, je to pač nezmisel.

Vaša stranka je bila od nekaj silno radodarna proti učiteljem z obljubami. Če bi mi hoteli z obljubami biti ravnotako radodarni, kakor ste Vi, bi bila taka radodarnost največja krivica učiteljstvu, zakaj kdor samo obljubuje in nima resne volje svoje

obljube izpolniti dela dotičnemu, komur kaj obljubuje, veliko krivico (Posl. — Abg. dr. Šusteršič: „Deset let ste imeli oblast v rokah, pa niste nič storili!“) Zato mi učiteljem ničesar nismo obljubovali in jim tudi jaz danes ničesar ne obljubujem.

Tukaj se igra, kakor sem že v finančnem odseku povedal, dvojna igra. Takoj, ko je bil proračun deželnega zaklada natiskan, ni imela narodno-napredna stranka nujnejšega dela, kakor da je vpila: Poglejte! Poldrugi milijon so že zapravili „klerikalci“. Kdor tako dela je največji nasprotnik učiteljskega stanu, ker s tem hujska ljudstvo proti učiteljstvu in proti izboljšanju učiteljskih plač. (Živahno pritrdjevanje na levi — Lebhaftes Zustimmung links.) Ravno Vaša stranka je mnogo pripomogla k temu, da je v širših krogih najti tako malo simpatij za zvišanje učiteljskih plač. Torej, kakor rečeno, o teh stvareh bomo še govorili, ko bodo sanirane deželne finance in bomo naredili red v svoji hiši. Gospod dr. Novak zahteva, da bi na račun te sanacije že naprej dali nekaj učiteljstvu, češ, da je sanacija gotova stvar in da je to rekel tudi gospod deželni predsednik v finančnem odseku. Sicer rad verjamem gospodu deželnemu predsedniku in sem prepričan, da je to rekel bona fide, ker misli, da je stvar zagotovljena. Pa to je ravno negotovo. Lansko leto sem bil z gospodom deželnim glavarjem v finančnem ministrstvu pri konferenci, ki se je vršila zaradi saniranja deželnih financ. Bilinski je predložil svoj finančni načrt in je našteval, kaj da bo vse dal za sanacijo deželnih financ ter mi pri slovesu izjavil: Trdno upam, da bom izvedel finančni načrt. Čez nekaj tednov je pa padel finančni načrt pod klop in iz sanacije deželnih financ ni bilo nič. Ako sam finančni minister kaj takega reče in se potem nič ne zgodi, potem vemo, da ne smemo nič dati na obljube. Gospodje, kadar bomo imeli v rokah denar, kadar bomo imeli čisti račun in urejene deželne finance, takrat bomo govorili. To je moj kratek odgovor. Nikomur nič ne obljubim, ker je naša stranka prepoštena, da bi delala obljube, ki bi jih pozneje ne mogla držati. Mi smo zastopniki kmečkega ljudstva (Posl. — Abg. dr. Šusteršič: Tako je!), onih, ki morajo plačevati, mi ne maramo ničesar ukreniti proti ljudski volji, ukazovati si ničesar ne pustimo. (Pritrdjevanje na levi — Zustimmung links.) Interes in pravice ljudstva bomo vedno zastopali in postopali tudi v zadevah učiteljskega stanu po zavesti, da je velik dobrotnik ljudstva tisti, ki mu preskrbi večjo izomiko. (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, da v resni zadevi govorim resno in stvarno. Ker sta deželni odbor in finančni odsek bila v mnogih slučajih zelo radodarna, se je smelo pričakovati, da bosta tudi stradajočemu učiteljstvu nasproti enkrat

odprla srca in mu podala radodarno svojo roko. Naše učiteljstvo že mnogo let čaka na izboljšanje svojih gmotnih razmer in trka na naša vrata, pa vedno se je to zgodilo ali zastoj ali pa vsaj le z malimi uspehi. Ako se sprejmejo predlogi finančnega odseka, bo večini naših učiteljev zopet le malo ali nič pomagano. Zadnja regulacija učiteljskih plač se je izvršila pred 12 leti, meseca februarja 1898. Takrat, dne 26. februarja 1898 se je sklenil zakon o učiteljskih plačah, ki je potem stopil v veljavo dne 14. maja 1898. Torej 12 let je že od tega. Gospodje, že takrat smo le deloma ustregli veliko dalje segajočim zahtevam učiteljstva. Bile so tedaj popolnoma drugačne razmere. Pred 12 leti je bila večina avstrijskih dežel v tem oziru še tako zastala, da se še ni mislilo na izdatno izboljšanje učiteljskih plač in da smo se morali ozirati na ugovor da vendar ne gre, da bi ravno ubožna dežela Kranjska v tem oziru naprej korakala pred drugimi imovitejšimi deželami. To se nam je faktično ugovarjalo in to je bil eden glavnih ugovorov. Drugič takrat še niso bile regulirane plače državnih in deželnih uradnikov, tretjič pa tudi današnja draginja ni v nobeni primeri s takratnimi razmerami. To so bili vzroki, da takrat nismo šli in nismo mogli iti dalje. Mi smo torej takrat le deloma ugodili zahtevam učiteljstva. Vsakdo v tej zbornici je pa prepričan, da sedanje učiteljske plače v sedanjih razmerah nikakor več ne zadostujejo in da se učitelji v resnici nahajajo v bedi. Vsak rokodelec je bolje plačan, kakor učitelj, in danes so se že imenovali pazniki v prisilni delavnici, ki imajo tudi boljše plače. S takimi plačami, kakor jih imajo učitelji, jim gotovo ni mogoče izhajati. Gotovo je, da dežela sme in mora zahtevati, da učitelji izpolnujejo svoje dolžnosti, gotovo pa je tudi, da ima dežela dolžnost skrbeti zato, da jim je zagotovljena eksistenca. Veselo znamenje je, da ima ljudstvo veselje do šolstva. To dokazuje dejstvo, da se povsod zahtevajo nove šole ali razširjenje obstoječih šol. Ljudstvo zahteva dobre šole, ako se pa tej zahtevi hoče ustreči, morajo se dobiti tudi dobri učitelji, ako pa hočemo imeti dobre učitelje, jih je treba tudi času primerno plačati. S samim strahovanjem, terorizmom in preganjanjem nikdar ne boste dobili dobrih in značajnih učiteljev. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Te ste Vi preganjali!“) Mi nikdar ne! (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: „Kar tiho bodite, da ne boste kaj izvedeli!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: Ali Vam je znan slučaj „Jaklič“?)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend).

Gospod dr. Pegan, Vi nimate besede! Prosim, ne motiti govornika!

Poslanec Višnikar:

(nadaljuje — fortfahrend)

Na ta način boste vzgojili samo hinavce ali, kakor je rekel dr. Lueger, „Knierutscherje“. Žalostno je, ako se to vprašanje učiteljstva zavrača na poli-

tično polje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Zakaj pa to storite?“) Jaz ne, jaz poudarjam trikrat, da ne. Ne vprašajmo po tem, kateremu društvu pripada kak učitelj, ali Slomškovi zvezi ali Slovenskemu učiteljskemu društvu, ampak vprašajmo samo, ali spolnjuje svoje stanovske dolžnosti in kake uspehe ima v šoli. Gospoda, vsak državljan, tedaj tudi učitelj, sme imeti svoje politično prepričanje. To prepričanje se pa ne sme ne honorirati, pa tudi ne preganjati.

Nikari pri nas ne vpeljite sistema preganjanja učiteljev, kakršen vlada na Pruskem Poljskem, in tudi ne Rauchovega sistema. Priznavam, da se učitelj, kakor vsak javni funkcionar, ne sme preveč eksponirati. To velja za vse javne funkcionarje in morebiti bi tudi duhovniki smeli sprejeti to načelo. (Klic na levi — Ruf links: „Tudi sodniki!“) Gospoda, mnogokrat se čuje izreči napačno mnenje, da učiteljstvo na deželi in v mestih vodi politiko. Gospoda, to ni resnica. (Smeh na levi. — Gelächter links.) Gospod Jaklič se smeje, zato mu povem, da sem v kočevskem okraju poznal enega samega učitelja-politika in ta je med nami, to je gospod Jaklič. (Posl. — Abg. Jarc: „In enega samega sodnika, to je pa Višnikar!“) Gospoda, ugled učiteljstva ne trpi na politikovanju, ampak na mizeriji, v kateri živi. Ali ni poniževalno za učitelja, ako vidi, da so pazniki prisilne delavnice bolje plačani, kakor on? Uspeh Vaše trdosrčnosti je, da je med učiteljstvom danes nezadovoljnost splošna. Jaz ne govorim o državnih in deželnih uradnikih, primerja se jih celo s cestarji, ki so gotovo tudi potrebni, ampak poudarjam, da je regulacija učiteljskih plač neizogibna, in sicer prvič zaradi dokazane notorične potrebe, drugič pa iz staljšča pravičnosti tudi zaradi tega, ker se je pri izboljšanju plač deželnih uradnikov šlo precej daleč, morebiti v nekaterih slučajih celo predaleč. (Posl. — Abg. dr. Zajc: Če damo, ni prav, če ne damo, zopet ni prav!“) Jaz tega ne poudarjam zato, da bi jim bil morda nevoščljiv (Posl. — Abg. dr. Pegan: „Bi bilo tudi grdo!“) ampak učiteljstvo mora gotovo boleti, ko vidi, da se meri z dvojno mero (Posl. — Abg. dr. Oražen: „To je res!“)

Glavni ugovor so deželne finance. Jaz priznavam, da so naše deželne finance neugodne, ali to so tudi v drugih deželah in tudi država ima kolosalne dolgove, tako da od nje ne pričakujem tolike podpore, da bodo deželne finance popolnoma sanirane. Ako se motim, bom jako vesel. Torej, ugovarja se, da ni pokritja za izboljšanje učiteljskih plač, toda jaz vprašam: Ali se povsod gleda na to, ali je za dotične izdatke pokrite? Vsaj so se že v tem zasedanju votirale ogromne vsote, pri katerih se ni vprašalo, ali je zanje pokritje ali ne. Povišanje doklade je neizogibno potrebno. (Posl. — Abg. dr. Šusteršič: „No ja, to je cela Vaša modrost!“) Ako primerjamo državne in deželne uradnike z učitelji, vidimo, da so le-ti daleč za njimi, tako da morajo res čutili, da je to sramota, kar dobivajo plače. Tako dobi najnižji državni uradnik kot prvo plačo

1960 K, učitelj pa 800 in pozneje 1000 K, torej več kot polovico manj, kakor državni ali deželni uradnik najnižje vrste. Deželni poduradniki dobijo 1350 K kot prvo plačo in pa, kakor veste, tisti povišek vsaka tri leta. Uslužbenci ali pazniki v prisilni delavnici dobijo 1215 K (Posl. — Abg. dr. Triller: „Čujmo!“) kot prvo plačo, in ako se to vpoštevava, da imajo tudi stanovanje, pridejo še višje, torej okroglo na najmanj 1300 K. Pomislite, ali je to dostojno za učiteljstvo, da imajo manj kakor pazniki.

Nadpazniki pa pridejo lahko na 1500 K. Pisanski oficianti deželnega odbora na primer dobivajo takoj 1260 K, torej precej več kakor učitelji. Dovolile so se, rekel sem, visoke vsote, ne da bi se bilo skrbelo za pokritje. Lansko leto so se regulirale plače deželnih uradnikov bliskoma in nikjer se ni povdarjalo v debati, da je treba iskati za to pokritja. (Posl. — Abg. dr. Pegan: „Vsaj ste tudi glasovali zato!“) Jaz ne ugovarjam temu, da se je zgodilo, ne bom jim ničesar vzel in rečem le: beati possidentes, ampak če ste z regulacijo plač enkrat „a“ rekli, morate reči tudi „b“. Omenim še, da dobijo asistentje v deželni bolnici 2800 K kot prvo plačo. (Posl. — Abg. Hladnik: „Ker so 6 let študirali!“) Je že res, ampak to se mi previsoko zdi, ker imajo pri državi samo 1600 K. Torej asistenti v deželni bolnici imajo 2800 K kot prvo plačo in pa še stanovanje. To tudi ni v nobeni primeri s plačo primarijev, ki imajo samo par sto kron več. (Posl. — Abg. dr. Zajc: „Ta male podpiramo zmirom!“ — Posl. — Abg. dr. Triller: „Učitelj je pa Hofrat!“) Poglejte državne uradnike, poznam take, ki imajo samo dvoali trirazredno ljudsko šolo in v 14 letih so prišli v IX. razred s plačo 3400 K. Glede potrebščine za normalnošolski zaklad moram priznati, da narašča od leta do leta. To zahteva naravni razvoj šolstva in pomnožitev šol in učiteljev. Tako je narasla potrebščina normalnošolskega zaklada od leta 1899. do letos za 525.000 K, to je za 57%, od predlanskega leta do letos pa za 109.646 K ali za 8,3%. (Posl. — Abg. Jarc: „To ravno nasprotno dokazuje, kakor kar Vi hočete!“) Pri deželni upravi pa se je potrebščina zvišala v 11 letih za 183.268 K. Tukaj torej za 137%. Samo pri tajništvu se je v dveh letih zvišala za 31.949 K ali 108%. (Posl. — Abg. Jarc: „Pa povejte, koliko se je zvišala zadnje leto!“) Opozarjam Vas še dalje, da je pri zdravstvu in dobrotelstvu v dveh letih narasla potrebščina za 383.896 K ali nad 50% (Posl. — Abg. dr. Zajc: „Še premalo!“), pri deželni kulturi v primeri z letom 1908. za 292.000 K ali 335%. (Klic na levi — Ruf links: „Duševno turnanje, ste zadnjič rekli!“) Dalje Vas, gospodje, kateri tožite, da ni pokritja, opozarjam na cestni zakon, ki ste ga predložili (Posl. — Abg. dr. Pegan: „Kje pa je?“) Ta bo imel ogromne posledice, vsaj imate menda 155 prošenj (Posl. — Abg. Jarc: „Dvesto!“) za uvrstitev občinskih cest med okrajne ceste. Načrt je mnogo upanj zbudil in utegne imeti hude posledice. Ako se ta zakon sprejme, kakršen je, boste morali misliti tudi na pomnožitev števila tehnikov.

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Opozarjam gospoda govornika, da cestni zakon sploh ni na dnevnem redu.

Poslanec Višnikar:

(nadaljuje — fortfahrend.)

Govorim o tem samo zaradi pokritja potrebščine za učitelje.

Dalje opozarjam na velike vsote, ki so se dovolile za Marijanišče, potem za bolnico v Kandiji. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Služi dolenskim mestom!«) Jaz nikakor nisem nasprotnik bolnice v Kandiji, kakor kaže na primer dejstvo, da ji posojilnica v Ribnici, katere ustanovnik sem bil, daje podpore na leto 200 K. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Veliko glih ni, ko ima toliko prometa!«) Jaz popolnoma priznavam človekoljubno delovanje bolnice v Kandiji, ampak prenapolnjena je zato, ker se večkrat izkorišča zavod od brezozirnih ljudi, ki se tam brezplačno zdravijo. Jaz sem poznal ljudi, ki bi bili čisto lahko plačali oskrbne troške, a so se dali zdraviti in oskrbovati zastonj. To je vzrok prenapolnjenja, poleg tega vzroka seveda, da imajo tudi izvrstnega zdravnika. Potem se je dovolil za izrejo mladih bikov (Smeh na levi. — Gelächter links.) kredit 50.000 K, ki se naj pokrije potom finančne operacije, katera bi se bila morda tudi lahko našla za učitelje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Kadar bodo učitelji taki biki, da bodo šli v Vaš hlev, pa bo tudi zanje denarja!«)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend.)

Prosim, govornika ne motiti!

Poslanec Višnikar.

(nadaljuje — fortfahrend.)

Za kmetijske zadruge se predlaga kredit 60.000 K. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: »40.000 K!«) Finančni odsek je sklenil povišati naklado na hektoliter piva od 2 na 4 K. Pivo je dajalo dohodka na primer leta 1908. okroglih 256.000 K. V proračun se je za leto 1910. postavilo 240.000 K, ampak vsled povišanja naklade bi se ta znesek utegnil zvišati morebiti za kakih 250.000 K, ako se konsum piva preveč ne zniža. Mislil bi človek, da se bo vsaj ta povišek porabil za povišanje učiteljskih plač, pa tudi to se ne bo zgodilo. Glede priklad naj bi bilo vendar dovoljeno enkrat povedati, kako je z zemljiškim davkom, kateri je Vam agrarcem »nolli me tangere«. Leta 1869. je znašal zemljiški davek na Kranjskem 1,735.000 K in deželna naklada 694.000 kron. Leta 1880. 1,700.600 K in deželna naklada 58⁰/₁₀ 986.000 K, torej skoraj 1,000.000 K. Vi vidite, da gremo pri zemljiškem davku nazaj. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Če so s prvega početka previsoko cenili zemljišča!«) Leta 1888. je znašal zemlji-

ški davek 1,264.200 K in deželna naklada 556.000 K, torej več kakor sedaj. Potem leta 1898. je znašala deželna naklada — takrat je bila najnižja — 388.000 kron in za letos se stavlja v proračun 440.000 K. Poglejte na deželo, kakošna cenó imajo sedaj zemljišča in kakošna je bila takrat. Poglejte posebno gozdove. Pri gozdovih so cene tako visoke, kakor bi prej nikdar kdo slutiti ne bil mogel. Če bi bil gozd pred 20 leti vreden 100 gld., je danes vreden 1000 gld. Torej, če je kaka stvar v Avstriji nizko obdavčena, so to gotovo gozdje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: »To bodo kmetje veseli, če bodo to slišali!«) Jaz ne bi hotel, da bi kmetje več plačali, ampak učitelji naj dobe, kar jim gre. Dalje Vas opozarjam, da se včasih tudi odpisujejo davki in naklade, kar morda ni vselej ravno potrebno. Pri krošnjarskem davku na primer so se deželne naklade odpisale. (Poslanec — Abgeordneter dr. Jarc: »Niti 100 K ne dajo na leto!«) Jaz mislim, da s tistimi malimi napitninami ne bo krošnjarjem nič pomagano (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »Prosijo pa vendar zanje! — Poslanec — Abgeordneter Jaklič: »Neopravičen je tisti davek!«), marveč z drugimi ugodnostmi bi jim bilo bolj pomagano, da dobe ložje dozvolnice in da se državni obrtni davek ne odmeri previsoko. Zato pa, da bi se popolnoma razbremenili krošnjarji, zato pa tudi občine niso. Kmetje pravijo, da oni, ki ne plačujejo nobenega drugega, kakor krošnjarski davek, najbi vsaj od tega plačevali občinske doklade. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Za koliko se pa gre, za koliko kron? Kvečjemu za 100 kron!«) Zakaj je potem vsa ta akcija? Ako bi bilo to res, kar seveda ni, potem se pa celo ne izplača, vsaj imate vendar 500 do 600 krošnjarjev. To se mi zdi nekako podobno temu, da je finančni minister predložil v državnem zboru načrt zakona, po katerem naj se hišnorazredni davek odpravi pri manjših hišnih posestvih. Hišnorazredni davek znaša pri najmanjših hišnih posestvih samo 3 K. To je neko darilo za Galicijo, ampak pri nas je malo takih hiš. (Poslanec — Abgeordneter Povše: »72⁰/₁₀ jih je na Kranjskem!«) Jaz priznavam, da tisti, ki plačuje tri krone na leto, ni bogataš, ampak čisto drugače je prizadet revež, ki nima svoje hiše ter indirektno plačuje 100 K hišnonajemninskega davka. Ta davek je najvišji v Avstriji, to je, mislim, priznано.

Gospoda, jaz priznavam, da se v tem zasedanju ne more skleniti zakon o regulaciji učiteljskih plač (Smeh na levi. — Gelächter links.), to bi se moralo že preje pripraviti, danes je nemogoče. Poudarjam tudi, da imamo poleg šolskega zakona z dne 29. aprila 1873. še 6 poznejših novel in da se je težko v vseh teh zakonih spoznati. Jako potrebno bi bilo, enoten zakon napraviti, zato pa je treba časa in študija vseh tozadevnih zakonov. Ohranil se bo gotovo personalni sistem, ali priporočljivo bi bilo tudi, da bi se uvaževala službena pragmatika za državne uradnike, ki jo je vlada predložila državnemu zboru in ki pride tam v kratkem v razpravo. Naj se torej tudi to najnovейše delo uvažuje, četudi ne ad verbum uporabi. Pri učiteljstvu najbolj krivično je to, da imajo petletnice po 80 K, dočim imajo deželni

in državni uradniki najmanjše triletnice po 200 K in poleg tega še aktivitetne doklade, ki znašajo v najnižjem razredu 360 K. Uvažeti je tudi treba, ali se da vpeljati časovni advancement. Ako se regulirajo plače, bi tudi priporočal to, da se tisti del aktivitetne doklade, ki se všteta v pokojnino, prišteva takoj plačam in da naj se vpoštevajo tudi funkcijske doklade. Jaz mislim, da je častna zadeva dežele ureditev učiteljskih plač. Ako mislite, da so tisti učitelji, ki so po Vašem mnenju na drugi strani, krivični, Vas prosim, da ne kaznujete „pravičnih“, ki so na Vaši strani, ampak bolje je, da pomagata tudi krivičnim zaradi pravičnih. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Kako je to lepo!“) Apelujem tudi na gospode poslance učitelje v tej visoki zbornici, da podpirate in se poganjate za svoje tovariše. (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: „Bravo! Za svoje, ja!“) Jaz podpiram torej predlog gospoda poslanca Novaka, kateremu bi le pridodal še to, da naj bi se 25% draginjska doklada ne priznala samo neoženjenim učiteljem, temveč tudi učiteljicam in katehetom. Moj predlog se torej glasi (bere — liest):

„Dokler se učiteljske plače definitivno ne uravnajo potom zakona, se učiteljskemu oseboju dovoljujejo doklade, in sicer:

a) oženjenim učiteljem namesto dosedanjih 25% doklade 35%;

b) drugim učiteljem, učiteljicam in katehetom 25% njihove plače.

Te doklade so v pokojnino vštene.“

S tem sem končal in priporočam visoki zbornici svoj predlog v sprejem. (Odobranje v središču — Beifall im Zentrum. Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Škoda za Tvoj veliki trud, ki je brezuspešen!“).

Landeshauptmann:

Das Wort erhält jetzt der Herr Abgeordnete Schollmayer.

Abgeordneter Schollmayer.

Hohes Haus! Drei Gründe sind es, die mich veranlassen haben, um das Wort zu diesem Gegenstande zu bitten. Zunächst wollte ich zu den Referentenanträgen sowohl im eigenen Namen als im Namen des Klubs, dem ich anzugehören die Ehre habe, Stellung nehmen. Der Referent über diesen Gegenstand ist zufälligerweise unser Klubmitglied, und so möchte ich auch in seinem Namen sprechen, nachdem er in vollkommen korrekter Weise, trotzdem er anderer Ansicht ist, von seinem Referentenitze aus nur das vertritt, wozu er vom Ausschusse bevollmächtigt wurde.

Dies führt mich gleich auf den zweiten Grund, das ist die heute so charakteristisch gekennzeichnete, wirklich elende Lage unserer Lehrerschaft. Der Herr Abgeordnete Dr. Novak hat einen konkreten Antrag wegen Verbesserung der materiellen Stellung der Lehrer eingebracht, und es hat das seine Begründung. Denn jeder Familienvater

vertraut doch dem Lehrer das Beste und Liebste, was er hat, an, er wünscht, für die Zukunft seines Kindes den Boden so gut als möglich vorzubereiten. Es ist also erklärlich, wenn derjenige, der das Liebste eines Vaters in Händen hat, materiell so gestellt sein muß, daß er mit Freude an seine Aufgabe geht, daß er nicht mit den täglichen Nahrungsjorgen kämpfen muß und sich seinem Berufe voll und ganz hingeben kann.

Das bringt mich wieder auf den dritten Grund, das ist die Schule an und für sich, welche heute auf der breitesten und besten Basis aufgebaut sein muß, denn sie soll ja unseren Nachwuchs für das fernere Leben vorbereiten, das, was dem Elternherzen am nächsten steht, ihm am teuersten ist, die Kinder. In dieser Beziehung kennt die Liebe der Eltern weder Standes- noch Nationalitäten-Unterschiede.

Meine Herren! Es ist ja ein rührender Anblick, wenn man auf dem Lande draußen sieht, wie ein altes Mütterchen aus der letzten Reiche des Dorfes sich bei der Primiz ihres Sohnes durch alle Gäste hindurch an ihn herandrängt und ihm voll Liebe und Ehrfurcht die Hand küßt, weil sie es durch ihre Liebe und Mühe so weit gebracht hat, daß er zum Gesalbten des Herrn, zum Priester geweiht wurde. Es ergreift auch jeden, wenn man sieht, wie ein Bauer seinem Sohne um den Hals fällt, sobald er das erstemal als Doktor aus der Großstadt nach Hause kommt. Ich habe alle diese Fälle auf dem Lande erlebt.

Die Vorbedingung dazu ist aber eine tüchtige, auf der breitesten und besten Grundlage aufgebaute Volksschule, ein Hauptpostulat einer solchen Volksschule wiederum sind tüchtige Lehrkräfte. Die tüchtigen Lehrkräfte aber verlangen solche Existenzbedingungen, die es ihnen ermöglichen, den Kampf ums Dasein aufzunehmen und dabei sorgenfrei ihre Berufspflichten erfüllen zu können.

Das sind die Gründe, warum ich mich als Proredner habe eintragen lassen, und warum wir für die Anträge des Finanzausschusses stimmen werden. Wir werden aber auch für die Anträge eines der Herren Vorredner stimmen, welche sich mit dem vom Herrn Referenten ausgesprochenen Gedankengang decken, nämlich für eine Erhöhung der Steuerzulage auf 35% für die verheirateten und auf 25% für die ledigen Lehrer, sowie für die Herabsetzung der Dienstzeit auf 35 Jahre. Man darf uns dann aber nicht sagen, „das ist die wahre Liebe nicht!“ Wenn wir hier tren und offen einstehen für die die Zukunft der Jugend Krains, unseres geliebten Heimatlandes, ist das die wahre Liebe zu unserer Jugend und zu unserem Heimatlande. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec dr. Vilfan.

Poslanec dr. Vilfan:

Visoka zbornica! Govorilo se je v tem in v prejšnjih zasedanjih pri razpravah o proračunu normalnošolskega zaklada mnogo o šol-

stvu, sploh o učiteljstvu, o delovanju šolskih oblasti in hibah šolstva in tudi jaz sem imel prvotno namen danes o tem govoriti, ali za sedaj opustim to, ker bo itak še prilika izpregovoriti o teh stvareh pri razpravi o proračunu deželnega zaklada. Le o eni, o največji hibi našega šolstva se v prejšnjih zasedanjih ni veliko govorilo, in zato naj bo kratka moja beseda temu predmetu posvečena.

Slavni zbor! Zakaj se morajo učiteljske plače, zakaj se mora materielno stanje učiteljstva zboljšati? Mnogo se je že navajalo, ali po mojih mislih je odločilno načelo o delu, načelo o delodajalcu, načelo o delojemalcu. Učiteljsko delo je več vredno, kakor mi zanj plačujemo, in nepošteno in krivično je, ako jemljemo od učiteljev več, nego jim za to dajemo. To je napačno razmerje in dolžnost naša je, da pride to v pravi sklad in da plačamo za delo toliko, kolikor dela dobivamo. To je načelo o delu in žalostno in umazano je od nas, ako dobro delo ne dobro, ampak slabo plačujemo. Ako bomo mi učiteljstvo dobro plačevali, bomo imeli dobro učiteljstvo in to bo mnogo več koristilo ljudstvu in veliko bolje skrbelo za interes ljudstva, kakor pa če bo učiteljstvo slabo, in zato ga moramo bolj plačevati, ker zahteva to ljudski interes sam. Navajalo se je že mnogo številke in tudi jaz si ne morem kaj, da ne bi jih navedel še nekoliko. Že prej smo slišali, da so glede učiteljskih plač takorekoč vse kronovine pred nami, morebiti edino Tirolska plačuje učiteljstvo še slabše nego mi, pa tudi na Tirolskem, kakor smo brali, mu hočejo plače zvišati. Oglejmo si tedaj nekoliko natančneje, kaj nam kažejo številke pri našem učiteljstvu. Suplent na Kranjskem ima 500 K plače (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Ali ste slišali predlog finančnega odseka?«) To hoče popraviti ta predlog. Sprejet še ni, ampak jaz navajam samo, da toliko znaša sedanja plača suplenta za deset mesecev. To je naravnost sramotno za nas, ker mi moramo plačati učiteljstvo, in to ni nobena plača. Provizorični učitelj ima letne plače 800 K, torej na mesec 66 K 66 h ali na dan 2 K 22 h. To je plača, s katero človek ne more izhajati, to boste priznali. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Koliko ste pa Vi imeli kot avskultant?«) Učitelj četrtega razreda ima 1000 K na leto, to je na mesec 83 K 33 h, ali po odbitku odtegljajev 74 K 81 h, ali dnevno 2 K 49 h. V tem razredu je na Kranjskem 255 učiteljskih moči in izmed teh je samo 80 učiteljev, vse druge so učiteljice. Opozarjam samo na to dejstvo, da tako slabo plačano učiteljstvo bo moralo postati slabo. V tem razredu so učitelji v starosti 30 do 32 let, morebiti tudi več, in v tej starosti imajo pravico biti družinski očetje, oziroma je po mojih mi-

sljih to istotako nekaka dolžnost moža, kakor volilna dolžnost, katero hočete vpeljati.

Učitelji v tretjem razredu imajo 1200 K plače na leto, torej na mesec 100 K ali dnevno 3 K 33 h. V tem razredu so učitelji v starosti od 63. do 29. leta. Priznati morate, da je res to sramotna plača. V tem razredu je 244 učiteljskih moči, in sicer 114 učiteljev in 130 učiteljic. Navajam še številke iz drugega razreda. Tukaj je 127 učiteljskih moči. Letna plača znaša 1260 K za učiteljice in 1400 K za učitelje, in starost učiteljev je od 66. do 44. leta. Kako more učitelj s svojo družino s to plačo živeti in otroke v šolo pošiljati, je naravnost nerazumljivo.

Še eno točko bi navajal. Okoliščina, da imajo učitelji premalo plače, je vzrok, da se vedno bolj zadolžujejo in naenkrat bomo prišli do tega, da se bo reklo, da imamo zelo zadolženo učiteljstvo. Ako vzamemo v roko zadnji letni zaključek učiteljske posojilnice, najdemo, da se je v enem, v zadnjem letu dalo učiteljem posojil 68.000 K. Ako bi bil vsak učitelj udeležen pri tej svoti, bi bilo zadolženje pri vsakem znašalo tekom dotičnega leta 90 K. Pomisliti pa se mora, da je učiteljstvo že poprej imelo dolga 178.000 K, in sicer pri enem zavodu, ne glede na to, da se je tudi sicer zadolžilo.

To so tako žalostne razmere, da jim moramo odpomoči. Ako že naenkrat to ni v polni meri mogoče, storimo vsaj to, da bo učiteljstvo dobilo, kar predlaga tovariš dr. Novak.

Ponavljam še enkrat: Načelo o delu zahteva to, da damo učiteljstvu take plače, kolikor je njihovo delo vredno, in s tem končan. (Odobrovanje v središču — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod tovariš Jarc.

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Pri vseh vprašanjih, ki se obravnavajo v tej zbornici, lahko opazite, da je stališče za nas dano vedno s tem, da smo poslanci, ki nas je izvolilo kmetsko ljudstvo, in s tega stališča presojava vsa vprašanja, s katerimi se imamo baviti. S tega stališča moramo tudi danes presojeti vprašanje regulacije učiteljskih plač. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.) Za gospode v središču je položaj danes drugačen. Gospodje so učiteljem v teh zadnjih letih mnogo obetali, mnogo so zanje zahtevali, ali v tisti dobi, ko so imeli še vso moč v rokah, takrat niste takorekoč nič storili zanje. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Dvakrat so se jim plače povišale!«) Tista regulacija, ki se je izvršila pred dvanaj-

stimi leti, je bila tako minimalna, da se sploh regulacija imenovati ni mogla. Mi, gospodje, smo danes na popolnoma drugem stališču. Mi nismo učiteljstvu nikdar ničesar obetali in mu tudi danes ničesar ne obetamo, kajti mi imamo navado, če mi kaj obetamo, potem to tudi držimo, če tega nečemo, raje nič ne obetamo. (Klici na levi — Rufe links: »Tako je!«)

Sicer pa, gospodje, če vprašate sami sebe — mimogrede stavim to vprašanje — kaj ste pa dosegli s tem, da ste se svojčas kot takozvana stranka inteligence tako silno zavzemali za učitelje? Uspehi so bili žalibog jako žalostni, vzgojili ste nekaj dvoživk, ki ne vedo, ali so liberalne ali socialnodemokraške, in ki kakor slepe tavajo semtertje med liberalno in socialnodemokraško stranko. (Pritrjevanje na levi in ugovori v središču — Zustimmung links und Widerspruch im Zentrum.)

Gospod nadsvetnik Višnikar se je danes kar cedil same pravičnosti nasproti učiteljstvu. (Smeh na levi — Gelächter links.) Jaz bi ga, ker tako natančno pozna razmere v svojem okraju, vprašal, ali mu je znano, kako se je svojčas postopalo z našim učiteljstvom. Navedel bi samo en konkreten vzgled. Kar bom povedal, vem od nekega bivšega okrajnega šolskega nadzornika, čegar ime Vam je privatno tudi na razpolago. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Čujmol! Poslušajte, gospodje! Ko je bil v Dobropoljah učitelj naš tovariš Jaklič, takrat se je pod patronanco barona Heina skušalo na vsak način uničiti tega moža. Takrat se je odposlal tja okrajni šolski nadzornik — ime, kakor rečeno, je na razpolago in on bo moje besede potrdil — z naročilom, da naj on preizkusi učitelja Jakliča, kako uči v šoli. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Naj preišče stvar glede konzuma!« — Poslanec — Abgeordneter Jaklič: »Ga še bilo ni!«) Dotični okrajni šolski nadzornik je šel doli šolo inspicirat in na podlagi tega, kar je videl in slišal, je potem napravil inspekcijsko poročilo. Pa kaj je bilo? Dobi poročilo nazaj in obenem naročilo, naj Jakliča slabo kvalificira. (Klici na levi — Rufe links: »Čujte, čujte!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Škandal!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Primate zastopnika vlade!«) Za to lahko nastopim dokaz resnice in dotični mož, dotični okrajni šolski nadzornik je bil tako pošten, da je raje odložil nadzorništvo, kakor da bi bil hotel igrati Heinovega hlapca in izvršiti kaj takega, kakor se mu je naročilo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »To je bilo ob času liberalno-nemške koalicije, ki jo danes zopet oživljate!«) Torej o tem, kako ste Vi postopali z našim učiteljstvom, o tem le kar tiho bodite. (Številni medklici in ugovori v središču — Zahlreiche Zwischenrufe und Widerspruch im Zentrum.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, tiho! Ne vsi naenkrat govoriti! Lepo počasi, eden za drugim.

Poslanec Jarc:

Jaz dr. Tavčarja prav rad poslušam.

Deželni glavar:

Jaz tudi rad poslušam njegove govore, ampak ne medklicev.

Poslanec Jarc

(nadaljuje — fortfahrend):

Torej, če dovoli gospod dr. Tavčar, bom pa nadaljeval. (Veselost — Heiterkeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: »Prosim!«) Mi sami priznavamo in zastopniki naše stranke tega tudi v odseku niso nič prikrivali, da je naše učiteljstvo slabo plačano, tako slabo, kakor v malokateri drugi deželi na Avstrijskem. To mi odkrito priznavamo. Le v eni malenkostni točki se ne strinjam z gospodom dr. Vilfanom, ki meni, da so takoj začetne plače premajhne, pri tem pa pozabi, da avskultanti eno leto ali še dalje sploh niso plačani in istotako ne profesorji, ki se morajo srečne šteti, če vjamejo kako suplenturo za par ur, za katero dobijo kakih 500 do 600 K. Meni se torej začetna plača učitelja zdi še precej primerna. Poleg tega je pa učitelj-začetnik še mlad in si z 18 do 20 leti končno vendar pomaga tudi z manjšim denarjem. Toda to omenjam samo mimogrede. Vprašam pa Vas, gospoda moja: Kdo pa je kriv temu, da je učiteljstvo tako slabo plačano? Ali dežela? Gospod Višnikar nam je razkladal, koliko izdaja dežela za nujne potrebe in je še sam poudarjal, da je vse to prav. Gospodje, kdo pa je tisti, ki je navalil na deželo vsa bremena, sebi pa pridržal vse pravice? To je država in zato stojimo na stališču, da je v prvi vrsti dolžna država, da prevzame učiteljske plače! (Klici na levi — Rufe links: »Tako je!«) Zato bo za nas to vprašanje glede regulacije učiteljskih plač godno šele takrat, ko od Bilinskega ali od drugega finančnega ministra izvemo, v koliki meri odzame država to breme deželi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Iz državnega zakonika bomo izvedeli!«) Potem se bomo resno lotili tudi tega vprašanja, kakor se bomo resno lotili tudi še drugih vprašanj. Mimogrede pa povem, da je naše stališče napram regulaciji učiteljskih plač zavisno tudi še od neke druge stvari. Mi smo sprejeli resolucijo, v kateri zahtevamo reformo šolskih postav, postave o šolskem nadzorstvu, in smo naročili dežel-

nemu odboru, da nam v prihodnjem zasedanju predloži tudi še postavbo o vzdrževanju šol in o uredbi pravnih razmer učiteljstva. Deželni zbor, odnosno večina deželnega zbora bo zavzela definitivno stališče napram učiteljskim plačam takrat, ko bo izvedel, kako stališče bo vlada zavzemala napram mnogim postavam glede šolstva, kajti to zahteva naše ljudstvo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Tako je!«) Kdo odločuje danes o zidanju novih šol? Okrajni šolski svet. In kdo ima v njem večino, oziroma kdo v njem odločuje? Ali morda tisti, ki plačujejo doklade? O ne, ampak navadno samo okrajni glavar in tisti člani okrajnega šolskega sveta, ki niti krajcarja ne plačujejo občinskih doklad. Zato je treba tudi to prej izpremeniti, predno mi izpregovorimo zadnjo besedo o regulaciji učiteljskih plač. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Sicer pa vprašam, zakaj pa gospodje v središču sploh govorite o regulaciji učiteljskih plač? Ali je morda pri Vas res odločilno tisto dobro srce, tisti čut pravičnosti (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Obče znane!“), na katero tako radi pri nas apelirate? Mogoče, ali v prvi vrsti mi boste dovolili, da izražam nekoliko suma, da to ni edini Vaš motiv za to, da se s takim navdušenjem potegujete za učitelje. Mi smo, kar je popolnoma naravno v takih stvareh, jako oprezni. Vam ne verjamemo prav dosti, in meni se zdi, da je Vaš glavni namen, izsiliti povišanje deželnih doklad in da Vam gre v prvi vrsti za to, da bi se vendar enkrat uresničila tista Vaša prorokovanja po shodih in listih: Klerikalci morajo zvišati doklade. (Veselost na levi — Heiterkeit links.) Gospod poslanec Višnikar se je zelo navduševal za zvišanje deželnih doklad. Gospod nadsvetnik je to tem lažje storil, ker sam ne plača niti krajcarja deželnih doklad. (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: »Nič?«) Mislim, čisto nič, ali gospodje, ena stvar je nam ožjim mojim kolegom popolnoma jasna. Če bi mi sedaj regulirali učiteljske plače in bi zaradi tega zvišali deželno doklado, potem bodo tisti, ki bodo prvi vpili, da zapravljamo, čisto gotovo poslanci narodno-napredne stranke, in prvi, ki bo tako lagal, kakor je navajen lagati o tem zapravljanju, bo gotovo »Slovenski dom«, tisti list, ki ste ga osnovali z namenom, da bi slepili našega kmeta. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Gospodje, Vi vedno trdite, da smo mi sovražniki šolstva. Jaz nasprotno dokažem, da nismo sovražniki šole. Gospodje, poslušajte! Ko je vladala tukaj prejšnja večina zbornice, se je na leto osnovalo v deželi osem, deset do dvanajst novih razredov, in torej je tudi toliko učiteljskih moči postalo definitivnih. Ko smo mi prevzeli v roko odgovornost za deželno

gospodarstvo in obenem šolski referat moj prednik in jaz, stali smo na stališču: Mi dovolimo otvoritev novega razreda tam, kjer v soglasju zahtevata to občina, katera mora plačati, in pa krajni šolski svet. Mi smo se držali načela, da se na nič drugega ne oziramo, kakor na mnenje ljudstva, katero plačuje šole. In posledica izvajanja tega načela je bila ta, da smo leta 1908. otvorili 32 in leta 1909. pa 42 novih razredov. (Klici na levi — Rufe links: »Čujte, čujte!«) Vsled tega je avanziralo v teh dveh letih 74 učiteljev, dočim jih je poprej avanziralo tekom vsakih dveh let samo po 20. Gospod dr. Tavčar se je lahko prepričal iz tiste seje deželnega šolskega sveta, ko se je govorilo o pomaknjenju v višje razrede, o izvanredno ugodnem avancementu, ker je bilo skoro 10 odstotkov učiteljstva pomaknjeno v višje plačilne razrede. Taki sovražniki učiteljstva smo torej mi!

Kako pa skrbi ljubljanski liberalni občinski svet za šolstvo? Deželni šolski svet je pritiskal na ljubljansko občino, naj se vendarle enkrat sezida na Poljanah dekliška in pa druga deška šola v Kolodvorskem okraju. Pa kaj je sklenil občinski svet? Sklenil je, da se ena šola sezida na Prulah, ker jo hoče tu imeti občinski svetnik Likozar iz politiško-taktičnih razlogov. V njo se misli všolati vse šolarje iz šentjakobskega okraja in iz Opekarske ceste, in torej bodo morali ti otroci z Opekarske ceste hoditi po ovinku čez Št. Jakobski most na Prule. Ali v zadnji seji občinskega sveta se je sklenila neka še veliko bolj čudna stvar. Sklenilo se je, da se razbremenijo šola na Ledini in da se v to svrhu v šolo na Čojzovem Grabnu všolajo otroci iz Pokopališke ulice za sv. Krištofom in iz Linhartove ulice, tako da bodo torej imeli v tem mrazu hoditi po pol ure daleč v šolo, in potem pa tudi otroci iz Hranilniške ulice iz hiš za Bežigradom, ki bodo imeli še daljšo pot. (Klici na levi — Rufe links: »Čujte, čujte!«) Dekliška šola se pa hoče zgraditi na Ledini, koder je v bližini plinarna, elektrarna, Binderjeva in Bonačeva tvornica, torej vse polno dima in saj. Poleg tega pa bo šola še blizu hiralnice, v kateri so nastanjeni tudi norci, o katerih obnašanju se že danes pritožujejo, kako sitno vpliva na pouk na že obstoječi deški ljudski šoli na Ledini. Poljanski okraj pa bo ostal pastorka, kakor dosedaj.

Tako, gospodje, rešujete Vi šolsko vprašanje v Ljubljani iz strankarsko-taktičnih ozirov. Gospod dr. Novak je sicer, da bi napako malo pomazal, predlagal v občinskem svetu, da naj se blizu Kolizeja sezida meščanska šola, torej v okraju, ki se najbolj razvija. A pomislite, da je že šola na Vrtači čakala več kot deset let, da se je spravila v definitivno poslopje.

In še na nekaj bi spomnil gospoda tovariša dr. Novaka. On se tukaj vedno kaže kot največjega Slovenca, kar nas je v zbornici. Jaz mu pustim to veselje in mu rad priznavam narodno prepričanje. Ravno zaradi tega pa bi moral vse svoje moči zastaviti, da se napravi ljudska šola v Kolodvorskem okraju, kajti nikjer ni tako velika, kakor tam, nevarnost šulferajnske šole, v katero starši že danes preveč pošiljajo svoje otroke, ker je ravno tam tako silno slabo skrbjeno za mestne šole.

Tako torej rešujete, gospodje, v Ljubljani šolsko vprašanje in potem pa hočete še govoriti, kakšni resnični prijatelji šolstva da ste.

Sklepam, gospoda! Danes, ko smo mi večina v tej zbornici, nosimo s polno zavestjo in za vse to, kar se tukaj zgodi in sklence, odgovornost pred našimi volilci mi in zato bomo storili le tisto, kar bomo smatrali, da je našim volilcem prav. Dokler ste Vi bili večina, ste Vi nosili odgovornost, danes od Vas tega nihče več ne zahteva. Gospodje ste danes v jako prijetnem položaju, Vi imate pravico do zabavljanja, imate pravico do ostre kritike, in mi Vam te pravice nikakor ne kratimo. Ali eno Vam rečem: Čimbolj boste zabavljali glede na regulacijo učiteljskih plač, tem slabše bo za stvar. Mi pa, pristaši S. L. S., mi za vsa svoja dejanja in glasovanja, kakor doslej tudi v bodoče nismo odgovorni nikomur drugemu, kakor našim volilcem. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Oglašen je dalje k besedi gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Besede gospoda tovariša prof. Jarca so me prisilile, da sem se oglasil k besedi. Dvoje imam povdarjati, predvsem to, da je popolnoma napačno stališče, katero je naglašal, da so on in njegovi tovariši kmetski poslanci in da imajo torej dolžnost, skrbeti samo za kmetstvo ljudstvo. To stališče je nevdržljivo toliko časa, dokler tudi naši volilci plačujejo kaj davka. Če hočete biti izključno kmetski poslanci, morate si za to najprej ustvariti drugačno stališče. To povdarjanje kmetskih koristi od Vaše strani je dandanes moderno, ampak ad verbum se vzeti ne more. Poglejte, gospodje, proračune prejšnjih let, ko je bila še naša stranka v večini, in videli boste, koliko se je izdajalo za kmetstvo ljudstvo, ker smo tudi mi vedno stali na stališču, da je

kmetsko ljudstvo potreben faktor v deželi in da je torej čisto pravično, če se ga podpira.

Drugo, kar bi omenil nasproti gospodu prof. Jarcu, je to, da se je on zopet nekako predaleč spozabil z izrekom: Več ko boste govorili o regulaciji plač, slabše bo za stvar. Sodbo, ali to odgovarja Vašemu »pravičnemu« stališču, prepuščam lahko Vam samim. Če mi po Vaših mislih nismo pravični, vendar ni opravičeno, da bodijo zaradi nas drugi kaznovani. Toda o tem ne bom dalje govoril, hotel sem le pribiti te izreke, katere je tovariš profesor Jarc vsekako premalo premislil in o katerih bo moral, če jih bo bolje premislil, priznati, da se je ž njimi prenglil.

In sedaj samo še eno besedo o ljubljanskem šolstvu. Gospod prof. Jarc je rekel, da je v Kolodvorskem okraju treba takoj graditi ljudsko šolo. Lepo je to, ampak prosim Vas pomisliti, koliko stanejo šolske zgradbe v Ljubljani v primeri z onimi na deželi. Naše šolske stavbe stanejo vsaka čez 200.000 K (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Na Vrhniki tudi!«) in kje naj bi bila mestna občina vzela denar? Iz tekočih dohodkov se taki stroški ne dajo pokriti. Vsled obstrukcije v deželnem zboru pa je bila mestni občini odvzeta možnost poskrbeti za potrebna sredstva potom posojila. V Ljubljani se imata zgraditi dve novi zgradbi, ki bosta stali čez 400.000 K in tovariš prof. Jarc nam očita, da se bo zgradila ena na Prulah in ena na Ledini, kar po njegovem mnenju ne odgovarja potrebam nekaterih mestnih okrajev. To so očitjanja, ki so po mojih mislih čisto nelogična. Tudi na Prulah se zahteva šola od tistega ljudstva, katero mi zastopamo. In gotovo je ta vsled prenosa uradnih sodiščnih poslopij popolnoma zapuščeni okraj vsega ozira vreden. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Je prav, ampak drugih okrajev ni zanemarjati!«) Le počakajte! In pri tem je zopet pretiraval. Na Opekarski cesti je nastal popolnoma nov del ljubljanskega mesta. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Kakih sto otrok je tam!«) In sedaj pravi profesor Jarc, da bodo otroci iz Opekarske ceste morali hoditi na Prule po ovinku, čez Šentjakovski most. Pri tem pa popolnoma pozabi, da je že sklenjena zgradba mostu iz Opekarske ceste naravnost na Prule, ki se bo že letos pričela in za katero je pripravljen denar. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Če je le res!«) Ja, z Vami je težko polemizirati, Vi imate nekaj učiteljskega na sebi in mislite, da je vsak, ki govori z Vami, kak dijak. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Vi ste seveda še vedno resnico povedali na svojih shodih!«)

In sedaj še nekoliko besed glede dekliške šole. Občinski svet je sklenil gradbo dekliške šole na Ledini. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Bolj pametna bi bila na Poljanah!«) Nimam nič proti temu, ampak v mestnem šolskem svetu se je izrekla želja, naj se zgradi na Dunajski cesti ali pa v Kolizejskem okraju. In priznali pa boste, da pridejo otroci iz Poljan veliko lažje na Ledino, kakor pa na Dunajsko cesto ali v Kolizejski okraj. Sicer pa, vprašanje prostora za nas tudi ni tako važno, da ne bi bila mogoča kaka izprememba, kajti nam je Poljansko predmestje istotako ljubo, kakor Šentpetersko. Zadnja instanca je pač šolska instanca in ta ima določiti, kje naj stoji šola. Čisto po nepotrebnem nam torej očitati, da nimamo radi šolstva. Mi bomo zgradili dve šolski poslopji in v kratkem še tretje na Bleiweisovi cesti, katero bo zopet stalo nad 200.000 kron in zategadelj se ne sme tako površno govoriti, kakor da bi Ljubljana ne ljubila šolstva. Za sedaj je občinski svet sklenil šolski zgradbi na Prulah in na Ledini, in če prebivalcem drugih okrajev to ni prav, vsaj se lahko pritožijo. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »No dobro!«) Mi nimamo ničesar proti temu, mi smo za to, da se stvar pravilno vrši, stojimo pa na načelu, da je potrebno v prvi vrsti pomagati in se ozirati na dele mesta, ki so najbolj zapuščeni.

In še neko stvar moram omeniti. Gospod profesor Jarc nam je očital, kakor da smo mi kruto postopali svoj čas s kranjskim učiteljstvom. To je očitanje, ki v prvi vrsti zadeva mene, ki sem že dolgo časa član deželnega šolskega sveta. Gospoda, imenovala se je tukaj oseba častitega deželnega poslanca, ki sedi v naši sredi, in hotelo se nam je očitati, da smo mu delali kruto krivico. Gospodje, o tisti stvari, o kateri je govoril gospod tovariš Jarc, in o kateri trdi, da mu je bila povedana od strani nekega šolskega nadzornika, meni do danes ni bilo ničesar znanega in v deželnem šolskem svetu o njej nikdar ni bilo nikaškega govora. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Ampak vpilo se je, da je Jaklič slab učitelj!«) V tem oziru mu morem jaz le svetovati, če se je res kaj takega zgodilo, naj se obrne do zastopnika slavne vlade za pojasnilo. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Kje je že Hein!«) Akti pa morajo biti tukaj. Jaz ne vem ničesar o tej stvari, če se je pa res kaj takega godilo, bi bil jaz prvi, ki bi bil rekel, da se v javni upravi take reči goditi ne smejo. (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: »Kako se je pa meni godilo?«) Ne vem že, zakaj je bil prijatelj Ravnikar nekam prestavljen (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: »Dobro ve!«, vem le, da je bil prestavljen vsled gotovih pritožb, o katerih pa danes nečem govoriti in vem, da je pri tem padel na tisto stran, na kateri se na-

haja na kruhu surovo maslo. Sicer bo pa gospod tovariš Ravnikar sam vedel, zakaj je bil prestavljen. (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: »Pa zato ne, ker sem slab učitelj!«) No, vsaj sami veste, zakaj, tako daleč ne bom padel, da bom tukaj pravil te stvari. Kar se pa tiče gospoda Jakliča, se spominjam samo toliko, da je enkrat dobil ukor. Sicer pa mislite samo na Žirovnika, kako ste tega uglednega učitelja prestavili brez vsake disciplinarne preiskave. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Pustite ga v miru, bo bolje zanj!«) Moja beseda mu ne more škodovati, ker Žirovnik vendar ni odgovoren za to, kar jaz govorim. Kar se tiče prijatelja Jakliča, je dobil zato ukor, ker je bil zaradi volilne agitacije pri sodišču obsojen; dotični ukor je bil od ministrstva potrjen, hujšega se mu pa ni zgodilo. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Dvakrat je bil preteriran!«) Če bi hotel praviti, kako zadnji čas Vi predstavljate učitelje (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Trije so bili vsega skupaj!«, bi Vam lahko povedal druge stvari. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Koliko ste jih pa Vi?«) Se ne spominjam na noben drug slučaj, samo na prijatelja Ravnikarja se spominim. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Koliko pa ni rešenih takih stvari?!«)

Torej čisto krivično je očitanje, da bi bili mi Vaše ali naše učiteljstvo preganjali, in to je, kar sem hotel konstatirati. (Odobrovanje v središču — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

K besedi se je še oglasil gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Ne bil bi se oglasil k besedi, ko bi ne bilo prišlo do nekega renkontra med gospodom poročevalcem deželnega odbora Jarcem in gospodom dr. Tavčarjem. Tista stvar se mi pa zdi tako važna, da jo moram posebej naglasiti. Gospod dr. Tavčar je namreč nasproti prof. Jarcu kritiziral besede: Čimbolj boste v tem smislu govorili o regulaciji plač, kakor to delate, in zabavljali, tem slabše bo za stvar. Tako nekakšne so bile besede. Jaz se ne spuščam v podrobnosti te trditve, ampak dejansko podlago, iz katere se bo razvidelo, v koliko je ta trditev resnična, to dejansko podlago hočem fiksirati. To, gospodje, veste sami, da je bilo naše ljudstvo še do zadnjega časa šolstva in tudi učiteljstvu nasprotno. Glede šolstva moram reči, da je marsikaj tega šteti na splošno kulturno stališče ljudstva. To splošno kulturno stališče ljudstva se je zadnji čas jako dvignilo in vsled tega se je tudi mnenje ljudstva o potrebi šolstva in pouka znatno zboljšalo. Kar se tiče učiteljstva, je pa imelo ljud-

stvo sodbo na podlagi dejanskih razmer v posameznih krajih in tega kot zastopniki ljudstva ne moremo prezirati. Mi slišimo iz enega in drugega okraja očitke, kateri se tudi od strani šolske oblasti izkažejo kot popolnoma resnični, da je namreč naša šola silno slaba, da so šolski uspehi silno slabi, da je marsikje delo v šoli tako, da po pravici izziva kritiko. Te pravice do kritike ljudstvu ne moremo kratiti in naš namen, ako hočemo doseči to, da se bo ljudstvo sprijaznilo z ljudskošolskim učiteljstvom kot nujno potrebnim kulturnim faktorjem, ki spada nujno k drugim življenjskim potrebam ljudstva, mora biti, da od svoje strani vse storimo, da se vrzelj, ki je danes med učiteljstvom in ljudstvom marsikje, izravna. Marsikaj se je grešilo, ampak zadnji čas se je od naše strani postopalo splošno zelo lojalno in zelo kulantno. Učiteljstvo naše nam tega ne more utajiti, da smo zadnji čas tudi pomen učiteljskega stanu za ljudstvo velikokrat povdarjali in da smo na dobri poti do tega, da se nezdrave razmere v tem oziru sanirajo, toda brezpogojno je potrebno, da se učiteljstvo zaveda tega, da s kako silo ali s kakimi zahtevami po političnih strankah, in naj bodo podkrepjene s še hujšimi grožnjami, kakor šo se dosedaj slišale, pri nas nič opraviti ne more. Učiteljstvo naj se zaveda, da so organski del tistih faktorjev, ki so mu izročili otroke v vzgojo, stariši, in da mora vzajemno s stariši delati, naša dolžnost pa je, prošle stvari, to, kar se je zgodilo, pokriti s plaščem pozabljenja in zidati novo lepšo dobo našemu šolstvu. Pri tem pa zadene, pravim, prva in glavna naloga učiteljstvo samo. Regulacija plač v tej smeri, da bo učiteljstvo zadovoljno s tem, kolikor se sploh z ozirom na naše finančne razmere zanj more storiti, taka regulacija učiteljskih plač bo potem prej prišla, čimbolj bo učiteljstvo umevalo, da je pot do nje potom agitacije in političnega strankarskega dela popolnoma napačna. To prepričanje mora dozoreti v učiteljstvu in v tem smislu sodim, da je bila opazka prof. Jarca popolnoma umestna in popolnoma upravičena. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni gavar:

Ako nihče več ne želi besede (nihče se ne oglasi — niemand meldet sich), je debata zaključena in ima končno besedo gospod poročevalec.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, das Schlußwort zu ergreifen.

Berichterstatter Graf Margheri:

Hohes Haus! Mein Herr Kollege Schollmayer hat schon den sonderbaren Standpunkt

präzisiert, auf dem ich mich heute befinde. Ich berichte nomine des Finanzausschusses und stelle einen Antrag, der nicht vollkommen meinen Ideen entspricht. Ich habe schon im Finanzausschusse die Übernahme des Referates an die Bedingung geknüpft, daß mir die Abstimmung vollkommen freigegeben werde.

Ich möchte nur nochmals betonen, daß das, was der Finanzausschuß beschlossen hat, bezüglich der definitiven Regulierung dem Landesausschusse gar keine Direktive gibt und diese für die Lehrerschaft weit wichtigere Aktion dem Landesausschuß überläßt. Der Landesausschuß wird daher in der Lage sein, ein Gesetz auszuarbeiten, ohne daß ihm dafür ein Viaticum mitgegeben wird.

Was aber die sofortige Gewährung einer Hilfe an die Lehrerschaft betrifft, so hat der Finanzausschuß angenommen, daß mit den beantragten 4 Punkten mit Rücksicht auf die finanzielle Lage dasjenige getan ist, was man im Momente tun kann.

Ich erlaube mir daher namens des Finanzausschusses dem hohen Landtage nochmals die Annahme der gestellten Anträge zu empfehlen.

Deželni glavar:

Mi bomo torej glasovali.

Poslanec dr. Novak:

Prosim besede k glasovanju! — Predlagam, da se izvrši štetje glasov.

Deželni glavar:

Predlog finančnega odseka obsega 10 točk in poleg tega je bilo stavljenih še več spremjnalnih predlogov.

Po mojem mnenju sega najdalje predlog gospoda poslanca Višnikarja, glede draginjskih doklad učiteljstvu in njihovega zvišanja, s katerim predlogom se, kakor mi je ravnokar naznanil, strinja sedaj tudi gospod dr. Novak, ki je umaknil svoj tozadevni predlog v prid predlogu gospoda poslanca Višnikarja. O tem predlogu se bo moralo najprej glasovati. Potem se bo glasovalo o točki 1 in o dodatnem predlogu gospoda poslanca dr. Novaka k tej prvi točki. Ko bo to glasovanje končano, predlagam, da se bo o neoporekanih točkah 2—7 glasovalo skupno, potem pride na vrsto točka 8, in dalje, kadar bo ta rešena, točka 10 in potem pa številke, katere nahajamo v točki 9. Na ta način bi jaz hotel urediti glasovanje in na ta način se bo postopalo, ako ni ugovora proti temu. (Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Predlog gospoda poslanca Višnikarja se glasi (bere — liest):

»Dokler se učiteljske plače definitivno ne uravnajo potom zakona, se učiteljskemu osebju dovoljujejo doklade, in sicer:

a) oženjenim učiteljem namesto dosedanjih 25% doklade 35 %;

b) drugim učiteljem, učiteljicam in katehetom 25% njihove plače.«

Kar se tiče odstavka: »Te doklade so v pokojnino vštene«, — bo ta tukaj odpadel, ker se nahaja ta pristavek že v drugi točki predlogov finančnega odseka.

Gospodje, ki ste torej za tako formulirani predlog gospoda poslanca Višnikarja, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Za predlog je samo 22 glasov, je manjšina, torej je predlog padel.

Poslanec dr. Novak:

Prosim za protiglasovanje.

Deželni glavar:

Jaz sem popolnoma na jasnem in zaradi tega ne potrebujem nasprotnega glasovanja.

Sedaj preidemo do glasovanja o točki 1. predloga finančnega odseka. Bomo najprej glasovali o tej točki in potem o dodatku gospoda poslanca dr. Novaka, kateri predlaga 35letno službeno dobo pri učiteljstvu.

Tisti gospodje, ki se strinjate s točko 1. predloga finančnega odseka, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je s o g l a s n o sprejeto.

In sedaj prosim tiste gospode, ki pritrđite tudi predlogu gospoda poslanca dr. Novaka glede 35 letne službene dobe pri učiteljstvu, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht. — Zapisnikar dr. Novak: »Ravnika, ustanite!« — Ogorčenje na levi. — Entrüstung links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »Zapisnikar ima tiho biti, nima nič terorizirati. Mi protestiramo proti takemu postopanju!«)

Je tudi samo 22 glasov zanj, je manjšina in torej je predlog padel. (Hrupni ugovori v središču. — Lärmende Zwischenrufe im Zentrum.) Prosim, — to ni parlamentarno! Prosim za mir!

Sedaj bomo glasovali o točkah predloga finančnega odseka 2 do incl. 7. Gospodje, ki se ž njimi strinjate, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o točki 8, h kateri nasvetuje gospod poslanec dr. Novak dostavek (bere — liest):

»Podpore naj razdeli deželni odbor po predlogih odseka, ki ga izvoli deželna učiteljska konferenca.«

Gospodje tedaj, ki ste za točko 8. po besedilu finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeta.

In sedaj prosim tiste gospode, ki ste tudi za dodatek gospoda dr. Novaka, da naj razdeli te podpore deželni odbor po predlogu odseka deželne učiteljske konference (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: »Strašno trapasto!« — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »To je pa dostojno!«), da blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je odklonjen.

Sedaj pride na glasovanje točka 10., to je zadnja točka zaradi prejemkov okrajnih šolskih nadzornikov, da naj jih prevzame država. Gospodje, ki ste za ta predlog, oziroma za to resolucijo, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride 9. točka, ki obsega pravzaprav proračun normalnošolskega zaklada, s potrebsčino 1,444.633 K in primanjkljajem 1,382.524 K, kateri se ima pokriti iz deželnega zaklada.

Tisti gospodje, ki se strinjate tudi s točko odsekovega predloga, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

In sedaj pride na vrsto točka:

6. Ustno poročilo finančnega odseka:

b) o proračunu zaklada 4% deželnega posojila za leto 1910. (k prilogi 107).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

b) über den Voranschlag des 4% Landesanlehensfonds pro 1910. (zur Beilage 107).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! V imenu finančnega odseka mi je čast poročati o poročilu deželnega odbora, priloga 107., v kateri se predlaga, da naj se proračun zaklada 4% deželnega posojila za 1910 izroči finančnemu odseku v presojo in poročanje.

K proračunu, kakor ga predlaga deželni odbor, nimam ničesar pripomniti, kajti številke, katere nam je tukaj deželni odbor podal, se nanašajo na dejanski položaj, katerega ne moremo spreminjati. Vsled tega predlagam v imenu finančnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Proračun zaklada 4% deželnega posojila za leto 1910 s potrebsčino	404.724 K
pokritjem	4 »

in primanjkljajem . . . . . 404.720 K, ki ga je pokriti iz deželnega zaklada, se odobri.«

Predlagam, da se sprejme v tej obliki poročun.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjate s predlogom finančnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka:

c) o zakonskem načrtu glede prednostne zastavne pravice za vodovodno naklado deželnega stolnega mesta Ljubljane. (k prilogi 161).

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

c) über den Gesetzentwurf, betreffend das Vorzugspfandrecht der Wasserleitungsaufgabe für die Landeshauptstadt Laibach. (zur Beilage 161).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je v imenu finančnega odseka poročati o poročilu deželnega odbora, katero ste dobili predloženo v prilogi 161., ki se tiče načrta zakona o prednostni zastavni pravici za vodovodno naklado deželnega stolnega mesta Ljubljane. Deželni odbor je v svojem poročilu navedel zgodovino tega zakonskega načrta, katera zgodovina se nanaša na to, da je deželni zbor kranjski že v seji dne 23. novembra 1905 sklepal o tem predlogu, oziroma o tem zakonu. Zakon, kakor ga je bil tedaj deželni zbor sklenil, predložil se je v sankcijo, pa ni dobil sankcije, in sicer zaradi tega ne, ker je bila neka pomanjkljivost v načrtu in se je določbi § 216. zakona z dne 27. maja 1896, drž. zak. št. 79, pripisoval drugi pomen, kakor ga ima dotični paragraf v resnici. Vsled tega se ni mogel zakon potrditi in vrhu tega tudi ta paragraf ni obsegal vsega, kar je bilo tedaj željeno, ker ta paragraf ravno ne določa onih prednostnih zastavnih pravic. Visoko ministrstvo je vsled tega vrnilo ta zakonski načrt in je samo sestavilo besedilo, kako naj bi se dotična popolna ali nepopolna točka glasila. Deželni odbor je, oziraje se na dotični odlok ministrstva, pre naredil svoj načrt v tem zmislu, kakor ga imate gospodje danes pred seboj.

Predlagam, da se o predloženem zakonskem načrtu preide v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Gospodje, mi bomo imeli tu samo eno razpravo, ker obstoja zakon samo iz enega meritornega paragrafa. Torej bomo imeli skupno generalno in nadrobno razpravo. Debata je odprta, ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, — mi bomo torej glasovali. Vsaj se ne zahteva prečitanje zakonskega načrta?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Finančni odsek itak ne predlaga nikake izpremembe in torej bomo takoj glasovali. Gospodje, ki ste za § 1., blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Gospodje, ki ste za § 2., izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj prosim še glasovati o uvodu in naslovu, — gospodje, ki ste obenem za uvod in naslov, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Lenarčič:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospodje, ki ste tudi v celoti za ta zakon, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

7. Priloga 222. Poročilo finančnega odseka o resolucijah poslanca Mandlja o zadevi melioracijskega zaklada.

7. Beilage 222. Bericht des Finanzausschusses über die Resolutionen des Abgeordneten Mandelj, betreffend den Meliorationsfonds.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Ko smo razpravljali o melioracijskem zakladu, takrat je gospod poslanec Mandelj stavil tri resolucije, in visoka zbornica je pritrdila temu, da se vrnejo finančnemu odseku v nadaljnje proučevanje. Finančni odsek se je ž njimi temeljito bavil, je zaslišal tudi deželno knjigovodstvo in na podlagi dotičnih razprav in njegovih sklepov imam visoki zbornici poročati, da stavlja finančni odsek v tem oziru visoki zbornici sledeči predlog:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželni zbor jemlje dosedanje uporabljane na podlagi deželnega zakona z dné 4. septembra 1900, dež. zak. št. 20, najetega posojila 4.000.000 K odobruje na znanje in naroča deželnemu odboru, naj do prihodnjega zasedanja stavi primerne nasvete, da se bo ta zadeva postavno uredila.«

Prosim visoko zbornico, da izvoli temu predlogu finančnega odseka pritrditi.

Deželni glavar:

Vi ste čuli predlog, — debata je otvorjena. Ako nihče ne želi besede —

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

prosim glasovati. Gospodje, ki pritrdite temu predlogu, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

a) o samostalnem predlogu poslanca Matjašiča in tovarišev glede odprave klancev na Karlovški državni cesti od Suhorja preko Metlike do deželne meje ob Kolpi. (k prilogi 191).

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

a) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Matjašič und Genossen, betreffend die Abtragung der Steilen auf der Karlstädter Reichsstraße von Suchor über Möttling bis zur Landesgrenze an der Kulpa. (zur Beilage 191).

Poročevalec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Poslanec Matjašič in tovariši vložili so sledeči samostalni predlog:

»Visoki deželni zbor naj sklene:

C. kr. ministrstvo za javna dela se pozivlje, da pospeši odpravo klancev na Karlovski državni cesti od Suhorja preko Metlike do deželne meje ob Kolpi.«

Visoka zbornica! Upravni odsek se je posvetoval o tem samostalnem predlogu in v odseku se je konštatovalo, da so klanci, ki so bili poprej na progi od Novega mesta do Suhorja, sedaj odpravljeni, vendar jih pa obstoji še več v nadaljni progi, tako posebej pri Suhorju, Lokvici, Trnovci, Metliki, pri Sv. Martinu, pri Papičevi hiši in pri Mavriču. Posebno nevarni so klanci za ljudi in živino pri Bučki, Lokvici in Suhorju. Zato si bom usojal v imenu upravnega odseka staviti sledeči predlog:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pozivlje, da proučuje celo zadevo in stori vse potrebne korake pri c. kr.

ministrstvu za javna dela, da se odpravijo v predlogu omenjeni klanci.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Zum Worte hat sich gemeldet Herr Hofrat Graf Chorinsky.

C. kr. dvorni svetnik grof Chorinsky:

Visoka zbornica! K temu predlogu bi samo rad pripomnil, da je gospod deželni predsednik že v zadnjem zasedanju oktobra meseca izrekel se, da je deželna vlada predlagala pri ministrstvu za javna dela 60.000 K državnega prispevka. Kakor je sedaj iz državnega proračuna razvidno, je ministrstvo res postavilo to svoto v proračun. (Odobranje. — Beifall.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg.

Zum Worte ist weiters gemeldet der Herr Abgeordnete Košak.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Vzlic temu, da je razmerje že dobro pojasnil gospod poročevalec in da je gospod dvorni svetnik povedal, za kar sem mu hvaležen, da je za odpravo klancev na tej cesti vstavljen v državni proračun prispevek 60.000 K, bi vendar tudi še jaz izpregovoril nekoliko besed, ker poznam to cesto, po kateri sem vozil še v mladih letih, kake klance da ima. Zato bi priporočal, da visoka vlada res izplača dotični prispevek in da se bo cesta kakor hitro mogoče začela popravljati. Že pred 24 leti sem v tej zadevi govoril z gospodom deželnim glavarjem Šukljetom in ga prosil, da bi v državnem zboru izposloval kako podporo, in v resnici se je za odpravo klanca »Strmca« dovolila še tisto leto podpora 26.000 gld. In tako se je potem vsako leto popravljala klanec za klanec na tej cesti. Klancev ima pa cesta še vedno, ki so jako nevarni za ljudi in živino, in torej prav toplo priporočam, da se njih odstranitev vzame prav kmalu v roke.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Abgeordnete Herr Matjašič hat weiters das Wort.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Kot zastopnik dotičnih krajev moram izjaviti, da se popolnoma strinjam s predlogom gospoda poročevalca, kate-rega krepko podpiram in istotako z besedami gospoda tovariša Košaka, kateremu so raz-

mere na tej cesti jako dobro znaše. Ne bom na dolgo in široko govoril, ker sem že zadnjič stvar raztolmačil, samo na tem mi je, da prosim visoko vlado, naj v tej zadevi takoj potrebno ukrene, da se bo že v bodoči spomladi pričelo s potrebnimi deli, da se odstranijo na tej cesti še obstoječi klanci in tako ustreže nujni gospodarski potrebi.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich abzustimmen. Die Herren, welche mit dem Antrage des Verwaltungsausschusses einverstanden sind, bitte ich aufzustehen.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

b) o prošnji občine Ježica za uvrstitev nekaterih občinskih cest med okrajne ceste. (572/Pet.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

b) über die Petition der Gemeinde Ježica um Einreihung einiger Gemeindefraßen unter die Bezirksstraßen. (572/Pet.)

Poročevalec Dimnik:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka imam čast poročati sledeče: Občina Ježica prosi za nekatere občinske ceste, da bi se sprejele med okrajne ceste in prošnja se glasi (bere — liest):

»Podpisano županstvo je prosilo že pred davnim časom za sprejetje občinskih cest:

1.) iz Ježice od državne ceste čez Malo vas-Stožice—Tomačevo—Jarše v Obrije—Šmartno ob Savi do Hrastja;

2.) iz Ježice do državne ceste preko vodovoda do Zgor. Šiške;

3.) iz vasi Savlje do vodovodne ceste in

4.) iz Kleč do vodovodne ceste med okrajne ceste.

Okrajni odbor je sprejel vse zgoraj omenjene cestne proge že zdavno med okrajne ceste, žalibog zgodilo se do danes ni ničesar.

Ker je vsa stvar sila nujna, prosi udano podpisano županstvo, naj izvoli visoki deželni zbor ukreniti, da se spočetka omenjeni prošnji čimpreje ugotovi in zadosti utemeljeni nujni zahtevi in še bolj nujni potrebi cele občine Ježiške in drugih.«

Ker so te ceste velevažnega pomena ne samo prebivalcem ljubljanske okolice za promet, ampak ravno tako tudi za mesto samo, ker služijo dobre ceste v bližini mesta gotovo tudi mestu samemu, je prošnja vsega uvaževanja vredna. Občina Ježica ima približno 11.000 K pravega davka in dosedaj samo 3 km okrajne ceste. Zaradi tega je upravičena do svoje prošnje, katero je kot upravičeno pripoznal tudi okrajni cestni odbor ljubljanske okolice s tem, da je te občinske ceste sklenil prevzeti med okrajne ceste. Ker upravnemu odseku ni bil predložen še zakonski načrt, o katerem bi se bil mogel posvetovati, je upravni odsek sklenil predlagati:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva v Ježici glede uvrstitve nekaterih cest med okrajne ceste se odstopi deželnemu odboru, da predloži v prihodnjem zasedanju potrebne zakonske načrte.«

Priporočam ta predlog visoki zbornici v sprejem.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand das Wort zu diesem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, die diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Angenommen.

Wir übergehen nun zu Punkt:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

c) o samostalnem predlogu poslanca Mandelja, dr. Lampeta in tovarišev, zadeva joč uravnava potoka Višnjice in nje dotokov do izliva v Krko pri Vidmu. (K prilogi 154.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

c) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Mandelj, Dr. Lampe und Genossen, betreffend die Regulierung des Baches Višnjica und deren Zuflüsse bis zur Einmündung in die Gurk bei Videm. (Zur Beilage 154.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Gospodje poslanci Mandelj, dr. Lampe in tovariši so vložili predlog (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da vse vodno omrežje Višnjice hidrotehniško dá preiskati in nameravano uravnava Višnjice in melioracijo travnikov ob tem vodnem obrežju sukcesivno od izvira do iztoka v Krko pri Vid-

mu izvrši ter z ozirom na veliki gospodarski in higijenični pomen to delo kar najbolj pospeši.«

Upravni odsek, kateremu je ta predlog bil prideljen v posvetovanje, ga je uvaževal in mu priznal popolno utemeljenost. Potok Višnjica ima dolžino do 10 km. V svojem izlivu je ta voda posebne kakovosti in ozemlje te Višnjice je zaradi tega posebno znamenito, ker je talna formacija bolj kraškega značaja in je gorovje dolomitske sestave, od koder prihaja, da voda vedno odtrgava veliko gramoza z gorovja, ga zanaša v strugo potoka in na travnike in senožeeti ob potoku. Zanimivo je, da se ta mala voda, ki ima vsega skupaj samo 10 km dolžine, od Hudega proti Muljavi izgubi in popolnoma prekine, da potem zopet drugod prihaja na dan. Ravno tako pa ta voda, o kateri včasih ni sledu, pri nalivih ali daljšem deževju tako naraste, da v malo urah poplavi dotične bližnje travnike in polja. V kolikor sem informiran, so župani dotične doline in dotičnega okraja poslali pred kratkim posebno vlogo na deželni odbor, v kateri natančneje opisujejo značaj te vode in povzročeno škodo ter prosijo pomoči, s katero bi se dalo rešiti poplavljanja najmanj 200 ha najboljše zemlje. Upravni odsek je priznal upravičenost te prošnje, oziroma predloga, stavljenega od gospodov tovarišev Mandelja in dr. Lampeta in mi je vsled tega naročil predlagati:

»Visoki deželni zbor skleni:

Predlog poslancev Mandelja, dr. Lampeta in tovarišev se izroča deželnemu odboru, da odredi ogled v tem predlogu navedenih potokov, ki povzročujejo močvirnost v Dedendolski dolini, osobito ves tok Višnjice in kako bi se sile dala uravnati. Po izvršenem ogledu naj stavbni urad izdela načrt za vse ondotno vodno omrežje.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Košak.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Ker mi je potok Višnjica in njegov tok prav dobro znan, usojam si glede uravnave tistega v gospodarskem pomenu par besed izpregovoriti. Odkar gre železnica na Dolenjsko, je ta kraj eden najbolj prizadetih zaradi zaslužka. Imeli so ga prej z vožnjo, sedaj so pa navezani na gospodarstvo in živinorejo. Ta potok pa dela živinoreji velike ovire, ker ne morejo ljudje pridelovati skoro nič sena. Drugič se nahajajo ob potoku tudi mlinci in žage, kateri pa stoje, kadar ni vode, tako da morajo ljudje s svojim blagom na druge žage

in mlince. Tretji razlog, ki podpira prošnjo, pa je ta, da ondotno prebivalstvo še nikdar ni dobilo od dežele nobene podpore. Kar se tiče živinoreje, omenjam, da je Višnjegorska posojilnica že dvakrat napravila premovalje živine in gotovo bi se živinoreja dala lepo razviti, kar pa v sedanjih razmerah ni mogoče, ker ljudje nimajo sena. Zato bi prav toplo priporočal, da pride precej spomladi tehnik na lice mesta in se potem takoj prične z delom. Saj stvar ne bo veliko stala, veliko pa se bo pomagalo v gospodarskem oziru tej dolini.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, die dem Antrage des Verwaltungsausschusses zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

d) o samostalnem predlogu poslanca Zabreta in tovarišev glede osuševanja zemljišč v Kranjskem okraju (K prilogi 202.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

d) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Zabret und Genossen, betreffend die Entwässerung der Wiesen im Bezirke Krainburg. (Zur Beilage 202.)

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Gospod poslanec Zabret in tovariši so stavili samostalni predlog (bere — liest):

»V kranjskem okraju v občinah Stražiše-Bitno, Cerklje, Predvor in Predoslje se nahajajo večje planjave mokrih travnikov, ki bi dali, ako bi bili osušeni, mnogo več dobre krme, vsled tega se stavi predlog:

Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da pošlje v te kraje tehnika, da izdela načrte v svrhu osušitve teh travnikov.«

Visoka zbornica! Iz utemeljevanja tega samostalnega predloga po gospodu predlagatelju Zabretu ste slišali razloge, na katere je on opiral svoj predlog. Upravni odsek, kateremu je bil ta predlog prideljen, se je o njem posvetoval in prišel res do zaključka, da je petit gospoda predlagatelja popolnoma upravičen. Eno je gotovo, da smo storili veliko, veliko do-

broto onim krajem, ki so dobili vodovode, isto tako veliko dela pa nas še čaka od dejanskih melioracij dotičnih zemljišč, od katerih je še le pričakovati faktičnega izboljšanja gospodarskega položaja dotičnih prebivalcev. Najeli smo 10milijonsko melioracijsko posojilo in od te vsote moral bi velik del odpasti ravno za amelioracijo zemljišč, v prvi vrsti za osuševanje. Ako prehodimo našo domovino, najdemo še nebroj krajev, kjer so travniki zamočvirjeni. Pri nas na Kranjskem je še vedno živinoreja prva panoga gospodarstva, ki omogočuje, da more kmet obstati v trdem boju za obstanek. Zato je pa treba, da ima ono oporo, ki je za živinorejo najvažnejša, to je, da ima za živino dobro krmo, in zaraditega predlagam, da visoka zbornica pritrudi predlogu upravnega odseka, ki se glasi (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Predlog poslanca Zabreta in tovarišev v zadevi osuševanja zemljišč v Kranjskem okraju (pril. 202) se odstopa deželnemu odboru, da odpošlje hidrotehnika v ta okraj, da proučuje ondotne razmere in na podlagi teh poizvedb izdela v to potrebni načrt.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte ist gemeldet der Herr Abgeordnete Zabret. Ich erteile es ihm.

Poslanec Zabret:

Visoka zbornica! Že pri utemeljevanju nujnosti svojega predloga sem povdarjal, kake važnosti je, da se posušijo travniki. Podlagaumni in uspešni živinorejci je gotovo dobro in tečno krmilo, kakor že star pregovor pravi, da »krava pri gobcu molze«. Ravnotako je pri naši živini: čim boljše je krmilo, tem lepša je živina, in ako živinorejec nima tečne krme in sena, je potem tudi njegova reja živine brezuspešna. Seno, ki se nahaja na kislh travnikih, ima le majhno vrednost, velikokrat veliko manjšo, kot ajdova ali ržena slāma, in če vrednost sena upoštevamo, vidimo, da veliko s tem pridobimo, ako se mokri travniki osuše in zasejejo z zdravimi semeni. Skozi to pridobi za živinorejca seno na kvantiteti in na kvaliteti. Ker je pa izvršitev osuševanja travnikov za posameznike nemogoča zaradi slabih gmotnih razmer, v katerih se večinoma nahajajo, in tega osuševanja večkrat kak boljši posestnik neče izvršiti drugim v prid, tedaj se morejo taka večja zemljišča, katere poseduje več posestnikov, osuševati le na podlagi podpore od strani dežele. Vsled tega se obračam tudi na deželni odbor, naj izvršitev sklepa upravnega odseka kolikor le mogoče pospeši, dohajajoče prošnje posestnikov blagohotno

uvažuje in sploh vse stori, da se zadeva kakor hitro mogoče izpelje do konca. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, die dem Antrage des Verwaltungsausschusses zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Er ist angenommen.

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Na vrsto pride sedaj točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

e) o prošnji katoliškega političnega društva za radovljiški okraj za ustanovitev gospodinjske šole v Radovljici. (592/Pet.)

8. Mündlicher Bericht der Verwaltungsausschusses:

e) über die Petition des katholisch-politischen Vereines für den Bezirk Radmannsdorf um Gründung einer Haushaltungsschule in Radmannsdorf. (592/Pet.)

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! Upravni odsek se je posvetoval o prošnji katoliškega političnega društva za radovljiški okraj, ki želi, da bi deželni odbor ustanovil gospodinjsko šolo za radovljiški okraj, in sicer v Radovljici sami. Upravni odsek drage volje priznava opravičenost prošnje tega okraja, ki je pač, rekel bi, naravnost eminentno poljedelski okraj, v katerem poljedelstvo osobito procvita zaradi ondotne lepe živinoreje. Lansko leto so Gorenjci zahtevali z opravičenostjo, da bi tudi oni dobili enako podporo v prospeh kmetijstva, kakor druge pokrajine, znane razmere v tej zbornici pa niso dopustile, da bi se jim bilo ugodilo. Sedaj prihajajo Gorenjci s prošnjo, da naj se jim dovoli vsaj gospodinjska šola, in do tega so popolnoma upravičeni. Visoka zbornica je že pritrčila temu, da ima deželni odbor posebni kredit na razpolago za organizacijo pouka o gospodinjstvu in za prirejanje več mesecev ali celo leto trajajočih gospodinjskih tečajev.

Z ozirom na to, da ta okraj dosedaj nima nobene specialne gospodinjske šole, je opravičeno, da visoka zbornica dovoli, da se zanj ustanovi taka šola, in sicer iz kredita, dežel-

nemu odboru skupno dovoljenega. Ali pa bo ta šola res, kakor je v prošnji navedeno, na svojem mestu v Radovljici, namreč ali bo zadovoljvalo nekaj prostorov, ki bi jih odstopil za šolo okrajni glavar od svojega stanovanja, na tem dvomim in je dvomil ravnotako upravni odsek, kajti mi menimo, da je za kmetijo dobro gospodarstvo potrebno. To pa je le mogoče na dobro urejenem posestvu, in zaradi tega predlagam v imenu upravnega odseka:

Visoki deželni zbor skleni:

»Prošnja katoliškega političnega društva za radovljiški okraj se odstopa deželnemu odboru s priporočilom, da se pri odreditvah za gospodinjske šole in tečaje po deželi ozira na radovljiški okraj in za to pokrajino prej ko mogoče ustanovi popolno gospodinjsko šolo.«

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Vilfan.

Poslanec dr. Vilfan:

Visoka zbornica! Dovoljujem si predlog upravnega odseka toplo priporočati in izjavljam, da stojim v tej zadevi popolnoma na stališču katoliškega političnega društva za radovljiški okraj. Želim, da bi se deželni odbor oziral na to, da bi se v resnici kaj dobrega ustanovilo in ne samo skušalo z začasnimi tečaji odpomoči potrebi. Že gospod poročevalec je omenil, da so prostori za gospodinjsko šolo na razpolago. Pa jaz imam pred očmi še druge prostore tudi v graščini, kjer je bil dosedaj nastanjen gozdni urad. Ta se bo v jeseni preselil, in potem bodo ti prostori na razpolago. Ker so tudi nadaljni pogoji dani za ustanovitev gospodinjske šole v Radovljici, se bo vse dalo napraviti, kar zahteva upravni odsek. Tudi higijenični in sploh vsi pogoji za šolo so dani.

Torej jaz le priporočam deželnemu odboru, da se ozira na Radovljico, katera je vsled nove železnice precej izgubila in nima ne trgovine, ne industrije, in kjer prebivalci težko izhajajo, ker kraj ni tak, da bi imel velike prihodnosti pričakovati.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu upravnega odseka, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

f) o prošnji »Kmetске zveze za dekanijo Moravče« za delno preložitvev in popravo občinskih potov »čez Grmačo« in čez Češnjice in Hribce. (637/Pet.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

f) über die Petition der »Kmetiska zveza za dekanijo Moravče« um die Teilumlegung und Reparatur der Gemeindewege »čez Grmačo« und über Češnjice und Hribce. (637/Pet.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Kdor pozna pot »čez Grmačo« oziroma ono čez Hribce, po kateri je omogočeno prebivalcem širne moravske doline, ki šteje blizu 6000 duš, priti ali na postajo Laze ali Kresnice, ta mora reči, da je pač dotičnik, ki mora rabiti te poti, vreden, da se sme v prvem ali drugem razredu železnice voziti, kajti napravil je pravo kozjo pot, ki je po zimi naravnost strašno nevarna. Že pred petdesetimi leti napravil se je nekaj načrt za preložitvev, ali takrat je stvar zaspala in pozneje prizadeti prebivalci niso imeli poguma, obrniti se do deželnega zastopa, in tako je vse ostalo pri starem. Prošnja meri na to, da bi se odposlal od deželnega odbora tehnik, ki bi pregledal to pot in obenem svetoval, kako bi se bilo lotiti dela, da bi prišli vsaj do take ceste, ki bi jim omogočila ob vsakem vremenu zvezo s savsko dolino k južni železnici. Seveda prosijo tudi za denarno pomoč. Deželni zbor je že pooblastil deželni odbor, da sme iz kredita za občila dovoljevati podpore tudi za občinske poti, ako dotične občine svojo dolžnost v polnem obsegu storijo.

Upravni odsek je mnenja, da je prošnja ozira vredna, in ker prosilci samo prosijo za dober svet in da bi se jim poslal tehnik, in ker jim deželni odbor, če bodo pozneje prišli s prošnjo za kako podporo, isto itak lahko podeli iz dotičnega kredita, ki je namenjen za napravo in popravo raznih občil, torej tudi občinskih cest in potov, mi je torej upravni odsek naročil predlagati sledeče:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja »Kmetске zveze za moravško dolino«, ki prosi, da pregleda deželni tehnik občinske ceste, ki vežejo to dolino s postajama južne železnice Kresnice in Laze, prvo, ki vodi čez hrib Grmačo, drugo čez Vrhpolje, se odstopa deželnemu odboru, da da po stavbnem uradu pregledati ti dve cestni progi in izdelati načrt, kako bi bilo možno ti dve občinski cesti spraviti v tako stanje, da bi omogočili promet te doline z južno železnico.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede? Gospod poslanec Lavrenčič ima besedo.

Poslanec Lavrenčič:

Jaz samo toplo priporočam predlog upravnega odseka in izražam, ker ga je že gospod poročevalec dobro utemeljil, le željo, naj bi deželni odbor kolikor je le v njegovi moči, pospešil to zadevo.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride sedaj točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

g) o prošnji »Kmetске zveze za dekanijo Moravče za uvrstitev okrajne ceste od Moravč do državne ceste pri Želodniku med deželne ceste in za podporo za odpravo klancev na okrajni cesti Moravče-Kandrše. (638/Pet.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

g) über die Petition der »Kmetška zveza za dekanijo Moravče« um Einreihung der Bezirksstraße von Moravče bis zur Bezirksstraße bei Želodnik unter die Landesstraßen und um Subvention für die Abtragung der Steilen auf der Bezirksstraße Moravče - Kandrše. — (638/Pet.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! »Kmetška zveza za dekanijo Moravče« se, kakor vidite iz došlih prošenj, z veliko vnemo poteguje za to, da bi ta doslej v prometnem oziru tako zanemarjena pokrajina prišla do boljših cestnih zvez. Kmetška zveza je izvedela, da se ima v dostavku k novemu cestnemu zakonu napravili popoln načrt, po katerem se bo veliko okrajnih cest v deželi uvrstilo med deželne ceste. Umevno je, da je vsled tega hitela o pravem času potrkati na duri deželnega zastopa s prošnjo, da bi se med deželne ceste uvrstila tudi 14 km dolga okrajna cesta Moravče-Krtina-Želodnik, ki je jako rabljena osobito tudi od industrijalcev, ki vozijo po njej ogromne množine kvarca, ki se navadno pošilja na Češko in druge severne kraje.

Dalje prosi »Kmetška zveza«, naj bi veččak ogledal cesto od Moravč do Kandrš in napravil za preložitev ondotnih klancev potrebni načrt, in da bi se v pokritje dotičnih stroškov dovolila izdatna podpora iz deželnega zaklada. Priznati se mora, da je odstranitev dotičnih klancev nujno potrebna, kajti cesta ima po nekod po 20 do 30 odstotkov strmca, tako da je naravnost nevarno se po njej voziti. Ako bi se ti klanci preložili, bi bil promet med moravško dolino in Zagorjem ter Hrastnikom zelo olajšan in gotovo bi postal še veliko živahnejši kakor je sedaj, kar bi bilo v veliko korist dotičnim prebivalcem. Priznati se mora, da je tudi ta petit umesten, in zato predlagam v imenu upravnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja »Kmetске zveze za moravški okraj« se odstopa deželnemu odboru, in sicer, 1. da pri nameravani uvrstitvi vseh cest v deželi se ozira na okrajno cesto Moravče-Krtina-Želodnik, na kateri se vrši velik promet, 2. da deželni tehnik prouči sedanjo okrajno cesto, ki pelje od Moravč do Peč, kako bi se ondotni klanci dali odpraviti in kako bi se omogočila zveza te doline po cesti čez Kandrše-Izlake s postajo južne železnice Zagorje ob Savi.«

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

Tudi tukaj ne bom izgubljal besedij, ampak le želim, da naj bi deželni odbor blagohotno upošteval to nujno zadevo in jo kakor hitro mogoče izvršil.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Gospodje, ki pritrdite predlogu upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Dalje imamo točko:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

h) o prošnji občine Trojane za uvrstitev nekaterih občinskih cest med okrajne ceste in okrajne ceste Trojane-Zagorski kolodvor med deželne ceste. (680/Pet.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

h) über die Petition der Gemeinde Trojana um Einreihung einiger Gemeindestraßen unter die Bezirksstraßen und

der Bezirksstraße Trojana - Zagorje (Bahnhof) unter die Landesstraßen.
(680/Pet.)

Poročevalec Povše:

Županstvo na Trojanah je vložilo prošnjo za uvrstitev okrajne ceste od Trojan do zagorskega kolodvora med deželne ceste in pa, da bi se občinska cesta od Zidov pri Trojanah skozi Št. Gothard-Brezje-Dobrlevo do Čemšenika in pa od Čemšenika proti Zagorju uvrstila med okrajne ceste. Prošnja je premalo utemeljena in tudi ni iz nje razvidno, v koliko je promet uvaževanja vreden, da bi se zamogla dotična cesta od Trojan do zagorskega kolodvora uvrstiti med deželne ceste, in ravnotako manjka potrebnih podatkov glede uvrstitve občinskih cest med okrajne ceste. Vsekako je pa tudi ta okraj eden tistih, ki je zelo zapuščen glede cest in vsled tega vreden, da se visoka zbornica nanj ozira, in zaradi tega predlaga upravni odsek:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja se odstopa deželnemu odboru, da poizveduje po mnenju okrajnega cestnega odbora brdskega, v koliko je utemeljena prošnja, da se sedaj občinska cesta od Zidov skozi Št. Gothard do Čemšenika uvrsti med okrajne ceste. Istotako naj se pri napravi načrta za uvrstitev okrajnih cest med deželne ceste na to prošnjo ozira.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede? Gospod poslanec Lavrenčič ima besedo.

Poslanec Lavrenčič:

Tudi to prošnjo toplo priporočam in prosim, da se ji od strani deželnega odbora ugodi v smislu sklepa upravnega odseka.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne, torej bomo glasovali.

Gospodje, ki se strinjate predlogom upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

i) o poročilu deželnega odbora glede ustanovitve zakona o postavljanju mejnikov. (K priloge 33. l. 1902.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

i) den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Erlassung eines Vermarkungsgesetzes. (Zur Beilage 33 de 1902.)

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, die Verhandlung einzuleiten.

Berichterstatter Schölmayer:

Hohes Haus! Der Antrag, der uns vorliegt, hat eine etwas längere Vorgeschichte. Ich will allerdings Ihre Geduld nicht allzulange in Anspruch nehmen, aber der Gegenstand ist zu wichtig, als daß ich nicht wenigstens einige Worte über diesen Antrag des Verwaltungsausschusses sprechen müßte.

Seit dem sogenannten Josephinischen Lagerbuch, aus welchem dann die sogenannten Urbare und später die Grundbücher hervorgegangen sind, und seit der Grenz- und Katastral-Vermessung, die im Jahre 1817 begonnen hat und in Krain in den Jahren 1823—1825 beendet wurde, haben wir in der Vermarkung eigentlich keinen Schritt weiter getan. Wir haben zwar im a. b. G. B. die §§ 850—858, die sich darauf beziehen. Aber wie es trotzdem heute mit den Grenzen draußen auf dem Lande bestellt ist, wissen die Herren alle. Die einzigen Behörden, welche mit der Vermarkung und Grenzvermessung etwas zu tun haben, sind unsere Evidenzhaltungsgeometer. Diese sind aber so wie seinerzeit die ganze Katasteranlage nur zu fiskalischen Zwecken da, damit sie den Grundbesitz nicht als solchen, sondern als Steuerobjekt in Evidenz halten. Sie sind außerdem auch so überbürdet, daß sie nicht einmal den ihnen normalmäßig vorgeschriebenen Arbeiten nachkommen können.

Es haben sich in späterer Zeit nach der Schaffung der Agrarbehörden die Grundbesitzer sehr oft an die Agrarbehörden gewendet, sie mögen ihnen Vermarkungen durchführen. Die Agrarbehörden mußten solche Ersuchen aber a limine abweisen, weil sie hierzu nicht kompetent waren; sie sind aber trotzdem jene Behörden, die uns schon heute einige sehr gute Grenzen geschaffen haben, und zwar infolge der Aufteilungen und Kommassierungen, und wenigstens diese Grenzen zu erhalten, wäre wünschenswert.

Es haben auch andere gesetzgebende Körperschaften in Österreich die Mängel unseres ganzen Katastralwesens, unserer ganzen Vermarkung eingesehen. Da ist insbesondere schon im Jahre 1898 durch den Abgeordneten Geßmann im Abgeordnetenhaus eine Interpellation eingebracht worden. Im November desselben Jahres hat dieser Abgeordnete auch einen darauf abzielenden Antrag eingebracht, und im Dezember desselben Jahres sogar einen Dringlichkeitsantrag. Im April 1899 wurde ein den gleichen Gegenstand betreffender Antrag

im niederösterreichischen Landtage eingebracht und im Mai desselben Jahres auch angenommen. Ebenso wurde ein solcher Gesetzentwurf im Jahre 1901 im oberösterreichischen Landtage angenommen, endlich wurde in diesem Jahre auch im Abgeordnetenhaus der Entwurf eines Vermarktungsgesetzes eingebracht.

In Krain hat sich der krainisch-küstenländische Forstverein dieser Sache angenommen und im Jahre 1906 eine Resolution beschlossen und der Regierung unterbreitet.

Das ist so ungefähr die Genesis dieser Sache. Es bezieht sich aber der erwähnte Gesetzentwurf im wesentlichen wieder auf die Evidenzhaltungsgeometer und die Evidenzbehörden. Das ist nun meines Erachtens — und auf diesem Standpunkte steht auch der Ausschuss — heute ein überwundener Standpunkt, nachdem wir die Agrarbehörden haben, zu denen die Bevölkerung großes Vertrauen hat, was daraus hervorgeht, daß unsere Bevölkerung selbst mit Bitten um Vermarktungen an die Agrarbehörden herantritt. Diese Agrarbehörden sind allein berufen, in dieser Sache etwas zu leisten und sie werden gewiß auch etwas leisten. Wenn aber diese Angelegenheiten in die Hände der Agrarbehörden gelegt werden, müssen wir konsequenter Weise von einem Zentrum ausgehen, wie dies bisher bei allen Agrargesetzen geschehen ist. Wir haben nämlich für jedes der Agrargesetze ein Reichsrahmengesetz geschaffen und im Rahmen desselben dann Landesgesetze, welche die im Reichsgesetze offengelassenen Lücken in Anpassung an die Landesverhältnisse, wo nötig, ausfüllten.

Das war auch ungefähr der Gedankengang, der uns im Ausschusse in dieser Frage leitete und der uns zu dem heute vorliegenden Antrage veranlaßte, um dessen Annahme ich namens des Verwaltungsausschusses hiemit bitte. Der Antrag lautet:

»Der hohe Landtag wolle beschließen:

In Anbetracht der dringenden Notwendigkeit, die physischen Grenzen des Grundbesitzes zu sichern und zu schützen, wird die hohe k. k. Regierung ersucht, einen Gesetzentwurf über die Vermarktung der Eigentumsgrenzen der Grundstücke, die Revision dieser Grenzen sowie die Stabilisierung und Revision der Kataster-Vermessungspunkte, in der Form eines Reichsrahmengesetzes dem Reichsrate ehemöglichst vorzulegen.«

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Kdor ima količkaj izkušnje, bo priznaval, da bi bil zakon, kakor ga predlaga upravni odsek, zelo umesten in za kmeta koristen. Pravde glede mejá so najdražje in najtežje. Te pravde imajo to lastnost, da so tem težje, čim manjši je predmet tožbi. Veliko lažje je dokazati meje pri velikem kompleksu, kakor pri malenkostnih stvareh. Zelo nezanesljive so meje zlasti pri gozdih, ker se take meje prav lahko zarastejo in izgube. Važne pa so zato, ker so gozdi dandanes prišli do nepričakovane veljave. Prej se ljudje za gozde niso brigali, sedaj pa jih kolikor mogoče izkoriščajo in tako so gozdne meje postale pravo sporno jabolko. Najnezanesljivejša se mi zdijo mejna znamenja, ako se delajo tešnje ali zalise na drevju. Drevo zraste ali se poseka in meja izgine. Tudi v tem oziru je pomanjkljivost, da se taka znamenja delajo predaleč narazen in ne sporazumno. Drevo s takim znamenjem se poseka in potem izgine meja. Zgodi se prav pogostoma, da si posestniki sami zase delajo taka znamenja, kakor mislijo, da je prav, in potem pa nastanejo pravde. Eden pravi: Oče mi je tako pokazal, drugi se zopet sklicuje na svojega očeta, ki mu je kazal drugačno mejo. Očeta sta bila tako malo edina, kakor sta sinova. Ravno pri gozdih nahajamo dostikrat naravnost kaotične razmere, mapa je nezanesljiva, posest je težko dokazati, 30 do 40 let ni nikdo užival gozda, tako da sodnik pri najboljši volji ne more pomagati. Večina posestnikov je gotovo zadovoljna s tem, da bi imeli jasne meje, kar je pri izkoriščanju gozda gotovo največjega pomena, toda ovire imamo v sedanjem zakonu, tako v §§ 850 do 853 občnega državlanskega zakonika. Daljna ovira pa obstoji tudi v pomanjkanju zemljemercev in v preobilnih stroških. Jaz si usojam prečitati § 850, ki se glasi (bere — liest):

»Ako so se mejna znamenja po kakršnih koli okolščinah tako pokvarila, da se je bati, da bi jih kmalu kar poznati ne bilo, ima vsak deležnik pravico terjati, da se meje vkupno ponove. K temu opraviću je treba vdeležene sosede povabiti in meje natanko popisati; stroške plačujejo vsi primerno po dolgosti svojih mej.«

Ta paragraf torej zahteva, da so nekaj že bile meje in da so se le pokvarile. Ako ni dognano, da so bile kdaj meje, ali pa če so popolnoma izginile, se slučaj ne da subsumirati pod ta paragraf. Praksa postopa različno in tudi razzodbe najvišjega sodišča so različne, ampak to ve vsak, ki je imel kdaj nekoliko opravići s takimi stvarmi, da je jako težavno sodnijsko nesporno postopanje v teh zadevah. Ena stranka se sklicuje na mapo, druga na priposestvovanje in večkrat je vse popolnoma

negotovo. Dalje je tudi ta pomanjkljivost, da nimamo dovolj zemljemercev. Evidenčni geometer nerad prevzema take posle, ker nima časa, pa tudi zaradi tega ne, ker mora državi povrniti dnevsčino. Ako si zaračuni dijete pri komisiji, mora potem svoje dijete plačati državi nazaj, tako da nima od svojega dela prav nič, ampak mora zastoj delati. Reči moram, da je država v tem oziru prav malenkostna. Nekoliko bi se dalo to stanje že s tem izboljšati, ako bi se § 850 izpremenil tako, da bi smel vsak posestnik kakega zemljišča, katerega meje niso razvidne, zahtevati od soseda, da se meje določijo in zaznamujejo; potem, da bi imelo vsako okrajno sodišče na razpolago zemljemerca. Ti geometri nimajo pri okrajnih glavarstvih nobenega posla, pač pa imajo mnogo opraviti s sodišči in davčnimi uradi in ako bi bil na sedežu vsakega okrajnega sodišča en geometer nastavljen, dala bi se stvar veliko ceneje opraviti. Kompetenca v tem oziru bodi deljena. Kdor hoče imeti meje, pride pred sodnika ali geometra. Včasih se dajo meje določiti sporazumno, geometer ne posreduje rad, ker nima nobenega osebnega interesa pri tem. Danes se je povdarjalo, da naj se ta opravila odkazuje komisijam za agrarske operacije. Jaz nisem popolnoma tega mnenja. Najbolj enostavno bi bilo, da se število evidenčnih geometrov pomnoži tako, da bo pri vsakem sodišču eden na razpolago in potem se lahko vsak posamezen slučaj hitro in poceni opravi, med tem ko se danes vlečejo stvari dolgo in dolgo. Agrarnim komisijam bi se pa odkazalo le večje komplekse, cele občine, skupna zemljišča, večje gozdove in pašnike. Agrarne komisije se že zdaj bavijo z zaznamovanjem mej, želeti bi le bilo, da bi se posestniki tega držali, in večkrat ponavljali te meje.

Komisije za agrarske operacije imajo pri razdelbah zemljišč stroge naloge glede markacije, ravnotako pri komasacijah. Vse to je v redu. Ako bi pa vse slučaje, kjer je treba določitev mej, izročili agrarskim oblastvom, potem bi se moralo njih tehnično osobje izdatno pomnožiti in to bi stalo ogromne stroške. Moje mnenje je to, da se evidenčni geometri vzamejo od okrajnih glavarstev stran in da se nastavi pri vsakem sodišču evidenčni geometer. V goriškem deželnem zboru se je stavil predlog, da bi se to delo izročilo agrarskim komisijam, ali kakor rečeno, jaz se le deloma s tem strinjam.

Tukaj bi nekoliko navel iz zakonskega načrta, katerega so predložili dr. Gessmann in tovariši leta 1901 v državnem zboru. Meni se vidi ta načrt veliko preobširen in prekompliciran, posebno za naše razmere. Zahtevamo se reči, ki so po mojem mnenju čisto

nepotrebne. Tako n. pr. določa v prilogi 129. k stenografičnim zapisnikom poslanske zbornice natiskani, 62 paragrafov obsegajoči zakonski načrt pristojnost tako-le: Prva inštanca je geometer (katastersko oblastvo), druga deželna komisija in kot tretjo inštanco določa načrt ministerijalno komisijo za zadeve postavljanja mejnikov v finančnem ministrstvu. § 1. govori o inštruiranju predlogov na postavljenje mejnikov. Tu se zahteva, da mora predlog obsegati številko parcele, kulturno vrsto in ploščevino (obseg) zemljišč itd., kar je po mojem mnenju popolnoma nepotrebno. Ako pride stranka pred sodnika ali geometra in prosi za obnovitev mej, je popolnomazadostno, ako navede število svoje in sosednih parcel, in ni treba nič drugega.

Potem § 2. se mi tudi zelo čuden zdi. Določa namreč za večje komplekse v odstavku 3. (bere — liest):

»Der Grundkomplex muß am Umfange durch Eisenbahnen, Straßen, unveränderliche Wege, Wasseranlagen, Kanäle, Seen, Sümpfe, Teiche, Wälder, Gärten, Weingärten, Parkanlagen, eingefriedete Grundstücke, Gebäude u. dgl. Baulichkeiten, Gegenstände oder sonstig scharf markierte Grundstücke abgegrenzt sein.«

Jaz mislim, ako je kak svet tako markiran, potem pač ni treba še nove markacije. Taka večja dela se izroče lahko agrarnim komisijam.

Potem pripoveduje § 7. jako obširno, kako naj se prošnje ali predlogi inštruirajo. Tako prošnje so pa jako enostavne in ni treba takih obširnih popisov.

Deželna komisija naj obstoji po § 10. iz deželnega predsednika, iz poročevalca, šestih članov sodnega stanu, potem iz enega člana deželnega odbora in dveh višjih uradnikov-geometrov. Torej enajst oseb naj odloči o tem, ali naj se kakemu kmetu, oziroma kmetskemu posestvu postavijo mejniki!

V § 11. je potem določena ministerijalna komisija, katera obstoji iz finančnega ministra ali namestnika njegovega kot predsednika, potem iz referenta, šestih sodnikov, dalje zastopnika justičnega ministrstva, enega višjega uradnika in dveh višjih uradnikov-zemljemercev, torej vsega skupaj iz dvanajestih oseb. Iz tega boste tedaj izprevideli, da je ta aparat veliko prekompliciran in predrag. § 15. popisuje pooblastila, kakršna morajo imeti pooblaščenci, da se pripuste k obravnavi, in § 16. obsega določila glede postavnih zastopnikov strank, kar ni potrebno.

Zemljemerec, ki bi meril ali določal meje, bi moral tudi poklicati župana, dva zaupnika in najmanj dva posestnika iz občine kot prič. Ti pa imajo pravico do odškodnine, in če niso edini, določi zopet deželna komisija troške in-

tervencije. Stranke morajo dobiti vabila k obravnavi vsaj štirinajst dni poprej.

Potem opozarjam na § 22., ki določa, da se praviloma najprej obravnava na lici mesta in tam določi, ali se sploh postavijo mejniki ali ne. To je nepotrebno. Predlog naj se stavi pred sodnikom ali geometrom, sodnik zasliši stranke in gre potem, če je vse v redu, geometer ali sam ali s parom zaupnih mož na lice mesta in vse sam opravi. Le tedaj, ako je kaj spornega, ako je treba zaslišavati priče, je potreben sodnik pri tem delu, sicer ga lahko zemljemerec sam napravi.

Uvod postopanja pri večjih kompleksih (§ 26.). To bi se pač dalo komisiji za agrarske operacije, ampak mi imamo pa na tisoče in tisoče malih in enostavnih slučajev, pri katerih niso pristopne drage agrarne komisije ter se da stvar enostavno in poceni opraviti.

Zelo umestne so periodične revizije.

Ne morem se nadalje spuščati v vse podrobnosti, ampak iz tega, kar sem navedel, je pač zadostno razvidno, da je ta načrt veliko preobširen in nepraktičen, in vsa stvar bi bila tudi veliko predraga. Vsaj smo videli pri zložbi in razdelbi zemljišč, koliko se je tam vedno ukrepalo in popravljalo. (Poslanec — Abgeordneter Piber: »Marsikaj napačnega je bilo glede obojnega!«)

Omenil bi končno še to, da ne razumem, kaj imajo tukaj opraviti finančni uradi in kako naj finančno ministrstvo razsoja o mejah, o lastnini. Več smisla bi imelo, če bi se reklo justično ministrstvo ali poljedelsko ministrstvo, ne pa finančno ministrstvo. Tukaj se ne gre za davek, ampak za last, za »moje in tvoje«. Gospod poročevalec se je tukaj morda bolj oziral na graščine in veleposestnike, kateri imajo najboljše meje. Koliko gozdov pripada graščinam in te imajo redko kake mejne pravde, ker imajo graščine večinoma jako lepo markirane meje.

Ako pride, gospoda, do takega zakona, kar iskreno želim, se bo gotovo preprečilo veliko pravnih in veliko koristilo kmetskemu posestniku.

S tem sklenem in le priporočam visoki zbornici predlog upravnega odseka v sprejem.

Deželni glavar:

Dalje je priglavljen k besedi gospod poslanec Piber.

Poslanec Piber:

Visoki zbor! Zakonski načrt, kakor ga imamo pred seboj, je pravzaprav nesprejemljiv, nepopolen in če ga sklenemo, nam prav nič ne bo koristilo, temveč kvečjemu škodovalo. Zato se nam tega načrta nikakor ni

oprijeti, ampak moje mnenje je, kakor tudi mnenje upravnega odseka, da se mi v tem oziru obrnemo do ministrstva, katero nam je poslalo že toliko dobrih zakonskih načrtov, na primer glede razdelbe in zložbe zemljišč, glede pašnikov itd. Tako moramo tudi mi dobiti od zgoraj nek zakonski načrt, po katerem bomo tukaj v deželnem zboru napravili postavbo, ki bo v resnici koristna kmetom in posestnikom na deželi sploh.

Na izvajanja gospoda nadsvetnika Višnikarja ne bom reagiral, izražam pa to, da bi se vse to postavljaje mejnikov vendar le lahko izročilo komisijam za agrarske operacije. Jaz precej dobro poznam te komisije in vem, kako vzorno, pridno in v korist ljudstva delujejo, in ker je njihov delokrog že tako velik in postaja še čedalje večji, bodo v vednem stiku ostale s kmeti in posestniki, in kadar se bodo naši ljudje zglasili, bodo radovoljno storile svojo dolžnost. Če pravi, da bi bilo v tem slučaju potreba pomnožiti osebje pri agrarskih komisijah, mislim, da je pač vse eno, ali se pomnoži osebje pri sodiščih ali pa nekoliko zviša stanje osebja pri komisijah za agrarske operacije.

To je moje mnenje, sicer se pa danes še ne gre za kak konkreten sklep, ampak samo za načelo. Po mojem mnenju moremo torej stvar prepustiti agrarni oblasti, ker vemo, da jo bodo vršile v blagor ljudstva, in s tem končam.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — ima gospod poročevalec končno besedo.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Berichterstatter Schollmayer:

Hohes Haus! Ich möchte nur auf die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Višnikar reflektieren. Wenn ich den Herrn Kollegen richtig verstanden habe, ist er vollkommen gegen den Gesetzentwurf, den er zum Teil vorgelesen hat. Nun, ich kann ihm die Versicherung geben, daß sowohl der Ausschuss als auch ich gleichfalls gegen diesen Entwurf sind. Wir haben diesen Entwurf dem Ausschusse gar nicht vorgelegt, weil wir ihn genau so, wie z. B. der schlesische Landtag, viel zu kompliziert gefunden haben. Deshalb haben wir ja eben den vorliegenden Antrag vorgeschlagen. Nachdem aber der Herr Abgeordnete auch den agrarischen Kommissionen weniger Spielraum einräumen und deren Arbeit auf die großen Besitzungen einschränken will, möchte ich erwidern, daß das eine Frage ist, die wir wohl

besser später, wenn wir das Reichsrahmengesetz schon haben, im Landtage erörtern können.

Damit wir aber wenigstens für die großen Besitzungen die Agrarkommissionen haben, müssen wir den Weg einschlagen, der uns in dem vorliegenden Antrage vorgezeichnet ist. Wir müssen uns zunächst um ein Reichsrahmengesetz bewerben, dann ist noch immer Zeit, unseren Standpunkt zu präzisieren, wenn wir über das Landesgesetz debattieren werden.

Der geehrte unmittelbare Vorredner hat bezüglich der Evidenzhaltungsgeometer gesagt, daß, wenn man schon das Personal vermehren will, man das ebensogut für die Agrarkommissionen tun kann, und auch der Herr Abgeordnete Višnikar steht auf diesem Standpunkte, indem er sagt, wieso das Finanzministerium dazu komme, über die Grenzen zu entscheiden. (Abgeordneter — Poslanec Višnikar: »Ich will für jedes Gericht eine Kommission haben!«) Ja, meine Herren, in solche Details können wir uns doch heute nicht einlassen, das wäre doch etwas verfrüht, wenn auch, soweit ich informiert bin — und ich glaube, ich bin richtig informiert — an einem Entwurfe für ein Reichsrahmengesetz schon gearbeitet wird, und zwar auf Grundlage der Anregungen des Entwurfes des Abgeordneten Gessmann.

Damit glaube ich die Bedenken des Herrn Oberlandesgerichtsrates Višnikar zerstreut zu haben und wiederhole nur noch meine Bitte, dem vorliegenden Antrage des Ausschusses die Zustimmung zu erteilen.

Deželni glavar:

Preidimo na glasovanje.

Gospodje, ki pritrjujete predlogu upravnega odseka, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

j) o poročilu deželnega odbora glede dovolitve 5% naklade na hišnonajemniškemu in hišnorazrednemu davku podvržena poslopja po njih najemni vrednosti v mestni občini Kočevje. (k prilogi 162).

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

j) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage auf die der Hausklassen- und der Hauszinssteuer unterliegenden Ge-

bäude nach ihrem Mietwerte in der Stadtgemeinde Gottschee. (zur Beilage 162).

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, die Verhandlung einzuleiten.

Berichterstatter Freiherr von Liechtenberg:

Ich habe im Namen des Verwaltungsausschusses zu referieren über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage auf die der Hausklassen- und der Hauszinssteuer unterliegenden Gebäude nach ihrem Mietwerte in der Stadtgemeinde Gottschee.

Des besseren Verständnisses wegen erlaube ich mir, den Bericht des Landesausschusses zur Verlesung zu bringen. (Bere poročilo iz priloge 162. — Liest den Bericht aus Beilage 162.)

Diesem Antrage des Landesausschusses hat sich der Verwaltungsausschuß vollinhaltlich angeschlossen und ich bitte das hohe Haus, den Antrag des Verwaltungsausschusses anzunehmen, welcher lautet:

»Der hohe Landtag wolle beschließen:

I. Der Stadtgemeinde Gottschee wird die Einhebung einer 5% Auflage von den der Hausklassen- u. Hauszinssteuer unterliegenden Objekten nach ihrem Mietwerte auf die Dauer von 10 Jahren, somit vom Jahre 1909 bis inkl. 1918 bewilligt. Der Mietwert der Objekte ist durch eine besondere Gemeindegemeindekommission in einem hiefür vorgezeichneten Veranlagungsverfahren zu erheben und sind die diesbezüglichen Ausführungsbestimmungen in einem von der Gemeinde verfaßten und vom Landesausschusse im Einvernehmen mit der k. k. Landesregierung zu genehmigenden Regulative zu erlassen.

II. Der Landesausschuß wird beauftragt, diesem Beschlusse die Allerhöchste Sanktion zu erwirken.«

Deželni glavar:

Besedo hoče imeti gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Jaz mislim, da je ta predloga deželnega odbora prišla v deželni zbor nekoliko prekasno. Če se namreč pogleda na letnice, se vidi, da se ima kočevskemu mestu dovoliti gostaščina pričenshi z letom 1909., katero je pa že v celoti poteklo, do vštetega leta 1918. Zaradi tega predlagam jaz, da se letnica 1909 nadomesti z 1910 in letnica 1918 pa z 1919, da se torej dovoli gostaščina pričenshi z letom 1910 do vštetega leta 1919.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.
Der Herr Berichterstatter hat das Wort.

Berichterstatter Freiherr von Liechtenberg:

Ich habe dagegen gar nichts einzuwenden und schließe mich dem Antrage vollständig an.

Deželni glavar:

Prosim torej glasovati.

Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka s to izpremembo, nasvetovano po gospodu poslancu dr. Peganu, da veljaj dotična naklada za dobo pričenši z l. 1910. do inkl. 1919., prosim, da izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

k) o samostojnem predlogu poslanca Galleta glede upeljave enoletnih tečajev za izobrazbo pomožnih živinozdravnikov. (Št. XXXV.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

k) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Galle wegen Errichtung von Hilfsärzten. (Z. XXXV.)

Es hat sich zu einem formalen Antrage zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Gallé.

Abgeordneter Gallé:

Ich habe mir das Wort erbeten, um einen Antrag in formaler Beziehung zu stellen. Ich muß konstatieren, daß der Antrag, der nun zur Beratung kommen soll, in geschäftsordnungs-widriger Weise vor das Haus gekommen ist. Denn § 40 der Geschäftsordnung schreibt vor: »Der Obmann des Ausschusses, in welchem über einen selbständigen Antrag verhandelt wird, muß den Antragsteller, falls dieser kein Mitglied des Ausschusses ist, wenigstens einmal behufs Begründung des Antrages zur Beratung einladen.« Das ist nun nicht geschehen und ich stelle deshalb den Antrag, daß mein Antrag an den Verwaltungsausschuß rückverwiesen werde.

Deželni glavar:

Ako je to dejstvo, da k dotični seji upravnega odseka ni bil povabljen gospod predlagatelj, se je s tem kršil poslovnik, in jaz mo-

ram tedaj ex praesidio odstaviti to točko za danes z dnevnega reda in zopet zavriniti na upravni odsek.

Sedaj pride torej na vrsto točka:

8. Ustno poročilo upravnega odseka:

1) o prošnji občine Velika Loka in sosednjih občin, da bi se železnica do premogovnika v št. Janžu izpeljala iz Velike Loke. (264/Pet.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

1) über die Petition der Gemeinde Großlack und der Nachbargemeinden, um Ausführung der Bahn bis zur Kohlen-gewerkschaft in Johannisthal von Großlack aus. (264 Pet.)

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Županstvo občine Velika Loka je že 26. decembra 1905 vložilo na visoki deželni zbor prošnjo, naj bi vplival na to, da se izpelje železnična proga do premogovnika v št. Janžu, počenši od kolodvora v Veliki Loki. Tej prošnji so se pridružile tudi štiri sosednje občine. Razlogi v prošnji so pač tehtni in uvaževanja vredni, toda prošnja nima več pomena, ker je že izdelana (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: »Samo da bi se ne razdrla.« — Veselost na levi — Heiterkeit links) železnica do št. Janža iz Trebnjega in bila izročena prometu že novembra 1908. Upravni odsek predlaga torej, da se preide preko te prošnje na dnevni red.

Pri tej priliki je pa upravni odsek to-le poudarjal:

Gradnjo železnične proge Trebnje - Šent Janž je prevzel šentjanški premogovnik, ki je izročil delo celovski tvrdki Polz & Knoch.

Delo pri tej železnični progi se je vršilo zelo površno. Pri nasipu ob vasi Dule, ki je visok 5 m, se je pozimi 1909 precejšen kos nasipa zrušil, in v najhujši zimi so morali delati podzidje, da je železnica sploh mogla voziti. Dalje se je presek pri »Žijavnici«, kakih 400 m pred omenjenim nasipom, izdelal tako slabo, da se je kamenje vedno rušilo in so dostikrat cele plasti zemlje prišle na železnični tir. Železnična uprava je bila prisiljena, delati celo zimo, napravljati podzidja, odvažati prst, kar je vse stalo samo lansko leto do 120.000 K. Večino te vsote bo trpela železnična uprava in ne podjetništvo. Tudi pretečeni teden dne 21. t. m. se je zopet porušilo kamenje na tir, ki je preprečilo, da ni mogel vlak skozi voziti. Že se menda premišljuje, ali bi ne bilo umestno železnično progo od Trebnjega do Mirne po drugi strani izpeljati.

Dalje je poudarjal upravni odsek, da se je podjetništvo malo oziralo na utemeljene zahteve prebivalstva. Pri vasi Dule n. pr. so zagradili celo dolino s približno 5 m visokim nasipom, dasiravno je v prvem načrtu bil določen samo 2 m visok nasip, ki bi bil približno 20 m bolj južno, in vaščanom niso dali prehoda pod železničnim tirom tam, kjer je bila prejšnja najbolj rabljena pot in so mesto tega napravili rampo, po kateri je za blizu 100 m daljši pot z hudim ovinkom in dvema strmecema pred in za železničnim tirom. In vse pritožbe in prošnje dotičnih vaščanov se niso upoštevale. Da se sploh ni oziralo pri trasiranju proge na želje občin Št. Rupert in Mokronog, je sploh znano, vsled tega pa tudi nima sedaj železnica istega prometa, kakor bi ga sicer imela.

Poudarjati se mora dalje tudi, da podjetništvo še sedaj ni poravnalo tistih kupnin za zemljišča, katera so morali posestniki mejaši odstopiti železnici. Ker niso tudi zemljišča še odpisana in ponekod tudi še ne zamejničena, so morali posestniki tako za l. 1908., kakor tudi za l. 1909. plačati vse davke in ob Mirni tudi one pristojbine za uravnavo Mirne. To utegne skupaj znašati do 800 K za eno leto na progi, ki je dolga 21 km, in potem je še negotovo, če bodo dobili dotični posestniki obresti od ne še plačanih kupnin, kar znaša okrog 50.000 K.

Končno se je v upravnem odseku tudi poudarjalo, daje železniško podjetništvo dalo za železnično progo tako slabe tračnice, stare že okrog 15 let, da pač ne bodo prestale več hudih zim.

Slednjič se je izrazila v upravnem odseku tudi želja, da naj bi se deželni odbor obrnil na vodstvo te železnice, da bi se upeljali tudi direktni vozovi za vožnjo v Novo mesto. Ljudje, ki prihajajo z jutranjim vlakom v Trebnje, morajo tam čakati tri ure in 49 minut, tako da potem pridejo v Novo mesto šele ob pol 11. uri. Ljudje imajo veliko opravka v Novem mestu, tam sta bolnici, so javni uradi itd. in vsak človek si pač želi, da bi bil ob osmih zjutraj v dolenjski metropoli, sedaj pa pride tja šele proti 11. uri, tako da dotični dan niti svojih opravkov izvršiti ne more.

Po vsem tem predlagam v imenu upravnega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

Preko prošnje občine Velika Loka in sosednjih občin, da bi se železnica do premogovnika v Št. Janžu izpeljala iz Velike Loke, se preide na dnevni red, ker je sedaj, ko je že izpeljana in promet izročena proga Trebnje-Št. Janž, brezpomembna.«

Dalje predlaga upravni odsek ti-le dve resoluciji (bere — liest):

»I. Deželni zbor naj blagovoli vplivati na to, da bi se onim posestnikom, ki so odstopili

za to železnično progo zemljišča, vendar enkrat izplačala kupnina in povrnile tudi davščine od tega zemljišča.

II. Deželni odbor naj deluje pri ravnateljstvu državnih železnic na to, da bi ta železnica imela direktno zvezo z metropolo Dolenske, z Novim mestom, kjer so mnogi uradi, veliki živalski semnji in dve javni bolnici.«

Prosim, da bi pritrdila zbornica tudi tema resolucijama.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Ker se je že veliko govorilo o šentjanški železnici, bi tudi jaz glede dolenjske železnice rad nekaj omenjal.

Uprava dolenjskih železnic pri luči silno varčuje. Kolodvori so navadno v temo zaviti. Lahko se pripeti vsled tega nesreča.

Vožnja na tej železnici je silno počasna. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: »V tem času se pride lahko na Dunaj!«)

Od Ljubljane do Straže vozi n. pr. 4 ure 9 minut, dasiravno ne znaša daljava niti 80 km, dasi se je obetal že pred par leti, da se vpelje hitrejša vožnja.

Na Stražo imamo samo dvakrat zvezo, tako da v Ljubljano ni mogoče iti pred 11. uro. In tisti vlak, ki gre iz Ljubljane ob pol 8. uri zvečer, nima s Stražo nobene zveze, dasi je Straža važna postaja radi bližnjih Toplic.

Dolžan sem tudi pripomniti glede premalo vozov, tako da se mora večkrat ljudstvo v živalskih hlevih peljati ali pa v osebnih vozovih stati. (Klici na levi — Rufe links: »Čujte!«)

Dovoljujem si torej staviti resolucijo:

»Deželni odbor naj se obrne z vlogo na upravo državnih železnic, ki naj potrebno ukrene, da bodo železnični kolodvori zadostno razsvetljeni in da se vpelje v Stražo trikratna zveza, tudi naj se dela na to, da se vpelje hitrejšo vožnjo in da zadosti ljudstvu z osebnimi vozovi.«

Prosim, da bi visoka zbornica izvolila soglasno sprejeti to resolucijo.

Deželni glavar:

Ali želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Nihče, — gospod poročevalec?

Poročevalec Hladnik:

Strinjam se s to resolucijo.

Deželni glavari:

Bomo torej glasovali, in sicer najprej o predlogih upravnega odseka.

Gospodje, ki pritrjujete predlogom upravnega odseka, prosim, ustanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlogi so sprejeti.

In potem oni gospodje, ki pritrjujete tudi resoluciji gospoda poslanca Dularja, prosim, ustanite.

Je tudi sprejeta.

Gospodje, sedaj bi jaz prekinil zborovanje in na vrsto prideta le še ona dva nujna predloga, ki sta bila stavljena eden po gospodu poslancu Povšetu in tovariših in drugi po gospodu poslancu dr. Lampetu in tovariših.

Prosim gospoda poslanca Povšeta, naj utemelji svoj nujni predlog zaradi tarifov južne železnice.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica, jaz bom jako kratek. Ravna se za zadevo, zaradi katere sem stavil s tovariši enak nujni predlog že meseca septembra lanskega leta. Takrat, gospoda moja, sé je šele govorilo o tem, da namerava centralna vlada dovoliti južni železnici nove tarife za prevažanje blaga, ki imajo biti še za 7 odstotkov višji od najvišjih nastavkov drugih železnic, osobito državnih železnic, in deželni zbor je tej nameri nasproti povzdignil odločni svoj protest. Temu protestu visoke zbornice, ki je bil soglasno od vseh poslancev sprejet, so se tudi druge kronovine pridružile, in tudi v državnem zboru so poslanci, ki imajo zastopati interese onih dežel, ki so odvisne od južne železnice, storili v polni meri svojo dolžnost. Toda vlada je rekla, da je po pogodbi vezana, ker se ravna za asanacijo južne železnice. Gospoda moja, kako pride ravno prebivalstvo dežele Kranjske do tega, da bi moralo skrbeti za asanacijo južne železnice. Kranjska je ena najrevnejših dežel, ima jako malo razvito industrijo, izvoz blaga, večinoma surovin, jej je že itak jako otežkočen in sedaj naj bo dežela še pri izvozu glavnega našega pridelka, lesa, toliko prizadeta! Kje bo dobilo naše revno prebivalstvo denar, če ne iz gozdov, ki so jih pustili naši predniki. (Živahno pritrjevanje — Lebhaftes Zustimmung.) Nebroj posestev na Kranjskem bi bilo do danes prišlo na boben, ako bi ne bili naši predniki hranili gozdov, katere sedaj sekajo gospodarji, da zamorejo plačevati svoje dolgove, in ravno naša tako šibka dežela morala naj bi prenašati za 7 odstotkov višje tarife, kakor sploh obstoje na kaki železnici v Avstriji?! Gospoda moja, prizadeta je naša dežela veliko bolj, kakor in-

dustrijske. Ako se povišajo postavki, recimo za tako blago, kakor se izvažajo iz Češke, Moravske in Nižje Avstrijske, n. pr. za tkanine, ko je en vagon več vreden, ko cel vlak našega blaga, ta povišek teh dežel ne zadene tako, kakor ravno nas, ko imamo na tisoče centov blaga pošiljati iz dežele. (Živahno pritrjevanje — Lebhaftes Zustimmung.)

Več kakor opravičeno je torej, da se za stop dežele kranjske izrazi, da obžaluje, da je ministrstvo vzlic kričeči krivici, ki se s tem godi deželi kranjski, izdalo svoje dovoljenje južni železnici za povišanje tarifov. Obžalovati je to, da je vlada, ki bi morala vedeti za razmere eksporta glede industrije in trgovine, dovolila tako povišanje. Minister se je sicer izrazil v državnem zboru, da ima veljati to dovoljenje samo za eno leto, toda meni manjka tista vera. Prišli bodo z razlogi, da je absolutno potreben za asanacijo južne železnice povišek tarifov, in ostalo bo pri tem povišku. In osobito, če bi že veljal razlog, ki pravi, da je vlada zato dovolila povišanje tarifov, da asanira južno železnico, ali da se omogoči večja varnost prometa, toda, gospoda moja, ti razlogi ne veljajo, razlog zaradi asanacije ni utemeljen. Prioritete južne železnice se obrestujejo s 4 odstotki, ali nikoli niso polno vplačane, ampak namesto 100 je bilo vplačanih samo 67, in ravno v tem je krivica in ravno tukaj so neopravičeni oziri na južno železnico, in neopravičeno je, da bi morali mi trpeti in krvaveti za nje asanacijo. (Pritrjevanje — Zustimmung.) Zaraditega si usojam prositi, da blagovoli visoka zbornica kakor meseca septembra tudi danes soglasno pritrčiti mojemu nujnem predlogu, ki se glasi (bere — liest):

»Vzlic, da je deželni zbor kranjski v svojem zasedanju meseca novembra minulega leta kar najodločnejše ugovarjal proti dovolitvi zahteve južne železnice, ki je na svojih progah od novega leta sem vpeljala prevožnje tarife za blagovni promet v višini, ki za 7 odstotkov presega najvišje tarifne nastavke državnih in drugih železnic v Avstriji sploh, je vlada pritrčila temu zvišanju, sicer z omejitvijo, da veljaj ta zvišani tarif le za leto 1910.

Deželni zbor kranjski zato obžalovaje ugovarja tej privolitvi vlade in najodločnejše zahteva, da pod nikakim pogojem ne pritrči zahtevi južne železnice, da bi se za to leto dovoljeni tarifi še za nadaljna leta uveljavili.«

(Splošno, živahno odobravanje in ploskanje — Allgemeiner lebhafter Beifall und Händeklatschen.)

V formalnem oziru pa predlagam, da se ta predlog nujnim prizna in po opravljenem izroči upravnemu odseku v takojšnjo poslovanje.

Deželni glavar:

Gospodje, kateri priznajo temu predlogu nujnost, izvolijo naj ustati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta in jaz odkažem predlog upravnemu odseku.

Na vrsto pride sedaj nujni predlog gospodov poslancev dr. Lampeta, Matjašiča, Dularja in tovarišev glede gradbe železnične proge Metlika-Karlovec. Prvi podpisani predlagatelj gospod tovariš dr. Lampe ima besedo, da utemelji nujnost predloga.

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Že dolgo vrsto let se vlečejo priprave za zgradbo železnice, katere del naj zveže našo deželo z Dalmacijo. Obravnave so se neprimerno dolgo vlekle, ves čas jih je zavračevala ogrska vlada ter nasprotovala opravičeni zahtevi naše državne polovice, slednjič je pa vendar prišlo do nekega dogovora med našo državno polovico in med Ogrsko, po katerem se je določil načrt, kako se ima ta železnica izpeljati, ki bo vezala Dalmacijo z železničnim omrežjem naše državne polovice. V tem dogovoru, ki je podpisan od zastopnikov obeh državnih polovic in ki je torej popolnoma veljaven, stoji, da se zgradi železnica od Novega mesta do Metlike in odtod na Karlovec, potem se porabi že obstoječa proga do Ogulina in se izpelje železnica dalje v Dalmacijo.

Po dolgem čakanju je prišlo do trasiranja železnice. Kako se je delalo, vsi dobro vemo. Ves čas se je opazalo, da mora zadaj tičati neki faktor, ki vse zadržuje. Kdo je bil ta faktor, se ni znalo z gotovostjo, ali sedaj, ko pride zadnji čas, da se mora železnica dograditi, sedaj pa lahko rečemo, da za gotovo vemo, kdo je bil ta faktor in da se od ogrske strani namerava naravnost atentat proti tostranski državni polovici. To je verolomstvo in postavolomstvo, kakršnega je težko najti v zgodovini. (Splošno ogorčenje. — Allgemeine Ent-rüstung.)

Ogrska vlada hoče, da bo zgrajena ta železnica ne kot normalnotirna, kakršna bi se morala zgraditi po pogodbi, ampak kot vicinalna železnica. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šusteršič: »Košut je podpisan na pogodbi!«) Naj kratko skiciram, kaj to pomeni. Prvič moram konstatirati, da je Ogrska prelomila pogodbo, dalje je to tudi kršitev nagodbe, zakaj pri nagodbi igra ravno ta pogodba eno prvih vlog. Kršitev pogodbe, pravim, je to, kajti ako gre normalnotirna železnica samo do Metlike in potem pa od Metlike do Karlovca kot manj vredna železnica druge vrste, pretrgana je s tem vsa proga v sredi, proga ni več celotna in ni več to, kar bi po pogodbi morala biti, nam-

reč glavna in direktna zveza avstrijskega severa z Dalmacijo. (Pritrjevanje — Zustimmung.) Drugič je pomisliti, da se vicinalna železnica gradi na drug način kakor normalnotirna. Slabše je zgrajena, ne morejo po njej voziti vsake vrste vozovi, tudi brzina ni ista, kakor pri normalnotirnih železnicah, ker se pri gradbi ne pazi tako in tudi težki vozovi je ne morejo rabiti, kakor pri normalnotirnih železnicah. Ne samo osebni, marveč tudi tovorni promet bi bil pri Metliki pretrgan.

Dalje pomenja ta kršitev pogodbe tudi oškodovanje naše državne polovice (Klici — Rufe: »Tako je!«); v prvi vrsti naše kranjske dežele, dalje cele tostranske državne polovice. Kaj pa pomenja ta namera za Dalmacijo, gospoda moja? Nič manj kakor gospodarsko aneksijo Dalmacije po Ogrski. (Pritrjevanje. — Zustimmung.) Kajti ako gre danes direktna normalnotirna proga iz Novega mesta čez Karlovec in Ogulin v Dalmacijo, potem je Dalmacija direktno zvezana z avstrijskim severom, predvsem z glavnim mestom Dunajem, če je pa pretrgana pri Metliki, potem je Dalmacija direktno zvezana z Budimpešto. (Pritrjevanje — Zustimmung.) Torej tukaj se gre za Dunaj ali za Budimpešto, in naravnost čuditi se je, kako je mogoča tolika popustljivost naše vlade. Ugled avstrijske države mora pri tem silno trpeti. Mi smo sicer vajeni, da se naša avstrijska vlada vedno proti Ogrski umika, ampak enkrat mora vendar konec biti teh vednih koncesij. (Burno pritrjevanje — Stürmischer Beifall.)

In tu je dolžnost v prvi vrsti deželnega zbora kranjskega kot zastopa dežele, ki je pri tej zadevi najbolj prizadeta, da on pokliče vladi v spomin, da je zadnji čas zanjo, pokazati, da skrbi za svoj ugled.

Vprašanje nastane, ali ima naša državna polovica pa tudi moč, da izsili od Ogrske, da drži svojo obljubo? Gotovo, to moč ima, zakaj združeno je z vprašanjem dalmatinske železnice vprašanje železniške zveze Košice-Oderberg, ker tu so odprta Ogrski edina vrata v Prusko. (Pritrjevanje — Zustimmung.) Tu je naši državi dana oblast, rabiti represalije proti Ogrski in jo tako prisiliti, da izvrši pogodbo na jugu.

V tem, gospoda moja, da ima naša država slabost, da se rada umika pred Ogrsko, je nujnost predloga gotovo utemeljena. Iz naše zbornice se naj čuje glasni protest proti temu, glasni protest proti Ogrski, glasni protest tudi proti omahljivosti naše vlade, protest proti temu vednemu umikanju nasproti Ogrski, da ne bo več naša država vedno samo dekla v mejah naše monarhije. (Burno pritrjevanje in ploskanje — Stürmischer Beifall und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Gospodje, ki priznavajo predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev nujnost, prosim, naj vstanejo.

(Zgodí se — Geschieht.)

Nujnost je soglasno sprejeta in tudi ta predlog odkažem upravnemu odseku.

In sedaj naznanjam, da bo prihodnja seja v petek, dne 28. t. m., in sicer ob 10. uri dopol-

dne. Jutrišnji dan naj bo na razpolago odsekom, kateri zborujejo, in sicer:

Finančni odsek jutri ob 10. uri dopoldne;

upravni odsek jutri ob pol 3. uri popoldne;

ustavni odsek jutri ob 4. uri popoldne;

in odsek za deželna podjetja tudi jutri ob 4. uri popoldne.

Torej, gospodje, seja je zaključena.

Konec seje ob 8. uri 55 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 8 Uhr 55 Minuten abends.

Dodatek — Anhang.

I.

Nujni predlog

deželnega poslanca Povšeta in tovarišev:

Visoki deželni zbor!

Vzlic, da je deželni zbor kranjski v svojem zasedanju meseca novembra minolega leta kar najodločnejše ugovarjal proti dovolitvi zahteve južne železnice, ki je na svojih progah od novega leta sem vpeljala prevoznje tarife za blagovni promet v višini, ki za 7 odstotkov presega najvišje tarifne nastavke državnih in drugih železnic v Avstriji sploh, je vlada pritrdila temu zvišanju, sicer z omejitvijo, da veljaj ta zvišani tarif le za leto 1910.

Deželni zbor kranjski zato obžalovaje ugovarja tej privolitvi vlade in najodločnejše zahteva, da pod nikakim pogojem ne pritrdi zahtevi južne železnice, da bi se za to leto dovoljeni tarifi še za nadaljna leta uveljavili.

V formalnem oziru predlagamo:

da se ta predlog nujnim prizna in po opravljenosti izroči upravnemu odseku v takojšnje poslovanje.

V Ljubljani, dne 26. januarja 1910.

Povše, Dimnik, Kobi, Matjašič, Piber, dr. Šusteršič, Demšar, Jaklič, dr. Krek, Lavrenčič, dr. Lampe, Zabret, dr. Pegan, Hladnik, Košak, Perhac, Drobnič, Bartol, Dular, Ravnikar, Pogačnik.

II.

Nujni predlog

poslancev dr. Lampeta, Matjašiča, Dularja in tovarišev glede zgradbe proge Metlika - Karlovec.

Deželni zbor skleni:

Z ozirom na to, da namerava kr. ogrska vlada v jasnem protislovju z dogovorom z avstrijsko vlado progo Karlovec-Metlika zgraditi po načinu vicinalnih železnic, se pozivlje centralna vlada, da z vso odločnostjo prisili kralj. ogrsko vlado, da izpolni protokolarično ugotovljeno obvezo v dogovoru z dne 22. novembra 1907, člen I., točka a, b, c.

Predlog se odkaži upravnemu odseku, ki naj o njem ustmeno poroča.

V Ljubljani, dne 26. januarja 1910.

Dr. Lampe, Matjašič, Dular, Jaklič, Pogačnik, Jarc, dr. Pegan, Piber, Povše, Bartol, Demšar, Dimnik, Hladnik, Ravnikar, Drobnič, dr. Zajc, Košak, Lavrenčič, Mandelj, dr. Krek, dr. Žitnik. Perhac.

III.

Samostalni predlog

poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev.

Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da nemudoma naroči velikolaškemu, ribniškemu in kočevskemu cestnemu odboru, da isti takoj predložijo deželnemu odboru sezname o potrebi naprav novih cest in cestnih oddelkov ter uvrstitev že obstoječih, v okrajne, eventualno istih med deželne ceste omenjenih cestnoskladovnih okrajev.

V Ljubljani, dne 26. prosinca 1910.

Bartol, Jaklič, dr. Pegan, Zabret, Lavrenčič, Hladnik, Demšar, Drobnič, Dimnik, Mandelj, dr. Zajc, Matjašič, dr. Šusteršič, Povše, dr. Krek.

IV.

Predlog

poslanca Pibra in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

1. § 10. načrta zakona o izboljševanju pašnikov, sklenjenega v XIV. seji dne 13. oktobra 1909 dobi pristavek:

Dokler obstoje v § 7. omenjene agrarske oblasti, je namesto c. kr. vlade poklicana c. kr. deželna komisija za agrarske operacije dajati to dovoljenje.«

»Für die Dauer des Bestandes der im § 7. erwähnten Agrarbehörden ist zur Erteilung dieser Bewilligung an Stelle der k. k. Landes-

regierung die k. k. Landeskommission für agrarische Operationen berufen.«

2. V formalnem oziru:

Ta predlog se ne razdeli tiskan ali razmnožen (§ 21.); isto velja za predlog odseka, ki ima podati ustno poročilo (§ 36. poslovnika).

Dr. Šusteršič, Piber, dr. Lampe.

V.

Interpelacija

poslanec Zabreta, Demšarja in tovarišev do deželnega predsednika gosp. barona Schwarzza.

Po deželi trgovci, obrtniki na podlagi od c. kr. okrajnega glavarstva izdanih obrtnih listov za prodajo žganih opojnih pijač v zaprtih steklenicah izrabljajo to prodajo na ta način, da večkrat prodajajo to žganje sedečim gostom v odprtih steklenicah; tako imajo žganju vdani ljudje v takih beznicah največje zavetje, da se vdajo pijančevanju, kar zelo škoduje družinam in občinam v materijelnem in moralnem oziru.

Zato vprašajo podpisani gospoda deželnega predsednika: kaj hoče storiti, da se zloraba tega obrtnega dovoljenja prepreči, da politična oblast lastnike takih žganjarn v takih slučajih občutno kaznuje in če je večkrat kaznovan, mu odvzame obrtni list?

V Ljubljani, dne 26. januarja 1910.

Zabret, Demšar, Hladnik, Jarc, dr. Lampe, Ravnikar, Perharc, Jaklič, dr. Pegan, Dimnik, Povše, Lavrenčič.

VI.

Interpelacija

poslanec dr. Šusteršiča, Demšarja, Jarca, Zabreta in tovarišev do gospoda deželnega predsednika barona Schwarzza:

Zadnja velika povodenj je napravila posestnikom ob Sori zopet ogromno škodo. Ljudstvo je radi tega razburjeno in zahteva nujno, da se vendar enkrat začne s to regulacijo. Kakor pa so poizvedeli podpisani, obstoji glavna ovira v tem, da c. kr. okrajno glavarstvo ljubljanske okolice do danes še ni rešilo prošnje udeležencev za ustanovitev vodne zadruga, kljub temu, da je bila vložena skoraj pred enim letom in da so prizadeti krogi večkrat posredovali osebno pri omenjenem c. kr. okrajnem glavarstvu niti ni še odredilo vodopravne obravnave.

Zato vprašajo podpisani:

1. Ali je gospodu deželnemu predsedniku znano tako neopravičeno zavlačevanje nujnih zadev od strani politične oblasti?

2. Kaj hoče ukreniti, da se temu takoj odpomore?

V Ljubljani, dne 26. januarja 1910.

Dr. Šusteršič, Demšar, Jarc, Zabret, dr. Pegan, Bartol, dr. Žitnik, Dimnik, dr. Krek, Piber, Kobi, Povše, Hladnik, Jaklič, Lavrenčič.

VII.

Št. 1371 l. 1910.

Poročilo deželnega odbora

v zadevi ustanovitve pristave za izrejo mladih bikov.

Visoki deželni zbor!

V XIX. 14. januarja 1910 je visoki deželni zbor storil sledeči sklep:

»Predlog finančnega odseka glede ustanovitve pristave za izrejo mladih bikov se odstopi deželnemu odboru, da tozadevno vprašanje temeljito preštudira in poročilo o tem predloži deželnemu zboru.«

Da temu naročilu zadosti in ker je deželni odbor smatral to zadevo zaradi velikega pomanjkanja sposobnih plemenskih bikov za nujno, se je s tem vprašanjem takoj temeljito bavil. Dne 19. t. m. se je vršilo tudi zborovanje zastopnikov živinorejskih zadrug, kateri so po vsestranski razpravi naprosili v tozadevni resoluciji deželni odbor, da dela na to, da bo visoki deželni zbor o predlogu glede ustanovitve pristave za izrejo mladih bikov še v tem zasedanju obravnaval in ga ugodno rešil.

Deželni odbor torej predlaga:

»Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Deželni odbor se pooblašča, da ustanovi pristavo za izrejo mladih bikov, ki mora imeti na razpolaganje zadosti pašnikov in ležati v goratem kraju. Vprašanje, ali naj se zato vzame v večletni zakup ali pa poceni kupi primerno zemljišče, se prepušča deželnemu odboru.

V ta namen se dovoli deželnemu odboru kredit do 50.000 K, ki naj se pokrije potom finančne operacije.«

Od c. kr. deželnega odbora kranjskega v Ljubljani, dne 24. januarja 1910.

pl. Šuklje, deželni glavar.

Grof Barbo, poročevalec.